

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE
2021

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE
2021

SUMAR

octombrie

2021

4 Leac pentru lăsat
de fumat
D.R. ROSETTI

AFGANISTAN, CIMITIRUL IMPERIILOR

5 Originile
„Marelui joc“
I. BISTREANU

9 La Curtea
reginei Soraya
A. MANOLIU-
VOROBCHIEVICI,
M. NICOLAE-POSESCU

14 Iugoslavia Mare,
pohta lui Josip Broz Tito
I.G. ANDREI

19 Micul Paris
înfrumusețat
de dinastia germană
Storck
E. OLARIU

EXCLUSIVITATE

23 Cu aparatul
de fotografiat
prin România Mare
Kurt Hielscher
E.H. LATHAM Jr.

28 Generozitate
belgiană
pentru satele românești
N. ȘERBAN

MICROARHIVA MAGAZIN ISTORIC

33 Corneliu Coposu,
desen după natură
S. IONESCU,
A.-S. IONESCU

37 Un rege modelat
de mamă
Henric al VIII-lea
A. DARIE

42 Cum am trăit
cu comuniștii
Documentul
din tabla casei
S. CHEFANI-
PĂTRAȘCU

INEDIT

45 Amintiri
din anul Marii Uniri
TH. PÂSLARU,
T.D. LAZĂR

magazin istoric

Anul LIV – serie nouă – nr. 10 (655)
octombrie 2021

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Artistul german Hans Holbein cel Tânăr a fost angajat ca pictor al regelui în anul 1536. În această calitate a realizat mai multe portrete ale lui Henric al VIII-lea. Cel pe care vi-l prezentăm datează din 1540, când suveranul britanic avea 49 de ani și se pregătea pentru a patra sa căsătorie. Este păstrat la Galleria Nazionale d'Arte Antica, din Roma

2 Muzeul Ermitaj din Sankt Peterburg adăpostește tabloul „Sfânta Familie cu îngeri”, realizat în anul 1645 de pictorul olandez Rembrandt (1606 – 1669). Înfațișează o scenă în casa tâmplarului Iosif: Fecioara Maria își privește fiul, aflat într-un leagăn

3 Portretul prințului moștenitor Rudolf de Habsburg, băiatul împăratului Franz Joseph al Austro-Ungariei și al Elisabetei „Sisi” de Bavaria, realizat de pictorul austriac Eugen Felix (1836 – 1906). În 1889 Rudolf s-a sinucis, împreună cu amanta, baroana Maria Vetsera, la Mayerling. A circulat și varianta că, de fapt, ar fi fugit în Statele Unite

4 Decapitarea a fost una dintre cele mai vechi metode de execuție. Cu timpul, a fost rezervată nobililor, pentru că se credea că este o moarte mai puțin dureroasă. Această miniatură din Cronicile francezului Jean Froissart (1337 – 1410) ne înfațișează execuția lui Guillaume de Pommier din porunca lui Thomas Felton, senșal englez al orașului Bordeaux, în timpul Războiului de 100 de ani

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician
IOAN-AUREL POP,
academician
VICTOR SPINEI

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Andrei Oprea,
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Corectura
Georgeta Apreotessei
Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Gheorghita Puiu Anghel

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1 – 3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 11–14, Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 15,
Căsuța poștală 15 – 702, Cod 010155, Telefon:
021.312.68.77

DOMNUL CARE SE LASĂ DE TUTUN

D.R. ROSETTI

Nu poate să tăgăduiască nimeni că fumatul este un nărav și încă un nărav atât de supărător, încât o mulțime de oameni caută să scape de dânsul. Astfel s-a și născut secta omului „care se lasă de fumat”.

În urma unei tuse îndrăcite și unei discuțiuni asupra numeroaselor boale care isvorăsc din fumat, e lucru indicat ca eroul nostru să arunce cu furie țigara din gură și să declare pe cîste că de acum înainte se lasă de tutun.

Pentru ca nimeni să nu pue la îndoială sinceritatea declarațiunii sale, domnul care se lasă de tutun dăruiește la moment unui prieten tabachera, chibritelnița, țigărele de chihlimbar de Buzău, într-un cuvânt tot ce a contribuit la satisfacerea viciului său.

Apoi, simțind omul că are să-i vie greu de tot să stea cu buzele și cu gura neocupate ceasuri întregi alcargă la spițerie, la cofetărie, și combinează în aceste două stabilimente diferitele ingrediente inofensive menite să înlocuiască tutunul: deosebite pastile și imitații de țigări încărcate cu gudron.

Adesea, domnul care se lasă de tutun mai cum-pără și o pereche de mătănii ca să aibă degetele ocupate. Înarmat astfel și prin urmare la adăpostul tentațiunii, el se duce scara la berăria sau la cafe-neaua unde avea obiceiul să se întâlnească cu prietenii săi și privește de sus cu dispreț pe toți acei care n-au destulă tărie de caracter spre a da tutunul dracului. Iar dacă cineva susține că e greu lucru să-ți schimbi năravul în 24 de ore, domnul, care se lasă de tutun, răspunde cu mândrie:

– Fleacuri. Ajunge să aibă puțină voință. Privește-mă pe mine. Am zis o vorbă și m-am ținut de dânsa. Nu mai fumez pentru nimic în lume.

Și, pentru a dovedi că nu mai fumează, înghite la moment câteva acadele, sugă din gudron și numără turbat mărgelele de la mătănii.

A doua zi întâlnești pe stradă pe domnul care s-a lăsat de tutun și constăți cu mirare că ține în

Gravură ce ilustrează legenda potrivit căreia Sir Walter Raleigh, unul dintre primii fumători europeni, s-a trezit cu o găleată cu apă aruncată în față de servitorul său, care a crezut că a luat foc

gură o țigară de havana, mare cât toate zilele. Rușinos el ți-explică imediat că în realitate nu mai fumează, pentru că s-a lăsat de țigărele, singurele primejdioase din cauza hârtiei care este vătămătoarea sănătății. Țigara de havana pe care însă a adoptat-o i-a spus-o și doctorul că nu face rău și la urma urmelor nu fumează decât două, întrebuințând peste zi pastile de gudron.

Peste o săptămână, domnul care se lasă de tutun vine la cafenea cu o tabacheră nouă, o țigaretă de chihlimbar confecționată de un specialist în astfel de condițiuni, încât – spune el – tutunul rămâne nesupărător și nicotina se depune într-un rezervoriu.

Dar nu trec opt zile și domnul care se lasă de tutun renunță la țigaretă specială, sub cuvânt că n-a mai găsit tuburi de rezervă.

Orice fumător e ținut să declare că se lasă de tutun cel puțin o dată pe an. Acel care într-adevăr voește să nu mai fumeze ia această hotărâre fără nicio declarație prealabilă.

(Între Capșa și Palat. Impresiile unui trecător, Minerva, Institut de arte grafice și editură, București, 1904)

49 Arhiducele Rudolf,
24 de ore în România
C. ȘOROAGĂ

54 Diplomați
între coperte de dosare
Ale Securității
C. NIȚULESCU

58 Arabesc
din lemn și fier
Viaductul feroviar Caracău
V.-A. NICOLAE

61 „Divina comedie”
în versiunea unui doctor
M. MIHAILIDE

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

IUBIRI CELEBRE

66 Camille și Lucile,
sub ghilotina Revoluției
F. DOLGHIN

70 Măria Sa, călăul
I. BOTIȘ

75 Rugul Aprins
față cu
ideologia comunistă
Dizertația unui informator
M. VASILEANU

79 Prin Dolomiți
și pe Nil,
cu Amelia Edwards
D. MIHALCEA

84 „Banda
automobilistilor”
T. STĂNESCU-
STANCIU

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ

89 „Nani, nani,
puiul mamei”
G. ROȘU

HOOVER INSTITUTION

93 Corespondență
nearhivată

RUBRICI

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

91 Clio anunță
*100 de ani de la delimitarea
graniței cu Cehoslovacia*
D. PRISĂCARU

92 Un oraș
într-o poveste
Carantina din Giurgiu
S.A. STĂNCESCU

78; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

Revoluția rusă din octombrie 1917, suprimarea Califatului Otoman de către Kemal Pașa în 1919 au stimulat și mișcarea *juniilor afgani* care l-au sprijinit pe Amanullah Khan, comandantul garnizoanei Kabul, să preia puterea, după asasinarea tatălui său, emirul Habibullah Khan. La 28 februarie 1919, el proclamă independența Afganistanului și trimite vice-regelui Indiei, Lord Chelmsford, un mesaj prin care informează că nu va mai recunoaște niciun tratat impus de britanici predecesorilor săi. Peste trei luni Anglia declară război, cel de al treilea – și ultimul – război afgano-englez, care a durat doar două luni, încheiat printr-un tratat preliminar de pace (Rawalpindi, august 1919), prin care se recunoștea ieșirea politicii externe a Afganistanului de sub tutela britanică. Negocierile erau gata să eșueze, întrucât delegația afgană a întârziat: un soldat britanic furase jobenul unui membru al delegației!

Imediat după denunțarea de către bolșevici a tuturor tratatelor secrete încheiate de Imperiul Rus, Troțki s-a simțit dezlegat de angajamentele luate de ruși prin convenția din 1907; a trimis mai mulți agitatori în Asia Centrală, în vederea pregătirii unei „arene a insurecției timpurii” în Asia și, eventual, a creării condițiilor pentru un atac asupra Indiilor britanice. „Marele joc” se reia, englezii reușind să oprească pătrunderea unor agenți bolșevici în Afganistan.

La 21 aprilie 1919 emirul Amanullah Khan îi scrie „Exceelenței sale Lenin, președintele

Delegația afgană la Conferința de pace din 1919

marelui stat rus” o scrisoare propunând stabilirea de relații diplomatice: „intenția poporului afgan de a urma modelul rusesc constituie cea mai bună garanție a consolidării independenței statului afgan”. Este primul stat care recunoaște Rusia Sovietică. Lenin îi răspunde la 27 mai 1919, salutând „singurul stat musulman independent din lume”.

Sovieticii au trimis în grabă o misiune diplomatică la Kabul, condusă de N.Z. Bravin, diplomat de carieră. Entuziasmul lui Troțki este temperat de comisarul pentru Afaceri Externe, G. Cicerin, care îl instrucează pe ambasadorul său la Kabul: „trebuie să evitați eroarea fatală de a disemina artificial comunismul în Afganistan”. În 1921, Bravin a refuzat să se întoarcă la Moscova și a încercat să ajungă la Delhi, cu o prețioasă arhivă, însă pe drum a fost asasinat.

Misiunea diplomatică sovietică înaintea plecării spre Kabul (N.Z. Bravin, al treilea din dreapta, așezat)

Rămâne în istorie ca primul diplomat sovietic dezerter.

La Moscova, primul emisar diplomatic afgan a fost întâmpinat cu fanfară și lozinci la gara Kazanskii și a fost primit chiar de Lenin. Ambasadei i-a fost dăruit un conac cu 28 de camere, situat în centrul Moscovei, cu mobilă și tablouri de mare valoare, precum și cu un serviciu Sèvres de masă, de câteva sute de piese, aparținând lui Napoleon, care locuise în acest conac în timpul ocupării Moscovei. (Abia la sfârșitul secolului trecut statutul clădirii a fost reglementat, fiind inclusă în patrimoniul istoric și concesionată Ambasadei în mod gratuit pe o durată de 99 de ani).

Amanullah Khan, proclamat rege în 1926, a lansat un program de reforme inspirat din revoluția kemalistă din Turcia. Cu sprijinul socrului său (ministrul de Externe Mahmud Tarzi) a încercat modernizarea statului: a inițiat o Constituție în care se prevedeau drepturi egale și libertăți individuale, a înființat școli moderne, inclusiv pentru fete, care au căpătat și dreptul de a-și alege soțul, și a relaxat codurile vestimentare stricte pentru femei. În fruntea acțiunilor pentru emanciparea femeilor a fost chiar regina Soraya care,

AFGANISTAN CIMITIRUL IMPERIILOR

ION BISTREANU

● Afganistanul, primul stat care recunoaște Uniunea Sovietică ● „Marele joc” sau „Turnirul umbrelor” ● Conacul unde locuise Napoleon la Moscova, sediul Ambasadei Afganistanului ● Eșecul tentativelor de reformare a societății afgane ● Ex-regele refuză propunerea lui Hitler ● Țigări americane, chibrituri sovietice, dar guvernare proprie ● Reformele lui Taraki eșuează, odată cu cultul personalității sale

Kabul, 1921. Amanullah Khan, la tribună, de ziua victoriei, marcând sfârșitul ultimului război, al treilea, contra britanicilor

În după-amiaza zilei de 13 ianuarie 1842, la porțile garnizoanei britanice din Jalalabad a apărut un călăreț, epuizat, înghețat de frig și cu o rană mare la cap. Era chirurgul asistent William Brydon, singurul supraviețuitor dintr-un corp expediționar britanic condus de Lord

Elphinstone, format din 16.500 de soldați britanici și personal auxiliar indian, care atacase orașul Kabul. Dezastrul armatei britanice marca și sfârșitul primului război afgano-britanic, fiind în același timp și un prim moment tensionat în confruntarea politico-diplomatică și a serviciilor secrete dintre Imperiul Britanic și Imperiul Rus, primul suspectând planuri ale rușilor de a ataca India, de a ajunge la mările calde, așa cum se scria în mediatizatul „Testament al lui Petru I” (Magazin istoric, nr. 5/2013). Britanicii o vor numi „Marele joc” (formulă consacrată de romanul lui Rudyard Kipling), iar rușii – „Turnirul umbrelor”.

Victima – Afganistanul, o țară multiethnică, prefeudală, devenită țară-tampon între Imperiul Rus și coloniile britanice din subcontinentul indian și implicată, fără voia sa, în trei conflicte militare cu Anglia (Magazin istoric, nr. 8/1997, 3/2003). „Marele joc” părea a se fi încheiat, oficial, în 1907, când se semnează la Sankt Peterburg o Convenție care stipula că Rusia nu este interesată să includă Afganistanul în sfera sa de influență, iar Anglia – că nu intenționează să ocupe Emiratul, păstrând doar controlul asupra relațiilor externe ale acestuia, în baza unui tratat bilateral semnat după al doilea război afgano-englez.

Mohammed Daoud Khan, președintele republicii, în vizită la Leonid Brejnev (stânga)

victicilor, deși regele a transmis Occidentului dese semnale că și-ar dori o mai vizibilă și consistentă prezență, cel puțin economică, a acestuia. Dar după proclamarea independenței Indiei, Londra pierde interesul pentru zonă, iar S.U.A. se concentrează asupra Europei.

La 17 iulie 1973, în timp ce regele era în vacanță, fostul prim-ministru și văr al său, Mohammed-Daoud Khan, a organizat o lovitură de stat, sprijinit de facțiunea *Parcham* a Partidului Popular Democrat din Afganistan (PPDA), un partid marxist-leninist, înființat în 1965. PPDA era divizat în două facțiuni: *Parcham* („Drapelul”), sprijinit de paștuni educați din mediul urban, și *Khalq* („Masele”), dominată de paștuni din mediul rural, denumirile fiind preluate de la numele ziarelor pe care le patronau.

Daoud proclamă Afganistanul republică, el asumându-și poziția de președinte. Se distanțea treptat de U.R.S.S. și se apropie de țările arabe și de S.U.A. Într-un raport al unui analist american

se menționa că lui Daoud îi plăcea să se laude că are o mare satisfacție să-și aprindă o țigaretă americană cu chibrituri sovietice! Mai mult, în cursul unei vizite la Moscova, când Brejnev îi reproșează prezența unor consilieri NATO în Afganistan, Daoud ripostează: nici-

odată nu va permite U.R.S.S. să-i dicteze cum trebuie să guverneze. Însă Moscova nu vrea să scape Afganistanul din sfera sa de influență; sprijină reunificarea facțiunilor PPDA, care preiau puterea la 27 aprilie 1978. Daoud și 30 de membri ai familiei sunt asasinați. Evenimentele constituie și sfârșitul, după 152 de ani, al aflării la putere a paștunilor din dinastia Barakzai.

Ambasada S.U.A. la Kabul cablează la Washington: „finalmente, rușii au câștigat «Marele joc»”. Evenimentele din următoarele luni vor arăta că aprecierea diplomaților americani a fost greșită. „Marele joc” sau mai bine zis „Turnirul um-

brelor” va continua într-o altă formulă. Alături de U.R.S.S. apar noi jucători.

Facțiunea *Khalq*, condusă de Noor Mohammed Taraki, preia puterea și începe un radical program vizând reforma agrară, drepturile femeii, accesul fetelor la educație, laicizarea („peste un an moscheele noastre vor fi pustii”) etc. Unul dintre liderii PPDA prezice „instaurarea socialismului în șase luni”. Un program forțat, stimulat deschis de Moscova, neținându-se cont de realitățile Afganistanului: numeroase etnii (paștuni – majoritari –, tadjici, uzbeki, hazari, turkmeni, kîrkîzi, beluci), 25 de triburi, 98% din populație fiind musulmani (dintre care 90% suniți), un cler puternic cu 115.000 de moschei (dintre care 494 numai în Kabul), 90% din populație trăind în mediul rural, doar 4% alfabetizați (noua conducere comunistă susținea că în cinci ani analfabetismul va fi lichidat!).

Conducerea lui Taraki e marcată totodată de un pronunțat cult al personalității. Portretele lui sunt afișate peste tot, presa îl numește „marele conducător”, „marele învățător”. În același timp, relațiile cu ambițiosul Hafizullah Amin

se tensionează gradual, în final Taraki fiind arestat. Când Amin l-a întrebat pe Brejnev ce să facă în continuare cu el, liderul sovietic ar fi răspuns: „E alegerea voastră”. Ca urmare, Taraki este asasinat, iar 28 de membri ai familiei sunt aruncați în închisoare.

Noor Mohammed Taraki, „marele conducător”, a sfârșit asasinat

(Va urma)

Amanullah Khan în 1928

În 1928, a apărut în public fără *chador*, exemplul fiind urmat de alte 100 de femei. A înființat chiar o revistă – *Ghid pentru femei* –, în care se inițiau dezbateri privind rolul femeii în societate.

În mai 1928, după un lung turneu în principalele capitale occidentale, regele Amanullah Khan și soția sa, Soraya, au sosit într-o vizită oficială în U.R.S.S., aceasta fiind și prima vizită a unui șef de stat străin în Uniunea Sovietică.

Britanicii, neliștiți de perspectiva unei avansări a bolșevicilor prin Afganistan către coloniile lor, au încercat să exploateze diviziunile sociale și tribale, opoziția religioasă față de regele Amanullah, perceput ca trădător al tradițiilor islamice și imitator al Occidentului.

În ianuarie 1929, în țară izbucnesc mai multe revolte. Amanullah Khan abdică în favoarea fratelui său, care numai după trei zile este forțat să cedeze tronul lui Habibulah Kalakani, un tâlhar de etnie tadjikă, cunoscut ca Bachayi Sakao („fiul sacagiului”), care anulează toate reformele și instaurează

un regim religios autoritar. Și acesta a domnit doar câteva luni, fiind arestat de un fost ministru al Apărării, Nadir Khan. Înainte de a fi executat, a declarat: „Nu am nimic ce să-i cer lui Allah. Mi-a dat tot ce mi-am dorit. M-a făcut rege”.

Nici Nadir Khan, proclamat rege, nu a avut o soartă mai fericită. A fost asasinat în 1933. I-a urmat la tron fiul său de 19 ani, Muhammad Zahir Shah, care va domni 40 de ani, cea mai lungă perioadă de pace din istoria țării. Economia țării a cunoscut un avânt fără precedent: s-a modernizat infrastructura, au apărut fabrici și uzine, a fost înființată o universitate, mulți tineri au fost trimiși la studii în străinătate, în Occident sau în U.R.S.S. Prin Constituția adoptată în 1964 au fost statuate sufragiul universal, libertatea presei, emanciparea femeilor, prin acordarea dreptului de vot și educație. Pentru prima oară, un reprezentant al țării la O.N.U. a fost o femeie. A manifestat prudență în relațiile externe, păstrând un relativ echilibru în relațiile cu Occidentul și cu U.R.S.S.

În arhivele naziste s-au găsit documente care atestă că Hitler a propus Moscovei o alianță împotriva Marii Britanii în subcontinentul indian. Sovieticii nu au agreeat ideea, nedorind o prezență germană la frontierele lor din Asia Centrală. După începerea războiului mondial, Hitler îi propune fostului rege Amanullah, aflat în exil în Italia, o întoarcere pe tron „în 48 de ore”, cu condiția să atace U.R.S.S. Ex-regele răspunde politicos, dar ferm: „Suntem conștienți de faptul că popoarele noastre au rădăcini în vechii arieni, iar marele dv. stat ar dori să-l ajute pe regele Afganistanului să se întoarcă pe tronul regal [...], dar vă informez că în niciun caz nu doresc să revin pe tron și la putere, cu atât mai mult dacă acest lucru s-ar întâmpla cu ajutorul unui alt stat, chiar dacă avem cu acel stat anumite legături istorice [...] Printr-un astfel de act aş răni onoarea și demnitatea nobilului popor afgan, ceea ce din partea mea este categoric inacceptabil.”

In timpul celui de Al Doilea Război Mondial, Afganistanul a păstrat o strictă neutralitate. În noiembrie 1942, Muhammad Zahir șah convoacă *Loya Jirga* (organism deliberativ format din membri ai familiei regale și liderii religioși și tribali), care adoptă o rezoluție în care se subliniază: „Niciunui stat străin nu i se va permite să ocupe în totalitate sau parțial teritoriul afgan sau să folosească draga noastră patrie pentru operațiuni militare pe uscat sau în aer, sau să primească privilegii de la noi în timpul războiului”.

După Al Doilea Război Mondial, crește influența so-

și spiritual, poate și pentru că îl vedea suferind de cord. Dumnezeu a scutit-o de imensa durere de a-l vedea dispărând, căci a luat-o la el cu un an mai devreme. După ce fiii și-au încheiat studiile, Aristeea Manoliu-Vorobchievici a început să călătorească în Europa, după moda timpului.

Aristeea Manoliu-Vorobchievici

Citez cuvintele bunicului meu Octav Vorobchievici: „În 1923 mama a cunoscut, la Legația din Paris, pe părinții reginei Soraya, soția regelui Amanullah al Afganistanului. Aceștia

au determinat-o să-i însoțească la Curtea suveranului, pe lângă regină, pentru a o îndruma asupra manierelor și îmbrăcămintei femeilor europene. Tânăra regină – mahomedană – încă nu apăruse descoperită în public. Mama a acceptat oferta. Avea atunci 47 de ani. În 1927 avea să însoțească pe suverani și suita lor într-o impresionantă călătorie prin India – Egipt – Italia – Franța – Germania – Polonia – U.R.S.S. – Turcia. Anul următor, la înapoierea în Kabul, poporul s-a revoltat împotriva tentativelor de modernizare a vieții, inspirate de reformele lui Mustafa Kemal Atatürk. Monarhul și familia au fost nevoiți să se exileze în Europa. Sub titlul Caravana afgană, mama și-a scris amintirile celor cinci ani trăiți în lumea afgană“.

Crezut distrus după război, în vârtejul timpurilor de prigoană ce au venit odată cu instalarea regimului comunist, manuscrisul a fost găsit după aproape 60 de ani la nepotul autoarei, fiul lui Victor Vorobchievici, domnul inginer Vladimir Vorobchievici.

Manuscrisul a fost integral publicat pentru prima oară în revista ploieșteană de cultură Axioma (2004 – 2005), apoi într-un volum cu un tiraj foarte redus, nedifuzat prin librării. Am răspuns invitației revistei Magazin istoric de a publica doar fragmente privind experiența afgană, ținând cont de contextul actual și cu credința că aceste pagini pot lămurii cititorul asupra rădăcinilor istorice a ceea ce se întâmplă azi acolo.

Prof. univ. emerit dr. ing. Manuela NICOLAE-POSESCU

CUM AM AJUNS LA KABUL

● „De ce n-ai ales Honolulu?“ ● Surpriză: regina este albă ● Regele se crede un geniu ● La masă nu se folosesc tacâmuri ● Prima și ultima oară când am cerut apă la masă ● Dezastrul adus de europene: silueta ● Covorul se mătură cu geamurile bine închise ● Pentru treaba pe care o făcea o cameristă la Paris, la Kabul este nevoie de o mulțime de servitori ● Numai distrugând puterea mullahilor se va putea civiliza țara

CARAVANA AFGANĂ

ARISTEEA MANOLIU-VOROBCHIEVICI

Străbunica mea, Aristeea Vorobchievici, născută Manoliu (1876 – 1940), nu a fost o scriitoare de profesie. Nici nu a urmat școli înalte. Familia Vorobchievici, în care Aristeea Manoliu a intrat în anul 1895 prin căsătoria cu Constantin Vorobchievici (1866 – 1908), este una dintre marile familii de cărturari bucovineni, cu obârșia pe la 1740, când un oarecare Sluski Mlaca de Orobo, înrudit se pare cu familia Jagello a regilor Poloniei, a coborât din Lituania și s-a stabilit pe tărâmul nespul de frumos al Bucovinei.

După ce și-a luat doctoratul în Litere și Filosofie la Cernăuți, Constantin Vorobchievici a venit la Bârlad ca profesor de liceu, căci inima îi bătea de mai multă vreme pentru o copilă blondă, înaltă, cu ochi verzi, Aristeea Manoliu, care i-a devenit soție. Așa se face că fiul lor și bunicul meu – Octav (Magazin istoric, nr. 10 – 11/2011; 4/2017) – a venit pe lume la Bârlad. Puțin mai târziu, modest, profesorul Constantin Vorobchievici s-a mutat la liceul din Ploiești, deși Ministerul Instrucțiunii Publice insistase în a-i oferi o catedră în Capitală.

În 1908, soția fiindu-i suferindă acasă – se pare, în urma unui avort spontan –, profesorul Constantin Vorobchievici a dat fuga într-un suflet, în pauza de la școală, să o vadă. Ploaie, frig, o pneumonie și sfârșitul acestui om minunat a căzut ca un fulger pentru soție și cei doi băieți. Aristeea Manoliu-Vorobchievici rămânea văduvă la 32 de ani. Nu avea să se mai căsătorească niciodată.

Aristeea Manoliu este fiica bărlădeanului Nicolae Manoliu și a Anei Manoliu, născută Mălinescu. Bunicul dinspre mamă al Aristeei, Vasile Mălinescu (1817 – 1866), era inginer hotarnic cu studii la Cernăuți și Lvov. A fost prieten cu Nicolae Bălcescu și participant important la fenomenul revoluționar de la 1848, de la baricadele Parisului în februarie 1848 la Comitetul Unirii din Iași, redactor al ziarului unionist Steaua Dunării, deputat de Iași în Divanul Ad-hoc din Moldova, membru al Adunării Elective, ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor din Țara Românească în Guvernul Golescu, unul dintre cei care au participat activ la reforma agrară a lui Cuza.

Cum era Aristeea Manoliu-Vorobchievici? O femeie frumoasă, înaltă, suplă, elegantă, cu ochi verzi. Mama mea (Octavia-Ana Posescu) și-o amintește pe bunica ei ca pe o ființă distantă și severă. Foarte generoasă și apropiată cu prietenii, dar mult mai puțin cu familia. Și-a iubit enorm fiul cel mic, extrem de inteligent

Ana și Nicolae Manoliu, cu băiatul, neînsurat, între ei și cu cele patru fete împreună cu soții

Portretul oferit cu dedicație
de regina Soraya

sprâncene groase, mustăți fine, negre, și buze cărnoase pe dinții mici și albi. Buchețele artificiale, roșii ca obraji, îi cad de la ureche. Tot timpul râde și glumește. Are o rochie roz, cu broderii de mărgelă în jurul gâtului. Poartă doar vâlul alb, ce veșnic îi cade pe umeri.

Memander Seyb, soră cu Mahmud Tarzi Khan, are titlul de doamna ce primește musafirii. Este simpatică. Poartă costumul obișnuit. Trăiește în apartamentul fetițelor, are grijă de ele și le acompaniază pretutindeni.

Mader Amin, adică mama lui Amin, fină, serioasă, e una dintre nevestele fostului emir. Aici femeile poartă ca titlu numele „mamă” urmat de cel al primului băiat, sau în lipsă, al fetei. Fiul ei se află într-o școală de ofițeri în Franța.

Aceste doamne reprezintă suita cu care regina iese și cu care își primește vizitatorii. Toate vorbesc un dialect persan din care nu pricep o boabă. Aziza și Amena, surorile mai mici ale reginei, care vin de la Paris, fac pe interpretele.

Regina îmi urează bun venit și dorește să mă simt între ei ca în propria mea familie.

Surpriza mea e mare, nu mă așteptam să găsesc în Afganistan o regină așa de albă și un cap așa de frumos. E foarte sensibilă la admirația mea sinceră și din acest moment devenim bune amice, căci vârsta mea o apără de orice teamă.

Sosirea regelui Amanullah electrizează societatea feminină.

Voi, neastâmpărat, profitând de prerogativele oferite de tron, nu lasă un minut de liniște celor dimprejur. N-ai apucat să te așezi pe scaun, că se și scoală fără să dea celorlalți permisiunea de a sta jos. Își face din asta un joc, o plăcere și profită că nimeni nu îndrăznește să-l oprească.

Vine, o ia pe regină de talie, o sărută, face doi-trei pași cu ea, își

Regele Amanullah

mușcă buzele tot timpul, se așază pe alt scaun, se ridică, tachinează pe unul, pe altul, dar cu coada ochiului la acel asupra căruia vrea să producă efect. Haina de călărie îl avantajează și o știe. Totul la el e joc pentru un anumit efect. Înconjurat de curtezani și de femeile în extaz, se crede un geniu [...]

O masă lungă este încărcată cu tăvi de palao cu felurite mâncăruri. Coji subțiri de portocală, fistic sau migdale acoperă o găină sau o bucată de oaie. Alături sunt mici castrone cu mâncăruri de legume cu carne și sosuri, altele cu acrituri, plus câteva farfurii cu griș și migdale ca gamitură.

Căni cu apă și lighenașe cu săpun trec de la suverani la ceilalți. Tacăturile lipsesc. Regele, între regină și socrul său, mănâncă din farfuriile pline din fața lor. Toată lumea face la fel. Cu mâna dreaptă în mormanul de orez regina scoate bucăți din găina de dedesubt și-mi întinde. Imediat se înroșește, își retrage mâna din care picură boabe de orez grase și cere un cuțit și o furculiță. Taie și-mi întinde „ca la Paris”.

E atâta drăgălășenie în surâsul și gestul ei, că mă captivează. Rugând pe vecinul meu Mahmud Tarzi Khan pentru un pahar cu apă, căci pe masă nu există, el cere servitorului în persană, dar de vizavi, un bătrân unchi cu barba lungă unsă, foarte îndatoritor, ia paharul repede de la gură și mi-l întinde. Vecinul meu vrea să protesteze, dar cu o scurtă lovitură de cot îl fac să tacă. Aparent foarte sensibilă la atenție, mulțumesc surâzând și caut discret partea paharului cea mai puțin atinsă. Mă prefac că beau. Stele portocalii strălucitoare pluteau în apă.

Aș putea începe ca-n povești: a fost odată [...]

Izbutesc să-mi găsesc loc într-un vagon al metroului, care de sub Piața Operei alunecă însoțit de un vâjâit metalic spre Trocadero. Aerul e înăbușitor. Îngheșuială de chipuri de toate vârstele. Figuri obosite de muncă, de alergătură, de griji. E caracteristica vieții electrice care se duce în marile orașe. Dar chiar în metrou timpul nu e risipit fără folos. O doamnă croșetează. Un funcționar își verifică scriptele, altul își citește cursurile. O fetiță brodează. Și toate acestea până în secunda în care, ajunși la destinație, ieșind din vagon, ganguri diferite îi absorb.

Privirea distrată îmi alunecă pe coloanele de mică publicitate ale unui ziar ce-l țin pe genunchi. Cuvinte prescurtate la una sau mai multe litere. Dar în mijlocul unei țesături de rânduri îndesate, ochii mi se opresc și fără niciun gând lămurit, citesc: „Pentru Afganistan, doamnă bună societate, serioasă, angajament avantajos. Detalii Henri Martin 57“ [...]

Si iată-mă în Bd. Henri Martin 57. Legația Afgană.

Nu mai am nicio ezitare. Halucinantă, intru. Merg înainte și mă prezint secretarului, căruia îi cer explicații asupra anunțului din ziar.

Introdusă în cabinetul ministrului, Mahmud Tarzi Khan și doamna lui mă lămuresc că ei doresc într-adevăr să cunoască o doamnă care, întrunind condițiile arătate, ar accepta să-i însoțească în Afganistan, unde va fi atașată în serviciul reginei Soraya, care e fiica lor [...]

Prin vis sau în realitate, am vorbit, am iscălit și m-am aflat acasă cu un contract ce mă lega pe trei ani de o regină ce am văzut-o în pulbera unei imaginații.

– Dar e o nebunie să pleci în acea țară de sălbatici! Nu citești jurnalele? E în plină revoluție!

– Ai văzut vreun afgan? Cum arată? Nu sunt negri?

– Dar femeile? Îmbrăcate sau... pe jumătate?

– Au și o bulibășoică?!

Uite astea sunt întrebările ce mi se pun la fiecare întâlnire cu prietenii. Mă felicită că fac așa o neașteptată călătorie, dar destinația, ca și pentru mine, le e peste puțină de închipuit.

Telegrafiez în țară, anunțându-mi plecarea pentru Afganistan.

– Dacă vroiai să faci o farsă, de ce n-ai ales Honolulu, unde mai lesne am fi crezut că ai găsit o regină, îmi răspund ai mei cu stupeoare [...]

Trec patru zile de drum prin pustiu. Când și când dăm de o oază care ne primește. Octombrie [1923 – *M.N.-P.*] ne mângâie cu un timp frumos, cald.

Intru. Pe un fond de cer luminos, regina e în rochie albastră. În cortul dreptunghiular, imens, sunt scaune, covoare, măsuțe cu bomboane naționale și pesmeți. Într-o mică despărțitură este camera de toaletă cu boccelele care țin loc de valize de voiaj.

Regina Soraya sau „sah Hannum Seyb“, titlul ce-l poartă, e frumoasă. Extrem de albă, are părul bogat, castaniu roșcat, trăsături clasice și o expresie încântătoare, mai ales atunci când e dispusă. Poartă o rochie de mătase afgană, un soi de borangic fin, de calitate superioară, cu dantele de fir, lucrată la Paris, și este înconjurată de trei fete, dintre care cele două mari sunt frumoase, toate îmbrăcate în rochii croșetate de regină. Sora ei, Bibihord, de care e nedespărțită, brună, cu

Mahmud Tarzi Khan cu soția

ochi negri splendizi, foarte vioaie deși a luat proporții, e mai scundă decât regina și mai în vârstă. Are tot rochie croșetată. De acum se poate vedea că e foarte la modă pe aici croșetura în modele mari și ochiuri largi.

Bibihord a fost măritată câțva timp, dar la venirea lui Amanullah la tron a fost răscumpărată. Cu puțin timp în urmă, fostului ei bărbat i s-a luat funcția și venitul promis, fiindcă a vrut să se recăsătorească.

Bibiguld, doamna de onoare a reginei, de proporții exagerate, cu proeminențe ce fac ca rochiile să fie cu cel puțin o palmă mai scurte în față, are ochi mari, negri,

VISUL LUI JOSIP BROZ TITO IUGOSLAVIA MARE

Dr. ION GABRIEL ANDREI

De la stânga: Josip Broz Tito, Iosif Vissarionovici Stalin și Viaceslav Mihailovici Molotov

Serviciul informativ din surse media externe (Foreign Broadcast Information Service), entitate din cadrul CIA care se ocupa cu culegerea de informații din surse deschise, anunța știrea morții președintelui R.S.F. Iugoslavia, mareșalul Josip Broz Tito, la 4 mai 1980, declarând ca sursă Radio București, emisiunea de la ora locală 19.00.

Cetățenii iugoslavi au auzit pentru prima dată știrea despre decesul lui Josip Broz Tito la programul de știri al Televiziunii Zagreb: „Comitetul Central al Ligii Comuniștilor din Iugoslavia și Președinția R.S.F. Iugoslavia anunță clasa muncitoare, toți cetățenii, națiunile și naționalitățile R.S.F. Iugoslavia că a decedat tovarășul Josip Broz Tito, președintele R.S.F. Iugoslavia și al Ligii Comuniștilor din Iugoslavia“.

Ce rol avuseseră Bucureștiul și România în planurile lui Josip Broz Tito, în special, și în ecuația relațiilor dintre Iugoslavia titoistă și U.R.S.S. în general, în raport cu interesele mai largi ale U.R.S.S. în sud-estul Europei?

In contextul încheierii celui de Al Doilea Război Mondial prin înfrângerea Axii, între Josip Broz Tito și Stalin s-a conturat o relație din ce în ce mai complexă.

Pe de o parte, Josip Broz Tito își afișa ostentativ fidelita-

tea față de Stalin, fapt evidențiat și de parada dedicată zilei de 1 Mai, desfășurată în 1946 în fața Hotelului „Moscova“ din Belgrad, la care participanții purtau, în același rând, portrete de mari dimensiuni ale lui Stalin și Tito.

Tito își manifesta în mod public admirația și fidelitatea față de Stalin atât pentru a-și putea consolida puterea personală pe plan intern în statul iugoslav, cât și pentru a obține sprijinul U.R.S.S. pentru planurile sale de anexare la Iugoslavia

A fost prima și ultima dată când am cerut apă la o masă afgană [...]

– Am încredere că mă vei iubi, ca să fiu pe plac totdeauna regelui. Vrea să fiu cea mai frumoasă!

Atunci am înțeles adevăratul scop al venirii mele la Kabul. Prima atingere cu femei europene îi arătase părțile ei slabe și avea nevoie de sfaturi, ca să știe să se înarmeze...

– Ce fericite eram înainte de venirea europencilor, îmi spune mai târziu Bibihord. Nu știam ce înseamnă regimul pentru a avea o siluetă fină, a fi grasă era un atu în plus la frumusețe, nu ne trebuia aceste centuri care ne chinuiesc și habar n-aveam de variațiile modei. Astăzi șah Hannum Seyb a plâns disperată că preferă să se sinucidă decât să nu se mai subțieze. Iată ce ne-ați adus voi, europence [...]

Am la dispoziție o servitoare, Fatma, care închide bine geamurile când mătură covorul, ca vântul să nu care praful pe mobile. Praful nu se șterge niciodată. În cursul zilei, vasul pentru necesități stă ascuns pe terasă.

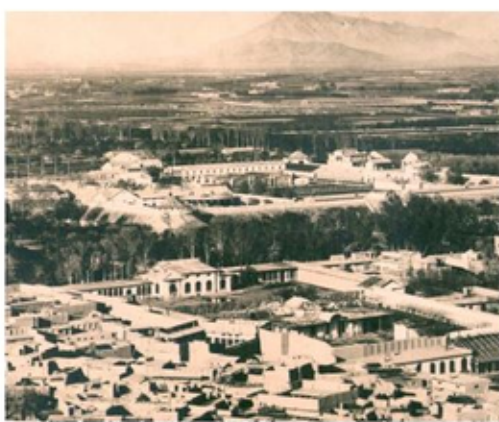
– Fatma, cară-l repede de acolo că se vede!!!

– Țasta nu e serviciul meu, o să sosească omul care e pentru asta.

– Dar luăm ceaiul în parc și toată lumea o să treacă pe lângă el!

– Dar nu e nimic, la musulmani asta nu e rușine.

Alt mijloc nu e instalat aici. Pentru servitori, într-o curticică lăturalnică ce corespunde cu curtea bărbaților servitori, se află o gaură ce duce la vale și un morman de bulgăriși de lut, care există în toate cabinetele regale și princiare, unde mai e în plus și un lighenăș

Imagine din Kabul, în acei ani

și o cană pentru apă, fără șervete.

Terasa fiind nemăturată, aduc în cameră gunoiul adunat pe prag.

– Fatma, ia gunoiul de aici, uite ce se întâmplă cu covorul!

– Vai, Hannum Seyb, dar asta nu e treaba mea. Când o veni să măture terasa, o să-l ia tot.

Același lucru cu apa, cu ceaiul, cu servitul mesei. Munca e împărțită în parcele așa de mici, că-ți trebuie nenumărați servitori ca să ai de toate. La Mahmud Tarzi Khan pentru patru persoane sunt 20 de servitori bărbați și femei, afară de cărători și soldați. Nimic nu e în ordine, curățenie nu e nicăieri.

– Camerista de la Paris îmi făcea cât toate de aici, recunoaște doamna Tarzi cu regret.

Stând odată în fața palatului de la Paghman, priveam lungul șir de cărători cu tăvi pentru dejun pe cap, ce veneau din vale de la bucătărie. Vali Khan, actualul ministru la Londra, explica armatele de servitori prin necesitatea de a li se hrăni cât mai mulți șomeri.

– Ce fac altceva toți aceștia?

– Nimic, răspunde ministrul, trebuie să li se dea și altora mijlocul de a-și câștiga existența. N-avem industrie, n-avem agricultură care să ocupe brațele. Suntem datori să-i ajutăm prin

toate mijloacele [...]

Regele a fost foarte nemulțumit când am remarcat că e îmbrăcat europenește, dar mai rău ca orice european din Kabul. A trimis să mă cheme când era croitorul lui la palat, ca să-i comand tot ce-i trebuie. Ține în special să aibă un „bonjur”, așa ca miniștrii străini.

Cât mi-a trebuit să înțeleg că voia o jachetă! [...]

Nu e o poveste luată din cărți, petrecută acum câteva secole, într-o țară cu nume fictiv. E aici în Kabul și croina tragediei este o tânără și nostimă servitoare al cărei bărbat dispăruse de câțiva ani. Reîntorcându-se pe neașteptate, își găsește soția pe cale de a deveni mamă.

Cine e făptașul? Căci pentru soț dovada e de necontestat. Altfel, Coranul spune că e nevoie de mărturia a patru bărbați sau a unui număr dublu de femei și tot nu e sigur adulterul.

Sărmana Hannah, judecată de mullahi, neapărată de nimeni în fața acestor judecători severi cu moravurile ca să nu-și compromită propriul statut, e condamnată la lapidare.

Ridicată și condusă fără voal în bazar, e pusă într-un sac. Mullahii și lumea aruncă cu pietre. De sub mormanul însângerat, sacul din care curg picături roșii, purtând un cadavru, e dus afară la câmp. Sub un morman de țărână tână Hannah și-a sfârșit scurta viață.

– Numai distrugând puterea acestor mullahi ce țin poporul sub influența lor, țara va putea să se civilizeze. Nimic nu putem face din cauza lor, spun cei ce doresc binele poporului.

(Va urma)

*Dušan Simovici
(primul din stânga)
și regele
Petru al II-lea
(centru),
la Londra*

întregului stat iugoslav în 1945, la manifestarea de disensiuni între emigrația sârbă și emigrația croată antititoistă.

Amestecul cu iz expansionist al lui Tito în războiul civil din Grecia a determinat statul elen să depună la 3 decembrie 1946 o scrisoare de protest la secretarul general al O.N.U.: „În Macedonia vestică, în special în regiunile muntoase Kajmakalan, se duce un război de gherilă, cu sprijinul organizației insurgente [...] care se află sub conducere străină și are sediul la Skopje” – adică în Macedonia iugoslavă.

Tito nu a reușit să anexeze la Iugoslavia nici Macedonia Egea cu Salonic de la Grecia, nici Trieste și Gorizia de la Italia, nici Carinthia de la Austria.

Stalin a respectat Acordul de Procentaj convenit cu Winston Churchill la Conferința de la Moscova din 9 – 19 octombrie 1944 (*Magazin*

istoric, nr. 3/1990), acceptând propunerea premierului britanic ca U.R.S.S. să dețină în Grecia o cotă de influență de doar 10%. În consecință, Stalin nu a implicat U.R.S.S. în plan militar în Grecia.

Rămas singur, Tito s-a ales din implicarea sa în Războiul Civil din Grecia doar cu un val de refugiați comuniști, fie de etnie greacă, fie de etnie macedoneană bulgarofonă, care au părăsit statul elen și s-au stabilit temporar în Provincia Autonomă Voivodina. Din Iugoslavia, refugiații comuniști cetățeni greci au plecat mai departe, ajungând fie în România, unde copiii orfani au fost cazați în tabăra de la Tulgheș, județul Harghita, amenajată în fostele cazărmi ale armatei ungare din perioada ocupației horthyste a Transilvaniei de Nord, fie în Polonia, în Silezia, la Zgorzelec, pe malul râului Neisse.

Partizanii titoiști au contro-

lat Trieste doar între 1 mai – 12 iunie 1945, perioadă în care au jefuit și au maltratât cât de mult au putut. Din acest motiv, chiar și în prezent localnicii din Trieste, indiferent de originea lor etnică, își amintesc ocupația titoistă cu profunde resentimente, drept „teroarea celor 40 de zile”.

Stalin a sprijinit revendicările teritoriale ale Iugoslaviei titoiste asupra Italiei la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial. Și aceasta întrucât, spre deosebire de Grecia, Acordul de Procentaj nu făcea vreo referire la Italia. În consecință, Stalin nu era constrâns de vreun document sau vreo înțelegere cu Marea Britanie și cu S.U.A. să se abțină de la o politică ofensivă împotriva Italiei. În cadrul negocierilor frontaliere care au precedat Tratatul de Pace de la Paris din 1947, U.R.S.S. a sprijinit în cvasitotalitatea lor revendicările teritoriale ale lui Tito împotriva Italiei, care includeau: o fâșie cu localități rurale etnic slovene din nord-estul actualei regiuni Friuli-Venezia Giulia; orașele Gorizia și Monfalcone; orașul Trieste; întreaga Istrie; orașele Rijeka/Fiume și Zadar/Zara; insulele Cres/Cherso și Losinj/Lussino din Golful Kvarner/Carnaro; arhipelagurile Palagruza/Pelagosa și Lastovo/Lagosta. Stalin avea interesul ca Iugoslavia titoistă să-și extindă cât mai mult accesul la litoralul Mării Adriatice și să precieze marile porturi maritime Trieste, Rijeka/Fiume și Zadar/Zara.

Pentru Stalin, anexarea orașului port Trieste la Iugoslavia titoistă ar fi modificat în favoarea U.R.S.S. echilibrul de putere și influență în Austria.

*Vladko Macek
depune
jurământul
ca vicepremier*

a unor teritorii și chiar state învecinate.

Potrivit istoricului rus Nikita Bondarev, Stalin manifesta neîncredere față de Tito, pentru că Tito avusese relații mult prea apropiate cu Marea Britanie. Sovieticii știau despre zvonurile care circulau că Tito ar fi fost recrutat încă dinainte de Al Doilea Război Mondial de serviciile de spionaj britanice. În timpul războiului, Tito se apropiase de britanici. La Tito fusese trimis în misiune de legătură însuși Randolph, fiul premierului britanic Winston Churchill.

Tito viza extinderea teritorială a Iugoslaviei în dauna vecinilor. Istoricul Sabrina Petra Ramet, specialist în problematica spațiului ex-iugoslav, considera în 2017 că Tito a dorit să constituie o Iugoslavie care în integralitatea sa ar fi inclus: zonele Macedonia Egee și Tracia din Grecia, Albania, Bulgaria, cel puțin o parte a Carintiei din Austria, regiunea Friuli-Venezia Giulia cu Trieste din Italia. Tito se dovedea astfel un continuator al irendentismului și expansionismului pan-sârbesc. Încă de dinainte de 1918, politicianul sârb din Croația austro-ungară Svetozar Pribicevici pretindea că Iugoslavia trebuie să se întindă „de la Isonzo la Salonic”, adică din actuala Italia până în actuala Grecia.

Pe dorința cercurilor pan-sârbiste de alipire a Macedoniei Egee cu orașul port Salonic la statul iugoslav mizase și Adolf Hitler, ca recompensă pentru a determina liderii de la Belgrad să accepte aderarea Regatului

Randolph Churchill printre partizanii iugoslavi

Iugoslaviei la Pactul Tripartit. Aderarea respectivă, semnată la 25 martie 1941 de premierul iugoslav Draghișa Cvetkovici, a marcat, chiar dacă doar pentru două zile, succesul eforturilor lui Adolf Hitler de a sparge solidaritatea dintre Iugoslavia și Grecia, clădită pe interesul acestora de a bloca aspirațiile teritoriale ale Bulgariei asupra Macedoniei Vardare și Macedoniei Egee.

Puciul generalului etnic sârb Dušan Simovici, din 27 martie 1941, care i-a înlăturat de la putere pe premierul Cvetkovici și pe regentul Pavle Karadjordjevici, a fost sprijinit atât de serviciile speciale britanice – Serviciul pentru Operațiuni Speciale (SOE) –, cât și de cele sovietice. Ofițeri sovietici de informații s-au deplasat după puci în capitala iugoslavă pentru a consilia noua putere de la Belgrad.

Mai mult, la 5 aprilie 1941, la Moscova, Iugoslavia și U.R.S.S. semnavă un Tratat de Prietenie și Neagresiune. Din partea Iugoslaviei tratatul a fost negociat de ambasadorul iugoslav la Moscova, Milan Gavrilovici, despre care există semnalări sovietice că fusese recrutat de NKVD. Însă U.R.S.S., care respecta Pactul Ribbentrop

– Molotov din 23 august 1939, prin care Adolf Hitler și Stalin își împărțiseră sferele de influență în Europa Centrală și de Est, a acceptat ocuparea teritoriului Iugoslaviei de Axă a doua zi, la 6 aprilie.

Implicarea sovietică și britanică în relațiile dintre Iugoslavia și Al Treilea Reich au agravat raporturile dintre liderii politici

croați și cei sârbi. Aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit fusese sprijinită de Vladko Macek, liderul Partidului Țărănesc Croat (HSS). Acesta fusese și cosemnatar, alături de Draghișa Cvetkovici, al Acordului „Sporazum” din 26 august 1939, prin care în cadrul Iugoslaviei se constituia Banovina Croația cu o substanțială autonomie locală și cu un teritoriu mai extins decât cel al actualei Croații independente. Vladko Macek s-a opus inițial și puciului lui Dušan Simovici. În final, implicarea sovietică și britanică în evenimentele din Iugoslavia a condus, după instituirea de către Tito a controlului asupra

Svetozar Pribicevici

Dimitrov constituiau o continuare a planurilor interbelice ale mișcării bulgare „Zveno“. Autore a loviturii de stat din 1934, care instaurase în Bulgaria un regim de inspirație mussoliniană, „Zveno“ a înfrânt decisiv Organizația Revoluționară Internă Macedoneană (VMRO), care constituise un adevărat stat în stat în Macedonia Pirină și care organiza infiltrații militare în Macedonia Vardară iugoslavă în scopul alipirii acesteia la Bulgaria. Odată ajunsă la putere la Sofia, „Zveno“ a pus capăt aspirațiilor teritoriale ale Bulgariei asupra zonelor locuite de șopii/torlacii și de macedonenii bulgarofoni din Iugoslavia. În plus, „Zveno“ a militat pentru alipirea Bulgariei și Albaniei la o Iugoslavia „integrală“. În septembrie 1944, în contextul prăbușirii Armatei Roșii pe teritoriul bulgar după trecerea României de partea Națiunilor Unite la 23 august 1944, „Zveno“ a sprijinit preluarea puterii în Bulgaria de Frontul Patriei, dominat de Partidul Muncitorilor Bulgari/Partidul Comunist Bulgar, prin lovitură de stat din 9 septembrie 1944. Kimon Gheorghiev Stoianov, premier al Guvernului „Zveno“ între 1934 – 1935, a revenit în fruntea Guvernului Bulgariei cu sprijinul Partidului Muncitorilor Bulgari/Partidului Comunist Bulgar și al U.R.S.S., între 9 septembrie 1944 – 22 noiembrie 1946. În noiembrie 1946, Kimon Gheorghiev Stoianov a fost urmat de comunistul Gheorghi Dimitrov în funcția de premier, dar liderul „Zveno“

Cu Milovan Djilas

a rămas membru al Guvernului Bulgariei.

Însă Stalin urmărea ca orice înțelegere dintre Iugoslavia titoistă, Bulgaria proaspăt comunistă și eventuale alte state balcanice să se realizeze sub controlul U.R.S.S. și cu respectarea strictă a condițiilor și intereselor sovietice. În consecință, Stalin a început măsurile de retorsiune împotriva lui Tito încă din ianuarie 1948, când liderul comunist munteșean Milovan Djilas, sosit la Moscova pentru a reînnoi obținerea de către Iugoslavia a ajutorului militar și economic din partea U.R.S.S., nu a avut succes în misiunea sa.

La 29 ianuarie 1948, ziarul *Pravda* al C.C. al P.C.U.S. a criticat discursul rostit de Gheorghi Dimitrov în ianuarie 1948, în timpul vizitei

efectuate la București, în care liderul bulgar susținea ideea constituirii unei Federații Balcanice și a unei Federații a țărilor din Europa de Est.

Stalin i-a invitat în U.R.S.S. pe Tito și pe Gheorghi Dimitrov la 10 februarie 1948, scopul invitației fiind clar: criticarea celor doi lideri din Balcani pentru

inițiativele lor regionale. Însă Tito, sesizând riscul respectivei deplasări, l-a trimis în locul său pe colaboratorul său apropiat, slovenul Edvard Kardelj. Stalin a criticat faptul că nu a fost consultat înainte de trimiterea de către Tito a două divizii ale Armatei Populare Iugoslave (JNA) în Albania, precum și legat de sprijinul oferit de Iugoslavia comuniștilor în războiul civil din Grecia.

In noaptea următoare, Edvard Kardelj a fost trezit la ora 2 și chemat la ministrul de Externe sovietic Viaceslav Molotov, pentru a semna o declarație prin care Iugoslavia se angaja să se consulte în prealabil cu U.R.S.S. în deciziile de politică externă, fără ca iugoslavul să fi văzut documentul în avans.

Stalin a devenit tot mai dornic să-l aducă pe Tito sub controlul său după ce, prin puciul din februarie 1948, U.R.S.S. a determinat preluarea de comuniști a puterii depline în Cehoslovacia. În consecință, Stalin i-a trimis succesiv lui Tito trei scrisori deosebit de critice, dar Tito nu a cedat presiunilor liderului sovietic.

Gheorghi Dimitrov și Josip Broz Tito

(Va urma)

Lipsită de controlul asupra Trieste, Marca Britanică nu ar mai fi dispus de portul necesar aprovizionării facile a trupelor sale din Zona de ocupație britanică din Austria, care cuprindea landurile Carinthia, Stiria și estul Tirolului austriac. Lipsită de același port Trieste, S.U.A. ar fi pierdut la rândul

Tito și în spatele lui Edvard Kardelj

lor ruta avantajoasă de aprovizionare a trupelor din Zona de ocupație americană din Austria, care cuprindea sudul landului Austria Superioară și landul Salzburg. Stalin ar fi dat astfel și o lovitură ambițiilor Franței de a-și consolida influența în Austria, unde Zona de ocupație franceză includea landul Vorarlberg și nordul Tirolului austriac. Posesiunea Iugoslaviei asupra orașului port Trieste ar fi întărit astfel rolul strategic al zonei sovietice de ocupație din estul Austriei, care cuprindea landurile Burgenland, Austria Inferioară și nordul Austriei Superioare. În plus, includerea portului Trieste în Iugoslavia titoistă ar fi consolidat influența sovietică pe aliniamentul care ar fi conectat nordul Mării Adriatice, estul Munților Alpi și vestul Dunării Mijlocii, în momentul în care se profila deja începerea Războiului Rece.

În final, calculul lui Stalin de sprijinire a pretențiilor teritoriale ale lui Tito împotriva Italiei s-a dovedit corect. Deși Trieste a rămas în cadrul Italiei, iar partizanii titoiști s-au retras din oraș, Linia Morgan stabilită în iunie 1945, care separa administrațiile militare britanică și americană de ad-

ministrația militară iugoslavă, a fost abandonată prin Tratatul de Pace de la Paris din 1947. Linia Morgan trecea mult mai la est de Gorizia și de Trieste, prin actualul teritoriu al Sloveniei. Însă aliniamentul final al graniței, bazat pe propunerea Franței, propunere care a reprezentat o cedare a Parisului în fața U.R.S.S., a atribuit Iugoslaviei titoiste o fâșie substanțială de teritoriu la vest de râul Isonzo și până în imediata vecinătate a orașelor Gorizia și Trieste.

Semnificativ pentru menținerea ambițiilor sale expansioniste, Tito declara: „Am eliberat Koroška [srb./cro./slo. Carinthia], dar condițiile internaționale au fost de așa natură, încât a trebuit ca temporar să o părăsim. Însă Koroška [Carinthia] este a noastră și ne vom lupta pentru ea”.

În privința Bulgariei, Tito a vizat anexarea acesteia la Iugoslavia ca a șaptea republică constitutivă, adică Bulgaria să aibă același statut precum republicile componente Slovenia, Croația, Bosnia-Herțegovina, Serbia, Muntenegru și Macedonia. Chiar și Marca Britanică începuse din 1941 să sprijine ideea includerii Bulgariei în Iugoslavia, ca reacție față de

aderarea statului bulgar la Pactul Tripartit la 1 martie 1941.

În schimb, Gheorghe Dimitrov, premierul comunist al Bulgariei între 23 noiembrie 1946 – 2 iulie 1949, viza constituirea unei Federații Balcanice în care Iugoslavia și Bulgaria să fie parteneri cu statut și drepturi egale.

Tito urmărea ca în cadrul acestei Iugoslavii extinse, Macedonia Vardară iugoslavă să obțină de la Bulgaria zona Macedoniei Pirine. În schimb, Serbia ar fi cedat Bulgariei „Teritoriile Vestice” anexate de Belgrad după Primul Război Mondial: un areal la est de râul Timoc locuit de etnici români timoceni, precum și zonele Caribrod/Dimitrovgrad și Bosilegrad, locuite de etnici bulgari șopi.

Ca prim pas spre constituirea Federației Balcanice, Tito și Gheorghe Dimitrov au semnat Acordul de la Bled la 1 august 1947, prin care au fost desființate vizele de călătorie dintre cele două țări, se puneau bazele unei uniuni vamale între Iugoslavia și Bulgaria, iar partea iugoslavă renunța la despăgubirile de război pe care statul bulgar trebuia să i le plătească. În acest context, Bulgaria accepta ca în instituțiile de învățământ din Macedonia Pirină să fie predată nou inventata limbă macedoneană de către profesori iugoslavi, iar populația bulgară locală să fie recențată la recensăminte ca fiind etnic macedoneană.

Planurile federaliste iugoslavo ale lui Tito și Gheorghe

Protopopul Tudor Economu

activității sale, prezența atelierului într-o zonă rezidențială a Bucureștiului aducându-i și mai multe comenzi. Karl a realizat decorații pentru importante imobile bucureștene, printre care Palatul Suțu sau casa pictorului Theodor Aman. De-a lungul carierei, a mai executat scări monumentale și decorații din marmură

pentru Palatul Știrbey, Ateneul Român și pentru Palatul Regal. Executarea tuturor acestor comenzi i-a asigurat lui Karl Storck un statut special în cadrul societății românești, pentru că noile elite autohtone erau dispuse să investească averi întregi în clădiri fastuoase, care să le reflecte pe deplin statutul social strălucitor.

Comenzile pe care Karl Storck le primește sunt foarte diverse. Arhitectul Alexandru Orăscu îi încredințează realizarea frontonului Universității din București, în anul 1862, având ca temă *Minerva ocrotind artele și științele*. Sofisticata lucrare a avut ca model spectaculosul fronton al Glyptotecii din München. În anul 1867

Storck-tatăl primește comanda executării machetei Bisericii episcopale de la Curtea de Argeș, pentru Pavilionul României de la Expoziția Universală de la Paris, o lucrare de mari dimensiuni, care respecta cu fidelitate modelul original. A fost o lucrare foarte apreciată în epocă, atât în România, cât și în Franța.

Un alt proiect de mare succes al lui Karl Storck, deși de cu totul altă factură, a fost înființarea primei fabrici de plăci de teracotă din România. Fabrica a fost deschisă împreună cu o echipă de ceramiști austrieci, produsele realizate aici fiind destinate decorării fațadelor caselor. Karl Storck va

deține această fabrică în perioada 1868 – 1872, apoi o va vinde.

Karl este și primul artist care va realiza în România sculpturi monumentale, așa cum a fost monumentul dedicat Spătarului Mihail Cantacuzino (1869), ctitorul Așezământului Colțea. Karl a mai executat portalul de marmură al bisericii Domnița Bălașa și tot el este cel care a creat primul monument public dedicat unei personalități fe-

Domnița Bălașa

minine românești (în anul 1881), Domnița Bălașa. Sculptura domniței a fost transpusă în marmură de Carrara de fiul său, Carol Storck, și de sculptorul Carl Teutsch. În 1882, Karl realizează și monumentul dedicat frumoasei Ana Davila, executat la comanda specială a Așezământului Elena Doamna din București, sculptura fiind transpusă în marmură tot de Carol Storck și Carl Teutsch. După doi ani, primește și comanda pentru executarea sculpturii monumentale a protopopului Tudor Economu, ctitor al Școlii de Fete din București, instituția de învățământ fiind situată, pe atunci, pe strada Călărașilor. După demolarea acelei clădiri, sculptura a rămas în patrimoniul familiei Storck și este expusă astăzi chiar în Muzeul „Frederic Storck și Cecilia Cuțescu Storck”.

Tot întemeietorul dinastiei Storck, Karl, a realizat și portretele unor importante personalități ale epocii, precum Theodor Aman, C.A. Rosetti, Costache Steriadi, Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Magheru, Anastase Panu, Costache Negri, frații Golești, modelând și portretele de mari domnitori români: Mihai Viteazul sau Ștefan cel Mare. A executat, de asemenea, busturile regelui

Macheta bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș

SPLENDOAREA ROMÂNIEI MODERNE ȘI DINASTIA ARTIȘTILOR STORCK

Dr. ELENA OLARIU

La construirea României moderne, acea țară elegantă și în continuă transformare a secolului al XIX-lea și a perioadei interbelice, au contribuit și numeroși artiști, pictori, sculptori, arhitecți sau meșteri decoratori. De-a lungul a trei generații, familia Storck și-a adus o contribuție esențială la edificarea unei societăți moderne, reorganizată pe model occidental.

*Muzeul „Frederic Storck și Cecilia Cuțescu Storck”;
în medalion: portretul lui Karl Storck realizat de Frederic*

Karl Storck (n. Hanau, Germania, 1826 – d. București, 1887) este primul mare artist din dinastia Storck stabilit definitiv la București, devenind întemeietorul catedrei de sculptură de la Școala de Arte Frumoase; și tot el a condus și atelierul de sculptură cu cel mai mare succes din România modernă, având numeroase comenzi din partea statului, dar și din partea protipendadei bucureștene. Doi dintre fiii săi, Carol și Frederic, i-au continuat la un nivel foarte înalt munca. Carol a preluat atelierul de sculptură, iar Frederic a fost timp de 30 de ani profesor la catedra de sculptură de la Academia de Arte Frumoase din București, continuând demersul pedagogic al tatălui.

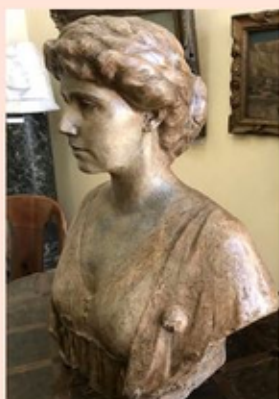
Un moment de cotitură în destinul evoluției familiei Storck a fost anul 1864, când Theodor

Aman, alături de pictorul Gheorghe Tattarescu, înființa prima Școală de Arte Frumoase din București, cei doi fiind și primii profesori la catedra de pictură. Artă de tip occidental (pictura de șevalet sau sculptura) era la acel moment destul de puțin dezvoltată în România. Pentru catedra de sculptură nu a putut fi găsit inițial niciun candidat, apoi se va opta pentru alegerea lui Karl Storck. Noul profesor de sculptură era de origine germană (provenind dintr-o familie de bijutieri din Hanau) și a rămas să susțină cursuri la această catedră timp de 23 de ani, până la moarte, survenită în anul 1887.

La doi ani după ce preia catedra de la Școala de Arte Frumoase, Karl Storck își mută atelierul personal pe Calea Victoriei (pe atunci, Calea Mogoșoaiei), fapt care demonstrează succesul

acuarele cu flori, dar și câteva piese de mobilier executate după propriul design. Bani obținuți din vânzările lucrărilor create de principesă au fost donați societății. Vernisajele „Tinerimii” s-au transformat în mari evenimente mondene, atrăgând mulți colecționari privați, încurajați să achiziționeze opere de artă și de comportamentul Casei Regale a României. Principesa Maria îl considera pe Storck unul dintre cei mai rafinați sculptori români și a achiziționat de la acesta câteva sculpturi, printre care și *Tentația*, lucrare care se află astăzi în patrimoniul Muzeului Național Peleş. Principesa Maria a mai achiziționat și lucrări ale altor artiști români, cum ar fi: Ștefan Luchian, Oscar Späthe, Kimon Loghi, Samuel Mütznier, Ștefan Popescu, Ipolit Strâmbu, Nicolae Vermont, Costin Petrescu sau Iosif Iser.

Notorietatea în creștere îi va aduce lui Frederic importante comenzi. În anul 1904, artistul primește comanda pentru realizarea celor opt cariatide destinate salonului de recepție din Palatul Cantacuzino din București și tot el îi va executa pe cei patru evangheliști destinați Capelei Evloghie Gheorghieff din Cimitirul Bellu, arhitectul acestei construcții fiind Ion Mincu. În anul 1907 Storck execută comanda pentru alte două importante sculpturi: *Industria* și *Agricultura*, pentru Palatul Administrativ din Galați, și, tot pentru orașul Galați, realizează monumentul dedicat lui Mihai Eminescu, cioplit în marmură de Carrara. Treptat apar și comenzi în care immortalizează și membri ai Casei Regale a României. Realizează un portret al regelui Carol I,

Două sculpturi de Frederic Storck: regina Maria și Carol al II-lea copil

în anul 1900, sculptând în același an și portretul în marmură al viitorului rege Carol al II-lea, copil. Mai târziu, va modela un minunat bust care o reprezintă pe principesa Maria; o splendidă variantă a acestuia, în ghips, din anul 1912, este astăzi expusă în cadrul Muzeului „Frederic Storck și Cecilia Cuțescu Storck”, parte a Muzeului Municipiului București.

Comenzile continuă să se intensifice, iar în anul 1922, Frederic este solicitat să sculpteze pentru Teatrul Național din București portretele lui Friedrich Schiller și al lui Johann Wolfgang Goethe, iar în anul 1930 al lui Ludwig van Beethoven pentru aceeași instituție. Dezvoltarea economică fără precedent a Bucureștiului interbelic favorizează înmulțirea comenzilor și Frederic Storck realizează grupul statuar destinat Băncii de Credit Român și mai execută o comandă pentru portretul lui Gheorghe Munteanu Murgoci, o variantă a acestuia fiind astăzi expusă în curtea Muzeului de Geologie. Mai târziu, în anul 1935, va executa și portretul doctorului Obregia, expus în curtea spitalului care-i poartă numele.

Este mai mult decât evident că toate aceste realizări de excepție ale celor trei sculptori Storck au contribuit la înfrumusețarea orașelor românești și au avut un aport inestimabil la dezvoltarea artei autohtone și a învățământului superior de gen. Frederic va fi cel care o va aduce în cadrul familiei pe Cecilia Cuțescu Storck, cea care îi va deveni soție și se va remarca printr-o carieră fulminantă, artista uimindu-și contemporanii prin ambiția și determinarea sa extraordinară.

Portretul lui Carol I, după restaurare

(Va urma)

Carol I și reginei Elisabeta, dar și statuia în mărime naturală a unicei lor fiice, Maria, care a decedat de mic copil. Pentru regina Elisabeta a mai realizat grupul statuar de marmură care o reprezintă îngrijind un rănit.

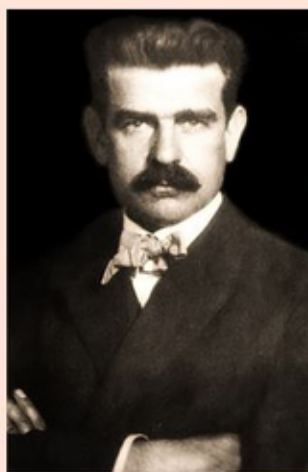
Atelierul deținut de familia Storck devine foarte curând extrem de prosper, având în vedere că principele Carol I, cel care a devenit și primul rege al României, a încurajat constant evoluția artiștilor români, dorind ca aceștia să contribuie la crearea unor opere de artă impunătoare, care să devină puncte de atracție pentru oaspeții străini.

Toate monumentele și construcțiile erau destinate să reflecte măreția și grandoarea unei țări care aspira la prosperitate și dorea să se înscrie, treptat, în elita țărilor europene.

Datorită înmulțirii comenzilor, Karl Storck îl cheamă în ajutor pe fiul său din prima căsătorie, Carol Storck (n. București, 1854 – d. București, 1926), un sculptor rafinat, cu studii în Italia, la Florența, și care la un moment dat a plecat în Statele Unite ale Americii pentru a-și încerca acolo norocul în profesia sa.

Carol revine de la Philadelphia și se stabilește definitiv la București, unde preia o parte importantă din comenzile atelierului tatălui său. Carol a realizat la București cele trei sculpturi destinate Palatului de Justiție: *Prudența*, *Forța* și *Temperanța*. Primește apoi comanda pentru alte două alegorii, pentru Palatul Poștelor: *Drumul de Fier* și *Electricitatea*, distruse, din păcate, în urma cutremurului din 1940. În anul 1903 a primit comanda pentru monumentul din bronz al generalului doctor Carol Davila, solicitat pentru Facultatea de Medicină din București. Remarcabilă este și activitatea sa în domeniul executării unor importante monumente funerare, al familiei Xenopol sau al familiei Izvoranu. Toate operele sale se individualizează printr-un rafinament excepțional al executării artistice.

Carol Storck a fost membru al Societății „Cercul Artistic” din București,

Frederic Storck

destinate susținerii dezvoltării artei în România, societate în care a activat din anul 1890, iar în anul 1912 Carol a fost ales președintele ei.

Al treilea sculptor al dinastiei, Frederic Storck (n. București, 1872 – d. București, 1942), este fiul lui Karl din a doua căsătorie și fratele vitreg al lui Carol. Frederic a urmat cursurile Școlii de Arte Frumoase din București, apoi și-a continuat studiile la München, unde s-a pregătit la Kunstakademie cu profesorul Wilhelm von Rümmer, călătorind apoi pentru desăvârșirea studiilor și în Italia. În timpul formării sale academice, a primit

numeroase premii și mențiuni, remarcându-se la cursurile de sculptură după bust antic, după figură antică, după natură, primind premii și pentru modul de redare al perspectivei. După finalizarea studiilor, a urmat cariera didactică a tatălui, fiind profesor de sculptură la Academia de Arte Frumoase din București, timp de 31 de ani.

Frederic Storck a fost membru fondator al societății „Tinerimea Artistică”, înființată în anul 1901, activând în această asociație alături de cei mai importanți artiști ai momentului: Ștefan Popescu, Kimon Loghi, Ipolit Strâmbu, Ștefan Luchian, Constantin Artachino, Nicolae Vermont, G.D. Mirea, Oscar Späthe și Nicolae Grand. Activ căutător de talente, a încercat să convingă cât mai mulți artiști să expună la „Tinerimea” și astfel a cunoscut-o și pe viitoarea soție, Cecilia Cuțescu Storck, pe care a invitat-o să expună la București, chiar de pe vremea când aceasta se stabilise la Paris și începuse să expună acolo.

De activitatea de la „Tinerimea Artistică” se leagă și apropierea mai accentuată a familiei Storck de principesa Maria, viitoarea regină, care a fost invitată să patroneze societatea și chiar să expună. Principesa Maria avea o serioasă pregătire artistică, excelând în desenul cu tentă decorativă, de influență Art Nouveau. Expoziția din 1902 a „Tinerimii Artistice” a fost patronată de regina Elisabeta, care a susținut încă de la început activitatea de patronaj a principescei moștenitoare. În această expoziție, principesa Maria a prezentat câteva

Autoportretul lui Carol Storck

Flăcău din Arpașul de Jos, Sibiu

Dar fotografiile lui Hielscher n-au atras atenția doar „aripii de dreapta” a unei mișcări artistice. Albumul fotografic al lui Hielscher dedicat Germaniei a ajuns la un tiraj de 100.000 de exemplare în 1927, autorul a fost primit de președintele Reichului, mareșalul Paul von Hindenburg, ultraconservator. Hielscher a fost fericit de atenția ce i s-a acordat. „Am avut mara plăcere și onoare de a fi primit... Mi-a mulțumit pentru realizarea de importanță națională. Jumătatea de oră cât am conversat cu acest om important și simplu este amintirea cea mai frumoasă a vieții mele.”

SĂ ÎMBRĂȚIȘEZE LUMEA ÎNTREAGĂ

Introducerea lui Hielscher *Despre fotografiile mele* reflectă acest spirit conservator, cu un puternic element *voelkisch* (popular) când scrie în albumul dedicat României: „cu cât un sat era mai izolat, cu atât mai

rafinat sângele oamenilor și mai nobile trăsăturile lor; am fost încântat de oamenii îmbrăcați în costume naționale, de o fermecătoare diversitate a formelor și culorilor.” Hielscher și-a îndreptat îndată atenția asupra germanilor de aici. „Am cunoscut sașii, cu spiritul lor public; cu aderența lor tenace la cultura germană, educația serioasă și credința religioasă profundă, ceea ce m-a umplut de mândrie și bucurie. Mi-am

Șvăboaică în costum de duminică

dat seama că avem misiunea de a sprijini cultura oriunde arăm câmpul și sub oricare cer visăm... Dar dincolo de această bucurie a demersului meu, m-a întristat să văd că România este amenințată de un dușman serios; norul întunecat al Vestului se apropie de această țară solară; praful civilizației va acoperi voioșia vieții! Unele sate au și fost afectate: cenușiul acoperă ceea ce a existat din

vremuri de demult, răspândind monotonia, paloarea modei la zi. Un popor cu dăruire artistică își va pierde această însușire esențială.”

Fără să-și dea seama, probabil, Hielscher, cu sentimentele sale *voelkisch*, antiindustriale, antioccidentale, antimoderne, se situa de o parte a disputei ce caracteriza de un secol istoria intelectuală românească – opoziția dintre tradiționaliști, care considerau că România trebuie să-și păstreze rădăcinile în ortodoxia răsăriteană, patriarhală, rurală, în satul românesc, și moderniști, care vedeau viitorul dezirabil al României ca stat industrial, burghez, eterogen, urban.

În 1933, anul publicării albumului românesc, în Germania venea la putere partidul nazist. Juxtapunerea dintre cultură și civilizație, statusul dat stratului popular, *voelkisch*, și respingerea modernizării și a Occidentului începeau să aibă un sens politic, cu știutele rezultate complet dezastruoase pentru Germania și Europa până în 1945.

Tărăncuță din Drăguș, Brașov

Continuăm cu partea a doua (Magazin istoric, nr. 9/2021) a articolului consacrat artistului fotograf german.

KURT HIELSCHER UN ARTIST FOTOGRAF ÎN ROMÂNIA

ERNEST H. LATHAM Jr.
(S.U.A.)

După Primul Război Mondial a apărut, printre altele, o mișcare artistică predominantă mai ales în Germania, ca reacție la Expresionism; era un stil care se potrivea bine cu fotografia lui Hielscher. Este vorba de Neue Sachlichkeit (Noua Obiectivitate) și reprezenta, în cuvintele lui Sergiusz Michalski, „o modalitate distantă de a observa și picta lucrurile, bazată pe reprezentare... o nouă raționalitate a viziunii, un gen de abordare terre-à-terre a ceea ce este posibil, real.” Gustav Friedrich Harlaub, istoric de artă și director al Kunsthalle din Mannheim, avea o concepție duală a stilului: „Eu văd aici o aripă de dreapta și una de stânga. Cea dintâi este atât de conservatoare, încât egalează clasicismul, având rădăcinile în atemporalitate și căutând, după atâta fantezie și haos, să idealizeze ceea ce este sănătos, corporal, sculptural, prin desenul pur după natură, poate chiar exagerând ceea ce ține de pământesc, linia plină, rotundă... Cealaltă aripă, incandescent contemporană, fără credință în artă, născută chiar din negarea artei, încearcă să expună haosul, adevăratul sentiment al zilelor noastre, printr-o obsesie primitivă a analizei, o obsesie nervoasă privind expunerea sinelui.” Hielscher și fotografiile lui sunt, evident, reprezentative pentru „aripa de dreapta” a Noii Obiectivități.

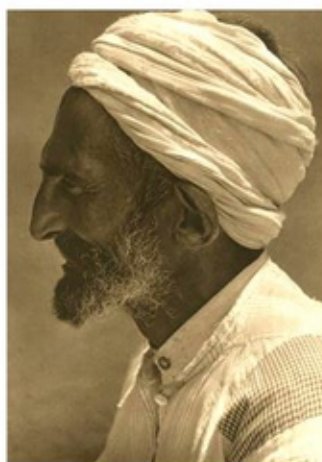

Țărani din Maramureș

de ani, cu o introducere ușor revizuită: „Datorită energiei Fuehrerului, un vis secular s-a împlinit: GERMANIA MARE s-a ridicat la vechea ei glorie! [...] Viena, Praga, Strasbourg și Cracovia sunt din nou germane. Am primit, pentru a călători în aceste regiuni redobândite, sprijinul deosebit al guvernului național, astfel încât am putut realiza fotografiile pentru noua ediție. Se cuvine să mulțumesc pentru acest sprijin mai ales domnului Reichsminister dr. Goebbels.“

Mulți austrieci și alsacieni erau probabil de acord că Viena, în Ostmark (numele Austriei de la Anschluss, până în 1945), și Strasbourg, din Alsacia, au fost odată orașe germane. Dar e cu totul improbabil ca polonezii sau cehii să fi spus același lucru despre Praga sau Cracovia. Când a avut loc încorporarea Austriei (Oesterreich) în Germania (Deutsches Reich), la 12 martie 1938, termenul de Germania Mare – *Grossdeutschland* – a intrat în uzajul comun. Acesta a devenit numele oficial al Germaniei însă abia la 26 iunie 1943, când a fost proclamat ca atare de Hans Heinrich Lammers, șeful cancelariei Reichului. Și a rămas numele oficial până în ziua capitulării necondiționate a Germaniei, la 8 mai 1945.

În 1942 a apărut o nouă ediție a albumului *Spania necunoscută*, în mod ironic ultima publicație editorială a lui Hielscher, după cum pe aceeași temă fusese și prima. El era, evident, rupt de realitățile momentului în Spania, judecând după faptul că albumul îi era dedicat tot regelui Alfonso

Turc din Turtucaia

XIII, care a plecat în exil în 1931 și a murit în 1941.

DOVEZI DESPRE CEEĂ CE A FOST, CÂND EU NU VOI MAI FI

Bombardamentele aliate din 1944 practic au distrus munca de o viață a lui Hielscher. În localitatea sileziană Sagan (astăzi Zagan, în Polonia), unde era stabilit, Hielscher a

Turcoaică din Șabla

pierdut negativele fotografice, diapozitivele cu care își ilustra prelegerile, zeci de mii de exemplare dezvoltate și biblioteca; în Bad Wildungen din Hesse, i-a fost distrus restul de 40.000 plăci fotografice de sticlă, dintre care s-au salvat doar câteva. Nu se știe unde se află acestea. O excepție fericită o reprezintă colecția de circa 1.600 de fotografii din Spania, pe care Hielscher le vânduse Societății Hispanice din America, la New York. Cea mai mare parte a materialului spaniol încă se păstrează acolo și reprezintă cea mai amplă colecție din opera sa originală.

Cu puținele diapozitive pe care a reușit să le salveze, Hielscher a continuat să călătorească și să țină prelegeri. Ca și în anul anterior, la 18 ianuarie 1945 el se găsea la Auschwitz, pentru a conferența, la clubul ofițerilor SS de rang inferior, despre cultura germană a sașilor transilvăneni. Cu o zi înainte, la 17 ianuarie, pe când Armata Roșie se apropia, cadrele SS ale lagărului au început să evacueze de aici, cu bice, ciomege și pistoale, pe încarceratii care mai erau încă în stare să meargă. Până în 23 ianuarie, 60.000 dintre cei internați aici, îmbrăcați pe jumătate, înfomețați, mulți dintre ei desculți, erau mârșii, iarna, în marșul morții spre Vest. Cel puțin jumătate dintre ei se estimează că au pierit pe drum. Te întrebi ce gânduri și sentimente putea avea Hielscher, găsindu-se în acest loc cumplit într-un moment infernal cum a fost acela. În mai puțin de două săptămâni, la 17 ianuarie, lagărul nazist inuman, KL Auschwitz (Konzentrationslager), a fost eliberat de Frontul I Ucrainean al armatei sovietice.

Partea introductivă se încheie cu o *Explicație asupra fotografiilor* și o hartă deosebit de utilă pentru a identifica locul unor sate izolate unde a fotografiat Hielscher. Se menționează, după caz, caracteristicile și importanța istorică a ceea ce vedem în imagini.

Data fiind tematica predilectă a lui Hielscher și potențialul turistic al albumelor sale timpurii despre Italia și Roma, era de așteptat ca el să fie remarcat de Guvernul fascist italian al vremii. Și asta cu atât mai mult cu cât ediția adăugită a albumului Italia din 1938 cuprindea aprecieri la adresa lui Mussolini pentru asanarea Mlaștinilor Pontine, precum și imagini ale orașelor fasciste model Littoria și Sabaudia. Simbolul fascist, fasciile, era tipărit vizibil pe copertă și supracopertă. La 4 iunie 1938, Hielscher a avut o audiență cu însuși Mussolini, care a alocat 4.000 de lire în sprijinul eforturilor proiectului său fotografic. Mai târziu, Hielscher își amintea că a plecat de la audiență „într-o asemenea dispoziție, încât îi venea să îmbrățișeze lumea întreagă.”

SPANIA, ÎNCEPUT ȘI SFÂRȘIT

Un al doilea volum italian, *Italia necunoscută*, îi apărea în 1939. A doua întâlnire cu Mussolini s-a petrecut în același an, la 22 februarie, probabil ca să discute dedicația către liderul fascist, ce urma să fie tipărită în noul album și ca să mulțumească pentru sprijinul substanțial acordat de Guvernul italian.

Hielscher i-a scris lui Mussolini la 17 mai 1940, explicând că, din pricina războiului, nu-i poate oferi în persoană un exemplar cu dedicația sa și adăugând că, în zece zile, avea să susțină o prelegere despre Italia la invitația Guvernatorului general dr. Hans Frank (1900 – 1946), în Cracovia ocupată de germani. Avocat, dr. Frank participase la încercarea de puci a lui Hitler din 1923, după care a fugit în Italia. În 1939 a fost numit Guvernator general al Poloniei ocupate, teritoriu în care au funcționat patru mari lagăre de concentrare și faimosul ghetto din Varșovia. Frank a fugit din Polonia în ianuarie 1945, la apropierea trupelor sovietice. Judecat de Aliați la Nürnberg pentru crime de război și crime împotriva umanității, a fost găsit vinovat și executat prin spânzurare, la 16 octombrie 1946. Ultima întrevedere a lui Hielscher cu Mussolini a avut loc în 11 martie 1942; Hielscher a atribuit întâlnirea intervenției dr. Joseph Goebbels, ministrul german al Propagandei.

Goebbels l-a remarcat pe Hielscher din primul an al Germaniei naziste. În cuvântul de deschidere la expoziția „Die Kamera“, la München (1933), Goebbels, ministru în Guvernul nazist, l-a evidențiat pe Hielscher nominal,

Săsoaică din Ghinda, Bistrița-Năsăud

pentru contribuția la publicistica fotografică. Hielscher s-a bucurat de apreciere de-a lungul întregului deceniu 1930; la un moment dat a fost declarat „cel mai remarcabil fotograf de la Daguerre încoace”. În 1938, după Anschluss, unirea Austriei cu Germania, Hielscher a scris pentru albumul său german introducerea entuziastă: „Germania s-a înălțat.” Spre vara lui 1940, când Germania ocupa Danemarca, Norvegia, Franța, Belgia și ceea ce fusese Austria, Cehoslovacia și Polonia, venise timpul unei reeditări și se pare că perspectiva a fost discutată la o întrevedere cu dr. Goebbels, în iulie 1940. Noul volum a apărut chiar de ziua lui Hielscher, care împlinea 60

Bătrân din Viscri, Brașov

BELGIENI PENTRU SALVAREA SATELOR ROMÂNEȘTI

NICOLETA ȘERBAN

Am prezentat anul trecut (Magazin istoric, nr. 8/2020) reacția declanșată în rândul elevilor din Belgia de proiectul regimului comunist din România de sistematizare rurală (practic, demolarea satelor și concentrarea locuitorilor în blocuri de locuințe improprii, sub pretextul câștigării de teren pentru agricultură).

Revin acum cu noi documente ce vorbesc despre reacțiile individuale ale unor belgieni, care au simțit nevoia să se solidarizeze cu programul „Opération Villages Roumains” (OVR).

Specificul mișcării de protest „Opération Villages Roumains” constă tocmai în implicarea la nivel local a locuitorilor din comune, care prin efortul unit au pus presiune asupra autorităților. Elementul principal al succesului operațiunii rezidă în însăși concepția mișcării: de a se adresa cu prioritate unor categorii de cetățeni care nu sunt de obicei solicitate în acest tip de acțiuni și care doresc să se angajeze, dar nu știu cum să procedeze. OVR a oferit oamenilor cadrul unei acțiuni eminamente politice. OVR se adresa imaginației fiecăruia, de

a contribui după posibilități și ideile proprii.

Din scrisorile pe care locuitorii comunelor belgiene le trimiteau Coordonării OVR, este evident interesul sincer și incontestabil al oamenilor obișnuiți din Belgia pentru problemele unei țări aflate la 2.000 km depărtare. Un element important îl constituie schimbarea în percepția asupra regimului comunist din România, mai ales începând cu momentul 15 noiembrie 1987 și revolta de la Brașov. Presa occidentală îl prezenta pe Ceaușescu ca pe un nou Hitler, un nou Dracula, un

despot care își distrugea propria țară. Se insista pe megalomania lui, pe nerespectarea drepturilor omului, pe privațiunile absurde îndurate de populație. Nefericirea românilor părea să aibă o cauză simplă și unică: menținerea la putere a unui tiran precum Ceaușescu. Se crease o stare de spirit de compasiune vis-à-vis de țara noastră, care a cântărit enorm în implicarea cetățenilor belgieni pentru cauza românească. În plus, locuitorii comunelor belgiene au intuit foarte bine ce impact ar fi putut avea asupra satelor românești un proiect de asemenea anver-

Bătrâni din Rășinari, Sibiu

Hielscher nu și-a revenit niciodată cu adevărat după pierderea muncii lui de o viață în bombardamentele din 1944. A murit la 9 iulie 1948, în Liechtenstein, Saxonia, în zona sovietică de ocupație. Moartea lui a fost anunțată succint în publicațiile de specialitate, apoi numele și realizările i-au fost date uitării. Ceea ce parțial se explică prin entuziasmele lui politice total discreditate astăzi. În plus, declinul s-a datorat și dezvoltării cinematografiei și a jurnalelor vizuale de știri. Iar acestea au fost urmate de

Bătrână din Arpașul de Jos

ubiquitatea televiziunii, toate laolaltă oferind spectatorilor călătorii virtuale mult mai incitante și mai colorate decât un album fotografic. La începutul anilor 1970, marile săptămânale ilustrate *The Illustrated London News* din Marea Britanie și *Life* din Statele Unite și-au încetat apariția.

Odată cu declinul fotografiei însă a crescut interesul pentru fotografie ca formă de artă. La intersecția acestor tendințe începe și reevaluarea lui Hielscher și a fotografiilor sale, altfel întârziată, evident, și

La fereastră, Oncești, Maramureș

din cauza distrugerii arhivelor sale în 1944. Sally-Ann Baggott și Brian Stokoe au publicat un articol în 2003, speculând pe tema influenței lui Hielscher asupra fotografului britanic E.O. Hoppe, în alegerea subiectelor. Roland Pruegel, în 2014, includea într-o prezentare a stațiunilor interbelice la Marea Neagră, la pagina 153, o ilustrație românească a lui Hielscher: reședința regală de vară Tenha Juvah, a reginei Maria, de la Balcic. Reconsiderarea lui Hielscher a început, probabil, din 2014, cu scrierile lui Roland Jaeger, autorul celui mai serios studiu dedicat lui

Hielscher până acum – care a fost, de altfel, o sursă prețioasă pentru articolul de față.

Dovezi în plus ale interesului actual pentru Hielscher pot fi găsite pe internet. În 2018, Brian Stokoe a analizat colaborarea Hielscher – Gerhart Hauptmann și implicațiile pentru nostalgia regresivă în conservatismul german. O direcție interesantă actuală este dorința de a revizita locurile ilustrate de Hielscher cu aproape un secol în urmă. Cea mai impresionantă și cuprinzătoare conjuncție între prezent și trecut, în acest sens, s-a petrecut în România, unde Fundația „Domeniul Otetelișanu” a produs o serie de filme documentare – sub regia mai ales a lui Igor Cobileanski –, pornind de la fotografiile ale lui Hielscher și asociindu-le, în variate moduri, cu realitățile zilei din aceleași locații. Serialul a reprezentat o contribuție la aniversarea centenarului României Mari, în 2018. Evantia Barca a prezentat proiectul în articolul *Pe urmele lui Kurt Hielscher (Magazin istoric, nr. 1 – 2/2019)*. Olandezul Caser Molenaar a vizitat și re-fotografiat mai multe regiuni europene ilustrate de Hielscher și a conferențiat despre acest hobby chiar și la Societatea Geografică din Philadelphia, în 14 noiembrie 2020. Nu mai puțin impresionant este numărul de reeditări ale albumelor lui Hielscher, inclusiv cel dedicat României, care urmează să apară în America în 2022. Așa se face că, ceea ce prezicea chiar el acum aproape un secol, se dovedește adevărat: „Martore ale unei lumi pe cale de dispariție, cărțile mele vor aduce dovezi despre ceea ce a fost când eu voi fi tăcut”. ■

Ilustrația unui articol de presă

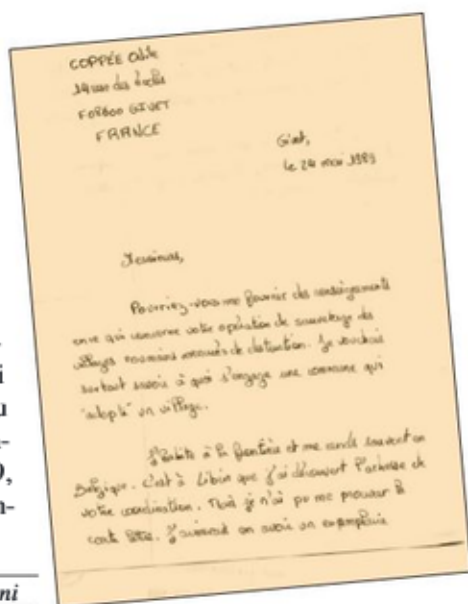
de ceea ce văzuseră acolo. De aceea, doreau să afle mai multe despre acțiunea OVR, respectiv cum se puteau implica. „Nu dispun de prea mult timp liber – scria o doamnă din Ixelles la 11 februarie –, dar aş putea trimite câteva scrisori şi să dau câteva telefoane. Să îi scriu oare primarului nostru?

Să telefonez autorităților?” Un cetățean din comuna belgiană Frameries întreba dacă ar fi putut corespunde cu cineva din satul adoptat de ei, respectiv satul Săftica, comuna Balotești, jud. Ilfov. Fiecare se gândea cum putea ajuta mai bine satele românești. Au fost persoane care scriau din Bruxelles, spunând că au organizat o colecție de medicamente pentru a le trimite în satele din România. „Ne puteți ajuta să le trimitem, vă rugăm?” – întrebau ei.

Din toate comunele seseau zilnic la sediul Coordonării zeci de mesaje, fie că erau solicitate materiale de documentare, informații despre satul adoptat sau diferite păreri personale. La 13 martie 1989, cei din Philippeville in-

formau Coordonarea că în 1 – 2 iulie urma să aibă loc o expoziție locală cu produse walone. Propunerea lor era ca, în cadrul acestui eveniment, să organizeze și o expoziție dedicată operațiunii de salvare a satelor românești, motiv pentru care solicitau materiale documentare. Intenția lor era de a contacta preoții din zonă, pentru ca aceștia să vorbească credincioșilor despre operațiune în cadrul serviciilor religioase. Tot ei trimiteau prin curier un cec de 1.050 franci pentru acoperirea materialelor solicitate și pentru a-i sprijini pe mai departe.

Cererea era foarte mare pentru materiale, broșuri, autocolante, afișe etc., fapt revelator pentru ceea ce însemna interesul față de operațiune. De la Sambreville sosise un mesaj în 21 februarie din partea unui cetățean al acestei localități. El povestea că, după ce vizionase o emisiune la postul local de televiziune în care se vorbea despre demolară sate

Scrisori ale unor belgieni

doritori erau locuitorii să contribuie la salvarea satelor românești. Chiar și profesorii de școală scriau Coordonării, informând că doresc să organizeze o expoziție despre încălcarea drepturilor omului în România, motiv pentru care solicitau mai multă documentație. Cei mai mulți scriau: „Numele meu este..., sunt din comuna... Am auzit din mass-media despre acțiunea dvs., ne puteți da, vă rog, mai multe detalii/materiale de documentare, etc.” Nu doar prin poștă cereau oamenii informații, ci și prin telefon; uncori telefonau și la Ambasada română din Bruxelles, cerând date în plus despre satul care îi interesa, despre Doina Cornea sau despre evoluția proiectului de sistematizare a satelor.

Un grup de persoane din Jumet scria în aprilie că fuseseră în anul 1987 în România și că la întoarcerea în Belgia li se păruseră că intrau în Rai, în-
tr-atât de mare era diferența față

O adunare pentru salvarea satelor românești

gură din punct de vedere al comunităților, al pierderii dreptului asupra gospodăriilor, al ștergerii tradițiilor și legăturii cu pământul și mai ales sub aspect psihologic, pentru o populație de câteva milioane de oameni ce urma a fi dezrădăcinată.

Locuitorii comunelor participante la operațiune erau chemați să propună diferite metode și idei prin care să contribuie la popularizarea mișcării, scopul final fiind frânarea proiectului de sistematizare rurală. Au sosit la sediul Coordonării OVR o serie de astfel de idei: unii propuneau să i se scrie lui Gorbaciov și să

i se explice pericolul în care se aflau satele românești; alții să scrie federațiilor profesionale românești corespondente; alții să scrie direct președintelui Ceașescu în ideea de a face apel la logica sa „intelectuală și afectivă”.

Câțiva locuitori din Rhode St Genese propuneau să se strângă o sumă considerabilă de bani de la locuitorii comunei, cu care să fie cumpărate tractoare cu remorcă ce urma să fie trimise în țară pline cu alimente, medicamente și haine. „Vă dați seama, spuneau ei, ce efect mediatic ar produce câteva sute de tractoare plecând din

Rhode escortate de jandarmi, ar produce efect național și internațional...” Se găsiseră chiar și simpatizanți care erau dispuși să participe la acțiune. Autorul scrisorii, tată a cinci copii, invalid de război și pensionar, se declara dispus pentru un ajutor concret de acest gen!

Echipa OVR punca la dispoziția primăriilor locale o broșură, intitulată *60 de acțiuni*, pentru ca locuitorii comunelor să înțeleagă mai bine cum puteau acționa, fiecare la nivel personal. Ideea unei broșuri care să îndrume oamenii era oportună, dovedindu-se ulterior extrem de eficientă. De pildă, comercianții din cartier erau încurajați să pună în vitrină afișul OVR; dacă cineva deținea un autoturism, putea să afișeze autocolante ale operațiunii pe mașină; locuitorii erau încurajați chiar să pună afișe vizibile la fereastra casei lor. Profesorii de școală erau îndemnați să le vorbească elevilor la clasă despre operațiune, preoții din parohii să le transmită credincioșilor mesajul OVR și să amplaseze afișe în spațiile de cult; radiourile locale, să facă emisiuni dedicate României; librăriile erau chemate să își organizeze vitrina și să așeze la vedere cărți despre România sau cărți ale unor autori români; muzicienii, să organizeze un concert de sprijin la Operă, unde să își cheme cunoscuții; sportivii, să organizeze un meci în profitul operațiunii; arhitecții, să contacteze Consiliul Național al Ordinului Arhitecților. Toate categoriile sociale erau invitate să se alăture operațiunii de salvare a satelor românești din calea buldozerelor.

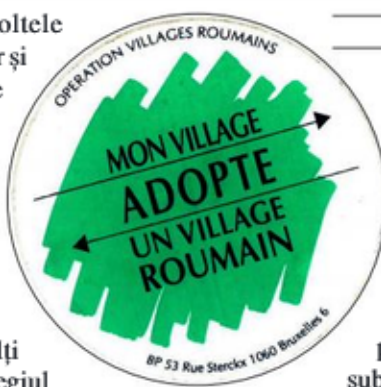
Este surprinzător cât de

Belgieni veniți cu camioanele de ajutoare în România, după decembrie 1989

comemora revoltele de la Braşov, dar şi pentru a atrage atenţia asupra regimului de la Bucureşti. Comunele se îndemnau unele pe altele, pentru a se aduna cât mai mulţi oameni în cortegiul ce urma să treacă prin faţa Ambasadăi române. Cortegiul silenţios marca sprijinul adus ţăranilor şi muncitorilor români. Mulţimea s-a adunat în dimineaţa zilei de 18 noiembrie la Rondul Point Churchill şi în faţa străzii Messidor. Cortegiul a pornit la ora 10.45, cu drapele şi pancarte; se solicitase în mod expres să nu se strige sloganuri insultătoare. Nu era prevăzut niciun discurs, organizatorii făcând apel la demnitate şi sobrietate.

De remarcat cât de dezvoltată era la acea dată societatea civilă belgiană. Oamenii erau dispuşi să îşi rupă din timpul liber pentru operaţiune: pentru a distribui pliante, a participa la sesiuni de informare etc. Un altruism

Sigla OVR

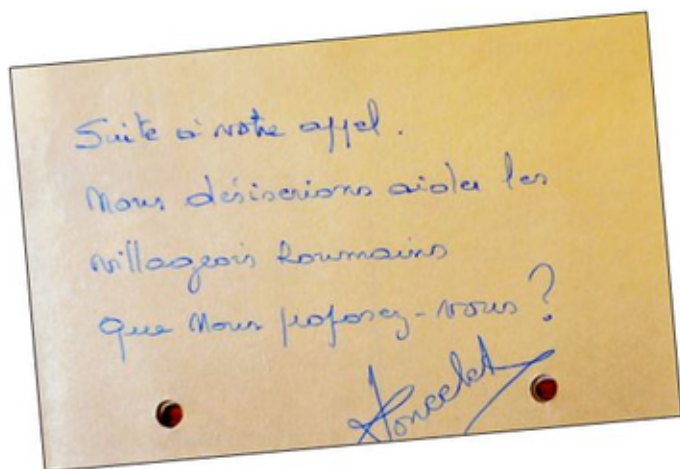
greu de înţeles pentru o societate comunistă, cum era cea românească, unde grija principală era subzistenţa: asigurarea hranei, căldura iarna, transportul etc.

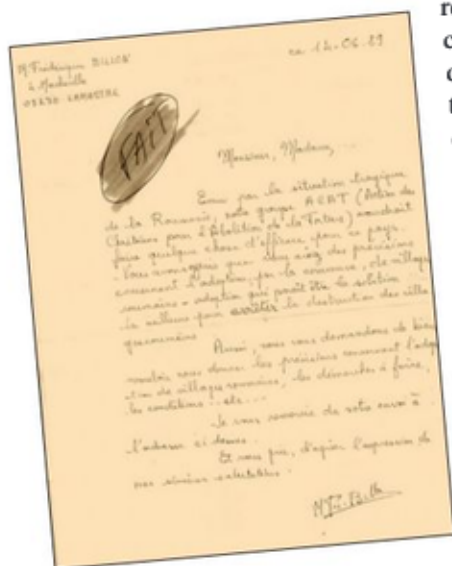
Operaţiunea Villages Roumains a contribuit la deteriorarea imaginii regimului Ceauşescu în Belgia. În octombrie, mai mulţi primari belgieni, în frunte cu cel din Philippeville, decideau că era necesar să i se retragă preşedintelui Ceauşescu titlul de cetăţean de onoare al provinciei Hainaut. Există un premiu Ceauşescu decernat în fiecare an la Universitatea „Paul Pastur” din Charleroi, fapt devenit de neacceptat în condiţiile în care comunele belgiene se uneau într-un efort de solidaritate cu satele româneşti ameninţate de politica dusă de regimul Ceauşescu. „Ni se pare că ceea ce se întâmplă în

România este suficient pentru ca aceste titluri onorifice să îi fie retrase [...] Ar fi oare corect ca în timp ce poporul belgian se mobilizează unanim contra politicii inacceptabile, unele instituţii să nu denunţe la rândul lor acest regim? Chiar dacă la vremea când aceste onoruri au fost acordate erau justificate, la ora actuală au devenit de neconceput”.

Peparcursul anului 1989, regimul Ceauşescu devenise tot mai izolat, pe măsură ce majoritatea cancelariilor europene îl ocoleau, imaginea mediatică a lui Ceauşescu era tot mai mult compromisă pe plan internaţional, devenită odioasă chiar. În 1989, Belgia era o ţară care păstra încă în memoria colectivă dificultăţile din timpul războiului şi care era conştientă de progresul tehnologic extraordinar din deceniile ce au urmat, progres ce făcuse posibilă creşterea nivelului de trai şi de securitate socială la care ajunsese societatea belgiană. Se simţeau acum datori să sprijine alte ţări care nu beneficiaseră de aceleaşi condiţii istorice. Aşa se explică, probabil, deschiderea populaţiei către ţara noastră.

Belgienii din echipa fondatoare a operaţiunii au fost plăcut impresionaţi de curajul, discreţia şi de generozitatea conaţionalilor lor, care i-au sprijinit pe români, atitudine ce s-a menţinut şi după evenimentele din decembrie 1989, când au sosit în ţară cu camioane încărcate cu ajutoare umanitare. A existat în epocă un val extraordinar de emoţie colectivă, care s-a dovedit a avea o forţă politică fantastică în a pune presiune asupra regimului Ceauşescu. ■

românești, contactase imediat primarul din Sambreville pentru a se alătura operațiunii. Dorința sa personală era de a fi de folos concret și se oferea să ia legătura cu școlile primare locale și cu preoții din parohie, pentru a amplasa afișe în biserică. În calitate de asistent social, se angaja să își folosească contactele și abilitățile pentru a facilita legăturile.

Din aceeași emisiune, aflase despre operațiune și un elev din Philippeville. El scria Coordonării că ar fi avut materiale despre sate românești, întrucât petrecuse două vacanțe în sate românești din Harghita. Se oferea să realizeze un montaj cu extrase din filmele sale fotografice, ca suport pentru sesiunile de informare.

Alții cereau mai multe detalii despre satele românești și despre cum ar fi putut să ajute, pentru că li se părea că localitatea de care aparțineau nu făcea mare lucru, cum este cazul unui locuitor din Deulin. În aprilie, Coordonarea primea o scrisoare

de la Beyne-Heusay, o comună din zona valonă, din partea unor membri ai tineretului socialist, care doreau să organizeze o expoziție despre România, motiv pentru care solicitau ajutor. Ei se interesau totodată de satul adoptat de ei, Scornicești – doreau să știe dacă mai exista sau fusese demolat. Dorința lor era de a putea intra în contact cu locuitorii de acolo.

În februarie 1989, din Verviers, provincia Liège, era trimisă o scrisoare de la Colegiul „François Xavier”, redactată de un „professeur de sciences”. Acesta semnala că împreună cu alți colegi profesori și elevi se ocupau de o antenă a Amnesty International. Într-o publicație a Amnesty, văzuseră un articol despre OVR și doreau să fie și ei parte din mișcare. Ca urmare a articolului apărut în ziarul local *Soir*, în februarie, școlile din Chaumont-Gistoux se reuniau de urgență într-un

comitet restrâns, hotărând să ceară la următoarea reuniune a Consiliului Comunal adoptarea unui sat românesc. Bibliotecarul de la școala din Boitsfort scria Coordonării la 7 februarie că școala la care lucrează e interesată de OVR. La Boitsfort, primarul asigură Coordonarea în iunie 1989 că mesajul OVR ajunsese la mii de persoane din comună. Detalii despre Operațiune fuseseră difuzate în

ziarul local și în toate școlile primare și secundare.

Multe comune organizau seri dedicate României, cu muzică tradițională și dansuri românești, iar Coordonarea era cea care punea în legătură comunele cu artiștii. Aveau loc în sânul comunităților săptămâni dedicate României, ce erau denumite „săptămâni de solidaritate”. Constat în expoziții, dezbateri, reuniuni, difuzare de filme. Comunele erau în permanentă legătură cu echipa de coordonare: dacă organizau o expoziție despre România, cereau de la Coordonare fotografii, imagini; dacă organizau seri cu muzică, solicitau să li se recomande ce artiști ar fi putut aduce; dacă organizau reuniuni sau discuții, aveau nevoie de cineva din partea Coordonării care să explice despre ce era vorba.

La 18 noiembrie 1989, comunele belgiene organizau la Bruxelles o defilare în fața Ambasadei române pentru a

1899. Țarul Rusiei
Nicolae al II-lea
(cu spatele, cu barbă)
se amuză în curtea
castelului Wolfsgarten,
de lângă Darmstadt,
care aparținea
marelui duce
Ludwig al IV-lea
și fiului său
Ernst Ludwig,
fratele țarinei
Aleksandra Feodorovna

1900. Viitorul rege Edward al VIII-lea (stânga),
Mary of York, sora viitorului rege George al VI-lea,
aflat în dreapta

ALBUM ISTORIC

Imaginile pe care vi le oferim au un numitor comun: au fost surprinse în luna octombrie.

*1884.
Participanți
la conferința
ținută
la Washington
pentru stabilirea
meridianului 0;
în urma
acestei reuniuni,
a fost desemnat
meridianul
care trece
prin Greenwich*

*La 22 octombrie 1895,
la ora 16.00,
expresul de Granville
a intrat în gara Montparnasse
din Paris cu viteză prea mare
(era în întârziere
și mecanicul dorea
să recupereze)
și a ieșit prin zid.
Pasagerii au scăpat nevătămați,
doar o femeie a murit
lovită de zidăria prăbușită*

*1919. Voluntare poloneze se instruiesc
pentru a lupta contra Armatei Roșii*

*6 octombrie 1959.
Winston Churchill
în timpul
ultimei
sale campanii
electorale*

*27 octombrie 1904, inaugurarea primei linii de metrou
la New York*

*7 octombrie 1913:
se pune
în funcțiune
banda
de asamblare
rulantă
în uzinele Ford*

... aici cu actorul Mircea Șepilici, la un vernisaj

mi-am atârnat paltonul în același cui ca ieri și m-a introdus într-o cameră spațioasă, cu fotolii de jur împrejur. Coposu s-a ridicat cam pe jumătate de pe scaunul lui, mi-a întins mâna și a continuat să citească niște hârtii de pe birou.

M-am așezat pe unul dintre fotoliile de vis-à-vis, studiindu-l: un bărbat obosit, cu părul alb și ochii așezați în orbite întunecate. Se distingea bine osatura craniană. Era ușor de desenat. În stânga mea a rămas Șelucă. La început l-am schițat direct din față, cu privirea în jos și scriind. După aceea a venit cineva să-l țină de vorbă și și-a schimbat poziția în profil. Bine și așa. Avea nasul ascuțit, buzele subțiri și cu dunga mizeriei și a decepției accentuată. Aplecat puțin înainte din cauza bătrâneții. Am făcut câteva schițe așa cum arăta. „Fă-l mai tânăr și mai bonom” – îmi atrage atenția Șelucă. „Tu nu vezi – i-am arătat, pe viu – ce dungă accentuată are la gură? Are chiar două! Și bonom. De unde? E un om lipsit de vlagă. Uite, cu ți-l fac zâmbind, dar el nu zâmbește...” „Așa e mai bine, zâmbind” – spune Șelucă, mulțumit.

După numeroase schițe, Șelucă ia câteva și i le arată. Coposu se uită lung la ele, le respiră de câteva ori și spune: „Cam bătrân! Mai tânăr”. Cinea de la biroul lui Coposu, cu care tocmai stătea de vorbă, vrea să-i facă plăcere „șefului” și spune: „Nu scamăna”. N-am putut să mă stăpânesc: „D-stră să nu vă dați părerea în lucruri la care nu vă pricepeți. Stați la locul d-stră” – și mă uitam crunt la respectivul din fața lui Coposu.

„Cine mai e și acest «cântă-n strună»?” – întreb pe Șelucă, destul de tare, să mă audă

respectivul care, luat prin surprindere, se uita cam cu frică spre mine. „E șeful veteraniilor” – îmi spune Șelucă.

Intors cu desenele, Șelucă îmi șoptește: „Fă-l pe dl. președinte mai tânăr”. „Eu ți-l fac și bacalaureat dacă vrei...” Și-l desenez ca pe un domn cam la vârsta cea mai frumoasă, la 40 – 45 de ani (Coposu avea acum 73 de ani). „Așa e bine!” Și se duce din nou de i-l arată. „Da, așa e bine” – spune la rândul lui și Coposu, îi plăcea că-l întinerisem cu 30 de ani. „Dar la nas... Nasu e prea ascuțit. Aveți o gumă?” Îi dau guma, Coposu șterge cât vrea din nas. Șelucă îi dă creionul lui. Coposu încearcă. „Nu. Îmi trebuie tot creionul cu care s-a lucrat”. Îi împrumut creionul 4 B și președintele Partidului Național-Tărănesc Creștin și Democrat își rotunjește vârful nasului așa cum ar dori el să fie în realitate.

Șelucă aduce desenul, iar Coposu urmărește, cu interes, ce impresie îmi face.

Poziția preferată pentru lucru

AMINTIRILE UNUI CARICATURIST

După ce am prezentat în numărul trecut al revistei însemnările tatălui meu, Silvan Ionescu, despre aventura primei audiții radiofonice, petrecute într-un cinematograful din Ploiești, și despre întâlnirile cu Constantin Tănase și principesa Ileana, la Berlin, pe vremea studenției sale, iată și o însemnare de după decembrie 1989.

Dr. Adrian-Silvan IONESCU

CUM I-AM FĂCUT PORTRETUL LUI CORNELIU COPOSU

Selucă Manca [Ioan, 1920 – 2003, senator de Iași din partea P.N.-Ț.C.D. în intervalul 1992 – 1996] mă rugase mai demult să desenez ceva pentru ei [țărâniști]. „Eu nu fac desene și nici caricaturi politice” – i-am răspuns, așa că am scăpat ușor cam un an, un an și ceva.

Dar, săptămâna trecută, îmi spune soția că cineva, al cărui nume nu l-a înțeles destul de bine, m-a căutat la telefon. După ce s-a închis telefonul și-a dat seama că este vorba de Șelucă Manca. A revenit seara și i-am spus: „Eu am rămas la portret”. „De data asta, de portret este vorba, să-l desenezi pe președintele nostru, Coposu. Când poți?”. „Să-mi telefonezi cu două zile înainte, să aranjăm”. N-a avut răbdare, a doua zi, în cursul dimineții, m-a prins acasă și am aranjat pentru poimăine la 12 – 12.15.

Am umblat pe la diferite

uși, întrebând până, în sfârșit, am nimerit. „Caut pe dl. Șelucă Manca” – spun unei fâțe care era secretară la un birou, într-o cameră plină de oglinzi. „Dl. Manca, știu, Șelucă nu cunoaștem. Este într-o conferință alături”. Mă anunță „Vă caută dl. Silvan”. Iese Șelucă repede. „Vino înăuntru, suntem într-o conferință economică. Intră”. Mă recomandă: „Dl. arhitect Silvan Ionescu”. O masă lungă cu 12 bărbați îmbrăcați obișnuit. Unul le făcea un raport asupra unei călătorii în S.U.A.

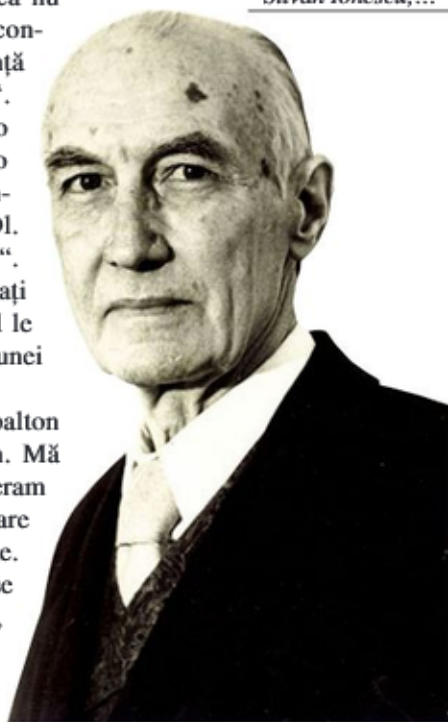
M-am dezbrăcat de palton și am luat loc pe scaun. Mă gândeam la ale mele, nu eram atent la ce vorbesc ei, care nu se fereau deloc de mine.

Șelucă îmi comunicase că dl. președinte lipsește, este plecat undeva. Mă imploră să vin mâine la aceeași oră, că mă

așteaptă, sunt deja anunțat.

A doua zi am fost prezent, deși ezitasem să-i promit expres că voi veni. M-am dezbrăcat și

Silvan Ionescu;...

le exagerate la liberalizare). L-am rugat să-mi vândă și mic și a rămas că Șelucă Manca să țină contactul și să mă anunțe.

Am uitat să arăt care era atmosfera din cabinetul d-lui președinte al partidului. Deci, Coposu stătea ghemuit la birou. Soseau destul de des reprezentanți ai partidului, câteodată unul singur, altădată doi sau chiar trei împreună, și începeau să-i spună chestiuni pe care nu le auzeam fiindcă nu mă interesau. Păreau mai mult rapoarte banale, pârâciuni și intrigi. Cei sosiți se plâneau de cei din localitatea de unde veniseră, de fel de fel de nereguli pe care le făceau cei care nu erau prezenți. Coposu stătea calm și asculta, rar spunea câte un cuvânt. NU era nici revoltat și nici nu propunea vreo soluție. Părea că ascultă știri de pe altă planetă, care nu-l interesau. Cred mai degrabă că în fiecare zi se petreceau aceleași lucruri și era acrit de ele, ceea ce-l făcuse nepăsător la tot ce auzea. Toate mișcările

lui Coposu erau executate cu „încetinitorul”; vorbea la fel.

Din când în când se deschidea ușa și apărea câte o figură care privea să vadă când îi vine rândul să intre și el în audiență; pe lângă aceștia, zăream și pe alții care se uitau peste cel din ușă să prindă, măcar dintr-o clipită, ce este în cabinet, dar din ce doreau ei să afle, mă vedeau doar pe mine, care stăteam calm, desenam și, din când în când, mă uitam și spre ușă, să-mi fac o idee ce-o fi prin sala de așteptare.

Apare unul cu părul grizonat și cu o mapă subțioară. Șelucă ne recomandă: „Dl. Dan (sic) Lăzărescu, directorul *Dreptății*”.

– Noi ne cunoaștem, d-le Silvan, de la dl Carandino.

– Ce face Nico Carandino, d-le Lăzărescu?

– Dl Carandino este total senil. Are o femeie care nu dă voce nimănui să-l vadă.

– Cum, chiar așa a ajuns? Dar i s-au restituit memoriile pe care i le confiscase Securitatea? – întreb eu.

– Da, se găsesc la mine și-n curând vor apărea în volum.

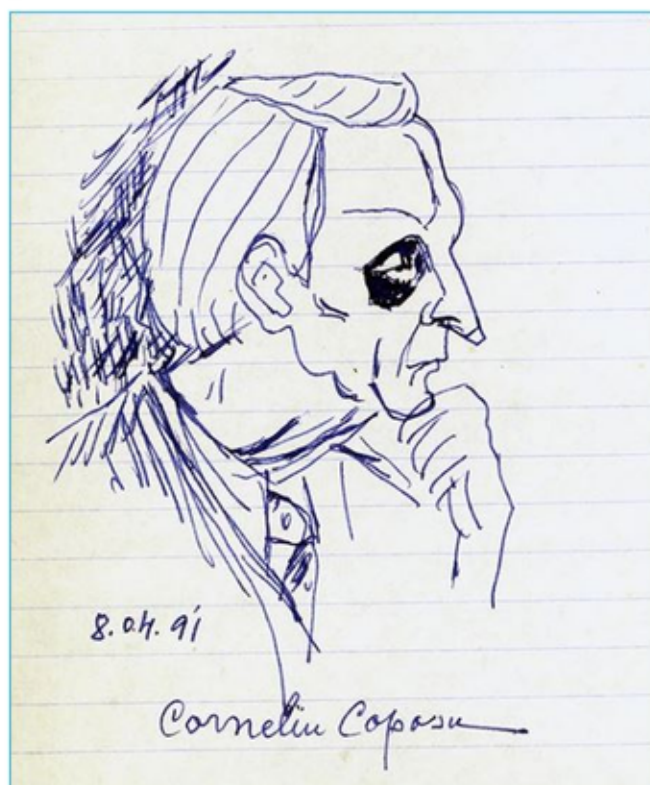
După această scurtă convorbire s-a dus la Coposu și nu știu ce au discutat, arătând material scos din servietă. La plecare i-am spus lui Lăzărescu:

– Îmi pare rău de Carandino. Eu am încercat să-l împac cu Lilli Carandino cu ocazia lansării volumului *Actori de ieri și de azi*. Am luat masa la Scriitori (Casa Sadoveanu), au fost mai multe persoane. Și Nico Carandino nici nu a vrut să se uite la fosta lui soție. Ce face Lilli Carandino?

– Ea e bine.

– Dacă s-ar fi împăcat, acum ar fi fost cine să-l îngrijească.

După plecarea lui Lăzărescu, Coposu a vorbit cu cineva la telefon în limba franceză. Vorbea franceză de elev de liceu, începător, fără niciun fel de intonație, era un fel de românească spusă în cuvinte franțuzești sau, mai bine spus, o franceză pronunțată în limbă românească. ■

– Da, așa e perfect, zic eu, cu ipocrizie. Dumneavoastră vă știți pe dinafară. Eu de aici, de la distanța aceasta, nu vedeam prea bine.

Coposu pare încântat și-mi spune „Eu vă știu, d-le Silvan, demult. Vă vedeam în reviste, pe vremuri“. Și-mi spune și despre o revistă din Transilvania al cărei nume îmi scapă, dar la care, de fapt, nu am colaborat niciodată, dar aprob ușor din cap.

– Am lucrat la multe reviste, numai la cele de stânga niciodată.

Între timp se așezase la birou și secretarul general al partidului, Ion Lup, și asculta.

– Am debutat în 1927, spun eu. Secretarul de partid, prietenește: „Atunci putem face o socoteală ce vârstă aveți“. „Nu e nevoie, vă spun eu: am 82 de

ani în curând“. „Felicitări“.

Între timp, sosește Șelucă aducând de la xerox volumul-broșurică *Retrospectivă asupra istoriei contemporane*, autor Corneliu Coposu, Editura Gândirea Românească, București, 1991. Pe coperta din spate imprimase, la xerox, portretul lui Coposu, cu nasul de june prim, așa cum binevoise însuși să și-l înfrumusețeze. Pe volum, președintele mi-a scris (autograf): „Domnului Silvan, cu simpatie și apreciere/ 4.04.1991 Corneliu Coposu“.

Acum toată lumea era mulțumită, mai ales eu, care lucrasem de la 12.30 până la 15.30 – trei ore – și eram topit de oboseală. Numai secretarul general era disperat că-i dispăruseră ochelarii: „Nu de alta, dar n-am cu ce citi. I-am mai pierdut o dată și i-am găsit

după zece zile. Am citit acum un sfert de oră scrisoarea lui Rațiu și uite că ochelarii nu mai sunt“. Căuta ridicând toate mapele întâlnite în cale, și desenele mele și hârtiile președintelui de pe birou. Și-a scotocit de câteva ori propria-i mapă, și, în sfârșit, i-a găsit într-un buzunar de la haină.

– Vedeți cât de relativă e fericirea? – îi spun eu. Acuma sunteți alt om.

El râde și e cu adevărat fericit.

Mi-am adunat și cu hârtiile și numeroasele schițe în carnet, m-am apropiat de Coposu care, ca și la început, s-a ridicat cu greu, pe jumătate, și ne-am luat la revedere.

Răsuflam că scăpasem.

Jos în curte l-am întâlnit pe Gabriel Țepelea, care-și aducea aminte de mine făcând semn că eu desenez, și apoi mi-a spus „Silvian Ionescu“ (Silvan, l-am corectat eu). Spune că-i trebuie și lui un portret pe un volum care este gata. „Ia-l pe cel care a apărut în *Manuscriptum*, la comemorarea lui Goga“. Ar fi vrut altul, dar cu nu mai eram dispus să fac portrete sub supraveghere.

Țepelea spunea că este cel mai bătrân dintre deputați. În scurt timp pleacă la un congres în Vietnam, trimis pentru că el vorbește mai multe limbi. E prima dată când călătorește pe banii statului. Se oprește întâi în China, dar nu știa de ce. E o delegație mare. De față era și unul care a fost recomandat „cel mai mare apicultor din România“. Acesta spune că-i este și rușine să vândă miecra cu 300 lei kg, așa cum e prețul pe piață. (Va să zică, și negustorii se miră de prețuri-

*Elisabeta
de York
și Henric
al VII-lea*

lui al XV-lea și începutul celui de-al XVI-lea, Starkey a reușit să demonteze un mit. Anterior, se credea că până la încoronare, tânărul Henric a stat mereu în umbra fratelui mai mare, primul născut, căruia i s-a oferit întreaga atenție regală. Încă din primii ani de viață, Elisabeta de York s-a simțit foarte atrasă de cel de-al treilea copil, luându-l cu ea peste tot, departe de politică și de agitația de la Curte, răsfățându-l ca pe un adevărat prinț, deschizându-i sufletul pentru artă (în special, muzică și dans) și pentru frumos. Henric a crescut alături de surori, Margareta și Maria (1496 – 1533), într-un entourage preponderent feminin.

Foarte rar s-a intersectat efectiv cu fratele mai mare – după calculele istoricului britanic între două și trei luni în întreaga viață a lui Arthur!

Se pare că evoluția lui Henric în acel mediu aproape exclusiv feminin și-a lăsat amprenta asupra vieții personale a viitorului rege. „Aici trebuie căutată cauza celor șase mariaje de mai târziu” – conchide Starkey. „Sunt doar două motive pentru care ar fi făcut lucrul acesta: fie că nu a luat niciodată în serios o căsătorie; fie, contrariul, că le-a luat pe fiecare foarte în serios.

El a avut aceea credință, deloc potrivită epocii sale și, mai ales, apartenenței la o familie regală, conform căreia dragostea și căsătoria reprezintă același lucru”.

O idee probabil inoculată de mamă, cea care descoperise din proprie experiență că și un mariaj inițial simplu aranjament politic se poate transforma într-unul de succes, partenerii începând să învețe să țină reciproc unul la altul și să se respecte.

În asemenea condiții, este de la sine înțeles că Henric a crescut idolatrizându-și mama. Dar, cum tot același istoric britanic David Starkey avea să sublinieze, nu a fost vorba numai de o afecțiune personală, ci, în mare măsură, de ceea ce se poate numi una dinastică. Cel de-al treilea născut s-a considerat mai mult aparținând Casei de York.

Cu toate că Războiul celor Două Roze, care îi pusese față în față pe membrii Caselor de Lancaster și de York, părea a se fi încheiat prin alianța matrimonială a părintelui cu Elisabeta, cea dintâi născută a regelui Eduard al IV-lea de York (1442 – 1483) și a reginei Elizabeth Woodville (1437 – 1492), rolul lui Henric va fi unul decisiv în aplanarea conflictelor și aducerea păcii în Anglia.

SOARTA L-A FĂCUT REGE, ...

La 2 aprilie 1502, Arthur Tudor, fratele mai mare, s-a stins din viață la Castelul Ludlow. Abia împlinise 15 ani și era căsătorit de doar cinci luni. Pentru oficierea mariajului cu fiica regelui Ferdinand de Aragon (1474 – 1504) și a Isabellei de Castilia (1451 – 1504), Caterina (1485 – 1536), care a avut loc la 14 noiembrie 1501, Henric al VII-lea se chinuise îndelung. Toate planurile sale păreau să se ruineze odată cu decesul primului născut. Vestea că „cel mai iubit copil i s-a dus la Dumnezeu” a căzut ca o lovitură. Pe Elisabeta a doborât-o

Caterina de Aragon

*Henric
al VIII-lea
în 1509*

HENRIC AL VIII-LEA UN REGE CU MAI MULTE FEȚE

ANA DARIE

Domnia lui Henric al VIII-lea a reprezentat o perioadă de schimbări fundamentale în societatea engleză, a căror natură a devenit subiect de intense dezbateri printre istorici. Ca și personalitatea controversatului personaj, văzut, totodată, ca un tiran nemilos; un rege înțelept care a promovat o amplă reformă în administrație; o marionetă manipulată de mințile sclipitoare ale unui Wolsey, unui Cromwell sau de structurile tradiționale (Biserică, Curte și Consiliu); un prinț evlavios sau, tocmai contrariul, un oportunist religios, care a decis să repudieze jurisdicția spirituală a Romei, înființând o Biserică națională separată; nu numai un patron al artelor, ci și un artist în sine; un admirator al sexului slab, mereu îndrăgostit de numeroasele sale soții, sau un crud răzbnător, atunci când s-a simțit înșelat.

Și astăzi, chiar la trecerea a peste cinci veacuri de la evenimente, este aproape imposibil să răspundem simplu la întrebarea: cine a fost Henric al VIII-lea Tudor?!

Portret al regelui,
tablou de Hans Holbein cel Tânăr

28 iunie 1491, în Palatul Placentia din Greenwich venea pe lume o nouă odraslă a cuplului regal Henric al VII-lea și Elisabeta de York. Evenimentul a trecut aproape neobservat. Nici urmă de fast; doar o respectare sobră a etichetei. În registrul nașterilor de la Curtea Angliei nu s-a menționat decât data, fără niciun alt fel de detalii, precum ora sau locul, cum s-a petrecut

în cazurile primilor doi copii, Arthur (1486 – 1502) și Margareta (1489 – 1541). Era doar a treia progenitură, aproape fără nicio șansă de a moșteni tronul.

BĂIATUL MAMEI

Datorită pasiunii lui David Starkey, unul dintre cei mai cunoscuți istorici britanici contemporani, pentru Casa Tu-

dorilor și, în special, pentru personalitatea celui de-al doilea monarh, Henric al VIII-lea, în ultimii ani au ieșit la iveală detalii mai puțin sau deloc cunoscute despre copilăria controversatului personaj.

Analizând documente de familie, cronici contemporane sau relatări ale diplomaților străini care au călătorit prin Anglia în ultima parte a veacu-

nu îi putea aduce pe lume mult râvnitul urmaș. Mai mult chiar, au început să apară zvonuri cum că regina ar fi călcat pe alături. Până atunci, Henric nu aplecase urechea la asemenea grozăvii, dar, la începutul anului 1536, situația s-a schimbat brusc. Regele se îndrăgostise din nou, de astă dată de una dintre doamnele din anturajul consoartei, Jane Seymour (1508 – 1537). Tânăra era tocmai opusul lui Anne, cu o piele albă precum laptele și un minunat păr auriu, foarte diferit de al brunetei regine cu ten măsliniu.

Marca majoritate a istoricilor a considerat că Henric i-ar fi inventat infidelitatea, pentru a o putea elimina și a-și croi, astfel, drum liber spre oficializarea legăturii cu Jane. Un profesor britanic, expert în istoria casei regale a Tudorilor, George Bernard, a susținut însă, în 2010, că există cel puțin o doză de adevăr. Un poem scris de Lancelot de Carles (aprox. 1508 – 1568), secretarul ambasadorului francez, pomenește cel puțin trei dintre amanții lui Anne: Mark Smeaton (aprox. 1512 – 1536), un chipeș muzician și dansator; curteanul Henry Norris (aprox. 1482 – 1536) și chiar propriul ei frate, George Boleyn (aprox. 1503 – 1536). Cu toate că, până atunci, opera nu a fost considerată o sursă credibilă, Bernard a încercat să coroboreze afirmațiile poetului cu unele descoperite în scrisori contemporane. Lucrarea lui Bernard, *Anne Boleyn: Fatal attractions* (Anne Boleyn: atracții fatale), a stârnit imediat critici dure, în special prin vocile altor doi istorici britanici, David Starkey și Eric Ives. Ultimul s-a arătat cel mai vehement, subliniind că

Anne de Cleves

relatarea lui de Carles se baza pe ceea ce Thomas Cromwell (1485 – 1540), principalul ministru al lui Henric, a lăsat să circule în rândul membrilor rețelei diplomatice, și nu pe realitate.

O carte de mandate de arestare din acea perioadă, descoperită în 2020, atestă însă, o dată în plus, dacă mai era nevoie, că, atunci când se simțea înșelat, regele Henric al VIII-lea se dovedea fără milă. Nu numai că a decis uciderea, pentru înaltă trădare, a posibilor amanți ai Annei, ci și decapitarea ei. În documentul redactat în special pentru uzul conetabilului Turnului Londrei, William Kings-

Catherine Howard

ton (1476 – 1540), monarhul redă în detaliu modalitatea prin care dorea să scape de „răposata regină a Angliei, răposata soție”: „noi ordonăm... capul acestei Anne să fie... retezat”. Un gest spune el de „milă”, căci a hotărât să o scutească de un sfârșit mai dureros, cel prin „arderea pe rug”.

În sfârșit, în 1537, Jane îi oferă moștenitorul mult dorit, prințul Eduard (viitorul Eduard al VI-lea, 1547 – 1553). Din păcate, regina își pierde viața, din cauza complicațiilor postnatale, iar Henric se vede nevoit să își caute din nou consoartă. De astă dată, aleasa era de origine germană, Anne de Cleves (1515 – 1557). Prima întâlnire a fost total nereușită. Henric nu numai că și-a descoperit mireasa urâtă ca „o iapă belgiană”, ci și inabordabilă, căci ea nu știa boabă de engleză, iar el germana! După doar câteva luni de căsnicie, divorțul a venit inevitabil, în iulie 1540.

În ziua în care fostul prim-sfătuitor, Thomas Cromwell, era executat (28 iulie 1540), Henric își unea destinul cu a cincea soție, Catherine Howard (aprox. 1521 – 1542), verișoara și doamna de onoare a lui Anne Boleyn. Foarte tânăra Catherine își găsește și ea sfârșitul prin decapitare, acuzată de adulter și de înaltă trădare. După doar un an, de două ori văduva Catherine Parr (1512 – 1548) devine noua și ultima regină a lui Henric.

... UN BĂRBAT BOLNAV, ...

Oare mariajele au fost blestemate sau să fi fost o reală problemă biologică a lui Henric de a reuși cu atâta dificultate să

Anne Boleyn

de-a dreptul. Henric, plângând, a încercat să o consoleze...

Elisabeta a decis să accepte voința soțului de a mai aduce un alt copil pe lume, pentru a asigura linia de succesiune. În ciuda vârstei înaintate, și-a asumat riscurile și, la 2 februarie 1503, a adus pe lume o fetiță. Prea plăpândă, copila a murit opt zile mai târziu. O violentă infecție postnatală, dar și durerea pierderii fiicei i-au adus și Elisabetei sfârșitul. Se stinge în chiar ziua în care împlinise 37 de ani. Câteva săptămâni, regele a fost de neconsolat. Dar cel mai mult l-a marcat pierderea pe Henric. Intrat deodată în atenția tuturor, tânărul a rezistat cu greu să își ascundă durerea.

La scurt timp după moartea fiului și a consoartei, regelui i s-a înfripat o nouă idee: ce-ar fi dacă s-ar recăsători el cu văduva fiului mai mare?! Cum soluția nu a fost deloc pe placul Curții spaniole, a înaintat o alta: Caterina să devină soția celui alt băiat?! Alianța ar funcționa în continuare...

Pentru a pune însă în practică această ultimă variantă era nevoie de o bulă papală. Deoarece, în canoanele catolice, era

interzisă căsătoria dintre cunați. Dispensa a fost acordată, motivându-se că prima căsătorie a Caterinei cu Arthur nu a fost consumată. La puțin peste un an de la moartea primului soț, infanta spaniolă s-a trezit logodită cu fratele acestuia, Henric.

La 21 aprilie 1509, Henric al VII-lea își dădea ultima suflare, iar succesor îi devenea tânărul Henric. Conștient că avea nevoie de tot sprijinul pe care îl putea obține pentru a readuce regatul englez la pacea și strălucirea de altădată, la numai 17 ani o ia de soție pe Caterina, la 11 iunie 1509. Două săptămâni mai târziu, la 24 iunie, cei doi au fost încoronați la Westminster Abbey.

... UN SOȚ MEREU NEMULȚUMIT, ...

Odată urcat pe tron, fie din proprie inițiativă, fie la sfatul minților înțelepte pe care a căutat să le aibă alături (după ce a înlăturat unii dintre vechii oameni ai tatălui, acuzându-i de înaltă trădare și executându-i), Henric a început o amplă reformă la toate nivelurile importante ale statului. Mai mult chiar, profitând de formarea Sfintei Ligi împotriva Franței (1511), a decis să își extindă teritoriile în nordul țării vecine, devenite inamicul său, al Spaniei și al Sfântului Imperiu Roman.

Dacă în ceea ce privea politica, succesele veneau ca de la sine, mariajul cu

infanta spaniolă nu îi mai aducea nicio satisfacție. Își dorise cu ardoare un moștenitor. Cu toate că i-a asigurat consoartei tot confortul, de multe ori preferând să îi rămână alături, în detrimentul vânătorii de care era atât de îndrăgostit, Caterina părea că nu putea să ducă la bun sfârșit o sarcină. În februarie 1516, când, până la urmă, regina a adus pe lume un copil, acesta a fost o... fetiță, botezată Maria (*Magazin istoric*, nr. 3/2021). În loc să se bucure, Henric a căzut pe gânduri: dacă mariajul lor era unul blestemat?! Doar îl încheiaseră forțând legile Bisericii...

Un gând viclean nu îi mai dădea pace. Mai ales că inima îi fugise spre o nouă cucerire: grațioasa Anne Boleyn (1507 – 1536). Prin abile mașinațiuni, la 23 mai 1533, prima căsătorie e declarată nulă, cinci zile mai târziu celebrându-se una nouă, cu Anne.

Fericirea nu avea să dureze prea mult. Fire independentă, neacceptând supunerea totală, comportamentul reginei a început să îi displace din ce în ce mai mult lui Henric. Și, din nou, s-a dovedit că nici Anne

Henric al VIII-lea
cu Jane Seymour
și viitorul rege
Eduard al VI-lea

UN DOCUMENT PENTRU NEPOȚI ȘI ADEVĂR

STELUȚA CHEFANI-PĂTRAȘCU

Documentul este datat, 16 iunie 1957, și semnat, căpătând astfel o mare valoare istorică. Se deduce din aceasta că meșterul considera repararea acoperișului ca fiind necesară după mulți ani și, spera el, va rezista după ce regimul comunist nu mai exista. Cu adevărat, dezvelirea casei s-a făcut după 62 de ani, tot în luna iunie, de fiul familiei, Ion Negrilă, și mesajul a fost donat de fiica acestuia Muzeului Județean Teleorman. Pentru urmași, cu dorința de a nu se uita, cele consemnate de meșterul Văjoaica R. Petre împreună cu proprietarul casei Filip Negrilă reprezintă o filă de istoric adevărată.

INCIDENTE EXTREM DE VIOLENTE

Într-un județ de câmpie și într-o lună de vară, când se recolta grâul, țăranii români, în mare parte colectivizați la acea dată, muriau de foame. Dacă se înțelesese că după un război mondial lumea

Filip și Șerbana Negrilă (în centru)

În patrimoniul Muzeului Județean Teleorman a intrat în luna iunie a anului 2019 un obiect de o mare valoare istorică pentru perioada contemporană. Este o tablă zincată cu dimensiunile de 59 cm lungime și 43 lățime, pe care este scris cu apă tare un manifest anticomunist. Această tablă a fost folosită la învelirea casei familiei Filip și Șerbana Negrilă, din satul Talpa Ogrăzile, comuna Talpa, județul Teleorman.

Interesant, în primul rând, prin ingeniozitatea de care a dat dovadă meșterul tâmplar Văjoaica R. Petre, semnatarul manifestului, de a-l ascunde de privirile celor care puteau să-l denunțe Securității, direct în învelișul casei nou ridicate. Modul de a scrie pe o tablă arată nu numai inventivitatea meșterului, ci și frica de a nu fi prins, știind că risca arestarea.

traversează o perioadă de foamete și lipsuri materiale de tot felul, după 12 ani continuarea acestei stări de sărăcie nu mai avea justificare. Această situație se datora în mare parte obligațiilor impuse țării de U.R.S.S., ca plată a despăgubirilor de război, dar și politiciii partidului comunist de transformare a societății românești.

În urma colectivizării, țăranii și-au pierdut pământul și li s-au impus cote obligatorii din toate produsele realizate în gospodărie. Ele erau justificate de funcționarii statului în fața țăranilor ca plată pentru daunele de război.

Pentru nerespectarea predării lor măsurile erau drastice. În județul Teleorman, secretarul județean Stresin, în raportul de activitate din 10 martie 1948, găsea rezolvarea în următorul fel: „numai cinci chiaburi din fiecare sat dați la

obțină un moștenitor?! În 2011 bioarheologul Catrina Banks Whitley și antropologul Kyra Kramer au susținut o teorie conform căreia cel de-al doilea domnitor al Casei Tudor a avut o grupă foarte rară de sânge, pozitivă la un tip de antigen Kell, ținte pentru bolile care distrug globulele roșii. Pierderea mai multor sarcini de către Caterina de Aragon poate reprezenta o probă în acest sens. Mai ales că și problemele sarcinilor celorlalte parteneri de viață ale lui Henric s-au înscris aproximativ în același tipar.

În tinerețe, fusese considerat cel mai arătos prinț din Europa: înalt, cu o statură impozantă, brațe și picioare atletice, cu un bogat păr roșu-auriu. Dar, încetul cu încetul, s-a transformat într-un bărbat obez, care cu greu mai reușea să se deplaseze. Dacă în 1512, talia îi măsura doar puțin peste 81 cm – conform armurilor –, spre finalul vieții a ajuns la 137 cm; înainte de a se stinge din viață el cântărea, după unii istorici, aproape 180 kg!

Specialiștii au încercat să demonstreze că a existat o legătură vitală între comportamentul ciudat, schimbător, episoadele de paranoia și de accese de violență ale lui Henric al VIII-lea și numeroasele probleme de sănătate cu care s-a confruntat.

În primul rând, se crede că o lovitură puternică la cap i-ar putea explica problemele cu memoria, episoadele de furie explozivă, incapacitatea de a-și controla impulsurile, durerile frecvente de cap, insomniile și, mai târziu, impotența.

Analizând scrisori trimise de rege și alte documente de epocă, specialiști în neurologie

Catherine Parr

au demonstrat că Henric al VIII-lea a suferit mai multe asemenea traumatisme, similare ca intensitate cu cele pe care le poate primi astăzi un jucător de fotbal american! Este vorba de accidente produse pe când regele avea în jur de 30 de ani: prima dată în 1524, când o lance l-a lovit lângă ochiul drept, căci uitase să coboare viziera coifului, în timpul unui turnir. Un an mai târziu, tot în timpul unui concurs sportiv, regele a căzut într-un pârau, pe când încerca să arunce o lance. Cel mai agresiv episod s-a petrecut, se pare, în 1536, când, tot în timpul unui turnir, un cal s-a prăbușit peste Henric, cauzându-i o pierdere de cunoștință vreme de două ore.

După cum avea să demonstreze Sarah Bryson, de-a lungul vieții, Henric a suferit de mai multe maladii. La 23 de ani s-a îmbolnăvit de varioză, dar s-a vindecat destul de repede. La 30 – a luat un virus ce producea malarie, a reușit să își revină, însă în următorii ani a suferit frecvent crize. La 36 – se pare că din cauza jartierelor prea strâns legate de picior – s-a pricopsit cu un ulcer varicos,

care s-a agravat odată cu trecerea timpului. Deoarece și-a lăsat ulcerațiile de pe picioare nebandajate, ele au reprezentat zone extrem de susceptibile la infecții. Problemele cu picioarele l-au determinat să nu mai practice niciun fel de sport și, mai mult, spre sfârșitul vieții a ajuns să se deplaseze purtat cu un scaun, deoarece durerile erau prea greu de îndurat. A început să mănânce în exces, suferind, adesea, de constipație și de teribile schimbări de dispoziție. După calculele specialiștilor de astăzi, ajunsese să consume circa 5.000 de calorii pe zi, dublu cât este recomandat pentru un bărbat sedentar la vârsta lui. Și devora orice tip de mâncare, în special cele considerate nocive pentru organism: carne, pâine, usturoi și alcool în exces, în detrimentul fructelor sau legumelor.

... DAR ȘI UN IUBITOR AL ARTELOR ȘI AL FRUMOSULUI

Ca prinț și, mai târziu, ca rege, Henric al VIII-lea a învățat să iubească arhitectura de lux, palatele somptuoase, ornamentele spectaculoase. La începutul domniei sale, familia regală deținea puțin peste zece palate; când s-a stins din viață, numărul lor sporise considerabil, depășind 60! Reședințele nou construite au fost fastuos mobilate și decorate, după cum o atestă un inventar realizat puțin după decesul regelui, unde sunt notate, printre altele, sute de tapiserii și mii de metri liniari de draperii din aur.

(Continuare în p. 44)

cu care trădătorii de neam și de patric și-au dat mâna: Spre a întrona tirania! Spre a ne fura libertatea, cinstea și credința strămoșască! Spre a ne schingiui adevărul și dreptatea, întronând minciuna. Spre a ne fura până și pâinea noastră și a copiilor noștri, conduși astăzi spre rătăcirii prin școli!

și mâine spre a ne fura avutul și a ne îndruma în colhoz, spre Rusia bolșevizată! Români: nu vă pierdeți credința și nici speranța, în venirea unor vremi mai bune și pentru noi, dar până atunci: Păstrați-vă avutul strămoșesc! Păstrați-vă avutul sufletesc! Păstrați-vă avutul material cu toată dărzănia de Români, dornici de libertate și credință

Filip și Șerbana Negrilă, în curtea casei

în care să nu pătrundă nicio undă de îndoială a zilelor dorite și niciun grăunte din ideea celor fără patric și Dumnezeu, al căror sfârșit se apropie în curând! Cu Dumnezeu înainte!"

Timpul scoate, pentru noi cei de azi, adevărul la suprafață, acel adevăr pentru care bu-nicii noștri au suferit în închisori, la locul de muncă sau ostracizați în

societate. Din documentele oficiale, din descoperiri ale mărturiilor lăsate de cei care au trăit acele vremuri reiese cât de greu le-a fost țăranilor să se supună normelor comuniste. Momentele de tensiune în lumea satului erau lunile de vară, o mare parte a revoltelor țăranesci din județul Teleorman producându-se la treieratul grâului. ■

HENRIC AL VIII-LEA UN REGE CU MAI MULTE FEȚE

(Urmare din p. 41)

Încă din primii ani de viață, Henric s-a dovedit un spirit deschis spre educație, pasionat de limbi, de literatură, de chestiuni teologice, dar și de sport și de muzică. Puțini știu astăzi că al doilea monarh al Casei Tudor a fost și un respectat muzician și compozitor. În adolescență a preferat adesea compania unor muzicieni renumiți în epocă, ce erau găzduiți la Curtea tatălui: William Cornysh cel Tânăr (1465 – 1523) și William Newark (aprox. 1450 – 1509). Ajunsesse să exceleze la interpretarea la lăută. Cea mai cunoscută compoziție a rămas *Pastime with Good Company* sau *The Kynges Ballade* (Să ne petrecem timpul cu prieteni

buni), care se pare că datează de la începutul veacului al XVI-lea, puțin după încoronare. „Să te distrezi, să îți petreci timpul cu buni prieteni, o bună companie. Asta îmi place și o voi face până când voi muri” – spun versurile lui Henric, o perfectă descriere a modului în care a domnit și a și trăit regele.

Luxul vestimentațiilor a reprezentat o altă mare pasiune a lui Henric al VIII-lea, mulți dintre contemporani decretându-l „cel mai elegant suveran din lume”. După unele calcule, ar fi cheltuit în fiecare an echivalentul astăzi a puțin peste 3 milioane de dolari doar pentru haine și accesorii. Îi plăcea să poarte în special îmbrăcăminte realizată din mătase, piele extrem de fină, catifea sau satin,

în culori naturale, apreciind mai ales verdele și albul. Marea majoritate a obiectelor sale vestimentare miroseau a lavandă sau a apă de floare de portocal, iar cele mai deosebite emanau note discrete ale propriului parfum, o mixtură din mosc, ambră și apă de trandafir. În același inventar pomenit mai sus regăsim 41 de robe, 25 de tunici, 25 perechi de pantaloni, 20 de pelerine maies-tuoase, 16 pelerine lejere, șapte jachete de piele strânse pe corp și fără mâneci, patru pieptare, zece sutane, opt mantii, 15 pelerine spaniole, 23 de curele de sabie și brăuri, numeroase bonete, cămăși și mănuși. La care se adăugau veșmintele de ceremonie ale Ordinului Jartierei, al Sfântului Mihail și cel al Lânii de Aur. ■

sabotaj și arestați i-ar face pe ceilalți să dea la colectare cota și le-ar pieri pofta la mulți de a nu se mai supune colectărilor și de a se mai agita“.

Populația și-a arătat nemulțumirea față de regimul comunist, numeroase fiind revoltele din lumea satului. De exemplu, revolta de la Ciuperceni și comuna Siliștea de Videle, localități vecine comunei Talpa, din 5 – 12 iulie 1950, s-a datorat cotelor foarte mari. După treieratul grâului, țăranii s-au întors acasă fără niciun bob de grâu. Gândul că va veni iarna și nu vor avea ce mânca i-a făcut să se înarmeze cu furci, topoare și ciomege, să devasteze sediul Partidului Muncitoresc Român, să atace postul de miliție, să întrerupă postul telefonic, scandând lozinci precum: „Jos comuniștii!“, „Vrem făină și mălai și pe regele Mihai!“

La 7 iulie răscoala se extinde în satele vecine: Purani, Șopârlești, Baci, Cosmești, Blejești, Scurtu, Negreni. Cel mai important centru devine comuna Siliștea, reședință de plasă, unde incidentele devin extrem de violente, înregistrându-se șapte morți și mulți răniți.

După înăbușirea răscoalei, numeroși săteni sunt arestați, iar majoritatea chiaburilor, împreună cu familiile lor, sunt ridicați și trimiși în trenuri de marfă spre Dobrogea, unde vor avea domiciliul obligatoriu.

Revoltele, opoziția fățișă față de regim vor fi îmbinate cu răspândirea de manifeste anonime, prin care se cerea schimbarea regimului și un viitor mai bun.

Satele teleormănene au avut astfel de opoziții ai regimului rămași necunoscuți contemporanilor, teama de a nu fi găsiți și închiși fiind prea mare. Manifestele pe care le redăm mai jos se găsesc

păstrate în arhivele locale, în fondul „Partidul Muncitoresc Român – Comitetul Județean Teleorman“.

TIMPUL SCOATE ADEVĂRUL LA SUPRAFAȚĂ

Nota informativă din 20 iulie 1948 comunica prefectului județului Teleorman faptul că în comunele Suhaia, Viișoara, Seaca, Traian, Ulmeni și Moșteni, în nopțile de 17 – 18 și 18 – 19 iulie, s-au lansat înscrisuri de mână cu conținut de instigare și îndemn ca populația să nu iasă la cârnatul și treieratul grânelor. Informatorul trimitea cu această ocazie și o copie după înscrisul găsit afișat în comuna Seaca, județul Teleorman, care îndemna lumea la revoltă și opunere: „Atenție frați plugari! Nu cărați grâu! Nu treierați! Grăul este al nostru, nu al hoților! Așteptați până la 25 iulie a.c. ziua libertății. Gândiți-vă la noi și la copiii noștri, care rămân muritori de foame! Vă vor blestema!“

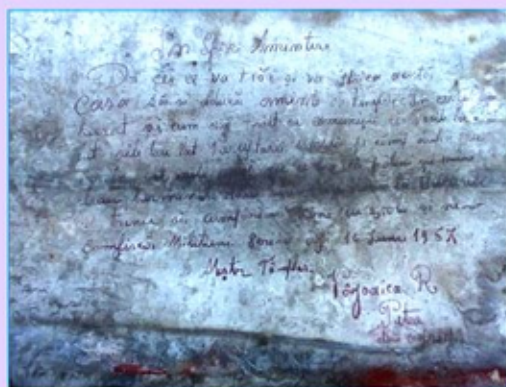
Manifestele au continuat în toată vara anului 1948 și, ceea ce este relevant, ele sunt bine elaborate, prezentând problemele societății românești, de la cele politice la cele sociale și, cu maximă acuitate, cele economice.

Redăm mai jos un manifest aruncat din tren în gara Salcia la 2 august 1948, care aducea în discuție pierderea libertății, credinței, trăgând semnale de alarmă în ce privește viitorul neamului românesc și încercările noilor guvernanți de bolșevizare a statului român, lansând ideea că partidul aflat la conducere nu putea avea viitor: „ROMÂNII, De pretutindeni ne-au năvălit străini

ÎN SPRE AMINTIRE

De cei ce va trăi și va strica această casă să-și aducă aminte de timpul în care am lucrat și cum am trăit cu comuniști că vacile lau lat, oile lau lat. Perceptorii umblau pe câmp după grâu că în sat nu mai au ce lua, că pături și haine leau terminat. Noi trebuia să ne ducem la București cu trenu și cumpărăm Pâine cu 2,50 lei și ne-o confiscă Milițieni.

Scrișă azi 16 Iunie 1957; Meșter Tâmplar Văjoaica R. Petre, Talpa Ogrăzile.

ÎNTOARCEREA ÎN ȚARĂ

Am ajuns, după 13 zile de drum oboșitor pe jos, de la Odessa, în lungul Ucrainei, până aici, în direcția Noua Suliță din Bucovina. În comunele acestea, am găsit totul făcut praf și cenușă; oameni sperioși și necăjiți căutau și ei să-și înjghebe gospodăriile la loc. Erau săraci și nici de-ale gurii nu aveau, nu mai vorbim de a mai ajuta pe alții. Hrana le era peștele din Nistru, iar ca pâine mâncau grâu ce dăduse în pârg, îl fierbeau.

Ne-am odihnit și noi în bătaura unuia dintre aceștia o noapte. Dar câte unul din noi am făcut ca planton în jurul celor ce se odihneau, căci acel om la care am poposit toată noaptea nu a stat locului, se ducea și pe la alții de-ai lor și venea cu ei pe la noi.

A doua zi dimineață, în ziua de 26 iunie [1918], întrebăm pe unul dintre aceștia pe unde am putea trece Nistrul. Acesta ne spune că mai de sus de satul lor e un vad ce se poate trece, dar acolo Nistrul se desparte în două. La mijloc e un zăvoi. După ce treceți primul crac al apei, dați de lunca din zăvoi. Acesta e mic, cine știe a înota scapă de amândouă. Celălalt e mai lat și mai adânc. Dacă puteți trece, dați de cătane românești. Veți face semne lor, când treceți. Dacă nu, aceștia vă împușcă, cum dați în apă la al doilea crac.

Ajunși la mal la primul, mâncăm puțin, fumăm câte o țigară, ne sfătuim. Doi dintre noi știm să înotăm. Vine un om, ne întrecăbă, știa puțin românește: „Ce vreți să faceți, măi români?” Îi spunem: „Vrem să trecem în țară la noi!” „Băgați de seamă, apa e repede și vă fură, păcat de voi!” Eu îi spun: „Cu Dumnezeu, înainte!” Ne dezbrăcăm, facem hainele pachet, le așezăm pe cap legate de subțiori

și în față de piept și din spate pe lângă umeri cu sfori, cu două centiroane ale noastre, de piele, bune, le încheiem și le legăm și cu sfoară la cătărămi. „Cu Dumnezeu, băieți!” Eu înainte, Antoniu după mine nu știa să înoate. Dumitru Talpă Mare din [Regimentul] 9 Roșiori după el și Ștefletea Alexandru la urmă. Și acesta știa să înoate bine. Intrăm în apă. Omul acela se uita. L-am rugat că dacă va vedea vreun pericol să ne ajute și el, de va fi nevoie. Celor doi le-am spus: când vom începe a înota, să facă și ei ca noi, să dea din picioare, cu burta pe apă, cu capul sus.

Eu înotam în picioare, călcând apa, și cu o mână ținam centironul. La fel și cel din urmă, Ștefletea Ionel [este vorba despre aceeași persoană, Ștefletea Alexandru-Ionel, care îl însoțise pe autor la revenirea în țară de la Odessa – n.n.]. Iar cei de la mijloc dau și ei dintr-o mână și din picioare cu burțile pe apă, înotând și ei [în stilul] zis voinicește.

În fine, trecem un crac, ajungem la zăvoiu de sălcii și răchite, ne răsuflăm puțin. Acum urma cel de al doilea crac, mai lat și mai adânc. Dincolo, vedem prin tufele de pe marginea Nistrului ostași români. Strigăm la ei. Se uită, dar nu ne văd. Atunci, rup un băț lung de răchită și pun o batistă albă în vârful lui și fac semnali-zări. Ei înțeleg. Ies afară din tufe. Erau la număr șase. Se uită la noi să vadă orîșice mișcare.

„Acum, băieți, haidem! Nu vă pierdeți curajul! Cum am trecut pe primul, vom tre-

ce și pe acesta, deși e mai lat și apa holburoasă și face ochiuri și vârtejuri. E bine că e repede, ne ajută, ne duce la vale, fiți prudenți”. Intrăm în apă, începem a pluti. Băieții cei neștiutori bat din picioare, cu înainte călcând apa. Mă uit la ei, e bine! Și ajun-

1919. Pe litoralul de la Odessa
trupele intervenționiste franceze așteaptă evacuarea

THEODOR PÂSLARU. ÎNSEMĂNĂRI DIN RĂZBOI

„Trăiască revoluția română!”, scrie pe pancarta purtată de socialiștii români, aflați pe străzile Odesei, în 1918

Revista Magazin istoric a publicat, cu prilejul Centenarului Războiului de Întregire, însemnările din război ale unui militar român, Theodor Pâslaru, relativ la luptele din 1916 și 1917 (nr. 8/2016 – 7/2017). Rănit în bătălia de la Oituz, Theodor Pâslaru a fost evacuat într-un spital din Rusia. Prin bunăvoința profesorului Sorin Păun, posesorul memoriilor lui Theodor Pâslaru, care ne-a pus la dispoziție manuscrisul, continuăm publicarea însemnărilor.

Theodor Pâslaru s-a aflat în Rusia în perioada august 1917 – iunie 1918. Cât timp a fost internat în spital și apoi în convalescență, a cunoscut evenimentele legate de revoluția bolșevică, petrecute în zona de sud-vest a Rusiei. Ca adept al ideilor mișcării socialiste din România dinaintea războiului, a fost implicat în acțiunile Comitetului de acțiune social-democrat român din Odessa, aflat de partea bolșevicilor.

Fiind vindecat, revine în țară. Era însoțit de încă trei camarazi. Din ianuarie 1918, raporturile diplomatice dintre Rusia, condusă de un guvern bolșevic, și Regatul României fuseseră rupte. Relațiile tensionate dintre cele două state făceau deosebit de periculoasă trecerea graniței fixate pe Nistru.

Traian D. LAZĂR

ordinele d-voastră.”

Atunci, dă ordin ofițerului de serviciu: să ne ducă la baie, să ne tundă și bărbierască la piele tot, hainele și tot ce aveam să fie date la etuvă; să ne dea cămăși, izmene, haine de la magazin, hrană suficientă și un supliment și câte două pachete de tutun și câte un pachet de țigări. „După două zile le luați interogatoriu!”

Am făcut toate după ordinul dat. Ne-am odihnit și noi acum, fără nicio grijă. La două zile ni s-au luat declarații la ficcare de felul cum s-au petrecut lucrurile cu noi. După acestea, altele verbale în fața colonelilor. Să vadă, dacă nu deviem. Noi am declarat tot, și încercuirea trupelor franceze și germane de către bolșevicii ruși, cum au nimicit bolșevicii ruși pe turcii și grecii debarcați în portul Odessa și cum i-au trimis prin Polonia pe francezi și germani.

Ne-au mai ținut o zi, a treia. Ne-au trimis la o gară cu un sergent cu noi ca planton. Seara târziu am sosit la Iași, la Marele Stat-Major. Am dormit în dormitorul unui corp de gardă.

A doua zi, la ora 11, ne-au înfățișat în fața domnului general Pressan [Constantin Pressan, șef al Marelui Cartier General – redevenit după terminarea războiului Marele Stat Major – în perioada 5 decembrie 1916 – 1 aprilie 1918 și 28 octombrie 1918 – 20 martie 1920; în acel moment, șef al Marelui Stat Major era generalul Constantin Cristescu – 1 aprilie 1918 – 28 octombrie 1918 – n.n.] cu actele aduse. Aici, alte declarații, la fel cu cele date. Raportându-i domnului general ceea ce știu rușii despre toate mișcărilor sale la comanda armatei de sub ordinele sale, a rămas surprins. I-am raportat și cum este apreciat domnia sa de Comitetul Central bolșevic. Am aflat acestea de la emisarii de încredere ai doctorului Racovski [Christian Racovski – 1873 – 1941, membru al conducerii Rumcerodului (Comitetul Executiv Central al Sovietelor Frontului Românesc, al Flotei Mării Negre și al regiunii Odessa) – n.n.], Ilie Gheorghiu și Vasilescu și de la Anton Deliu, ce era colonel de cazaci, făcea parte din statul major al tovarășului comandant Frunze [Mihail Frunze, 1885 – 1925, comisar politic în octombrie 1917 și apoi comandant al Grupului de Armate Sud ale Armatei Roșii bolșevice – n.n.].

Iar cei doi de mai sus erau curierii lui tovarășul dr. Racovski, ce făcea legătura cu tov. Lenin la Smolensk [mai degrabă, Smolnii – n.n.]

*Generalul Constantin Prezan,
la care mesajul lui Cristian Racovski
a ajuns cu bine,
grație disciplinei și perspicacității
autorului acestor însemnări*

și oriunde se deplasa el.

„Acum, domnule general, să vedeți!” Cer un briceguț. Mi se dă. Desfac vestonul și tai cusătura reverului de jos de la guler și scot o scrisoare ce mi-a dat-o la plecare tov. dr. Racovski, scrisă în franceză către d. gen. Pressan personal. Citind-o, a rămas surprins. Ceilalți camarazi nu au știut nimic, rămânând și ei surprinși de aceasta.

Domnul general Pressan a dat ordin să stăm două zile la o unitate și apoi să plecăm la regimentele noastre. Eu i-am raportat [că] am soția și copilul refugiați la Tecuci și vă rog să-mi îngăduiți a mă duce. Îmi aprobă cinci zile ca pe ziua de 6 iulie să fiu la regimentul meu [16 Obuziere, Asău-Comănești, unde se afla atunci – n.n.]. Ni s-au făcut foi de drum la toți și ni s-a dat hrană pe cinci zile. „Să trăiți, domnule general comandant”, și am plecat.

Ajuns acasă la Tecuci, o jale și o ruină peste tot.

(Va urma)

gem cu bine la mal.

Ostașii ce erau ca santinele pe Nistru, patru, întră în tufe, dar cu armele întinse, ne somează: „Culcați, nicio mișcare, cu burțile pe nisip!” Vin la noi. Unul taie sforile de la capul meu, dezleagă pachetul și îl controlează. „Măi, dragi camarazi, le zic, suntem români din regimentul ce am luptat la Mărăști și Oituz, unde am fost răniți și am fost trimiși toți în Rusia. Acum venim în țară”. Nimic, nicio mișcare, niciunul. Mai taie sforile la Antoniu, îl percheziționează și pe el. Atunci vin și cei patru din tufe, controlează și pe ceilalți doi, apoi spun: „Îmbrăcați-vă. Ridi-cați-vă sus [pe malul Nistrului] și mergeți la pichet”.

Când ne îmbrăcăm, văd că aceștia sunt din [Regimentul] 3 Vânători din Ploiești. „Măi, fraților, de-ai mei sunteți, din Ploiești! Eu sunt tot ploieștean!”

Am mers la pichet. Acolo era și comandantul de companie, un locotenent ce a fost anunțat de ei de când făceam semnalizarea. Interogatoriu la ficcare. După aceasta răsuflându-ne puțin, după ce a văzut livretele și biletele de internare românești și de ieșire (din spital) rusești. Am rugat să ne trimită la comandamentul (regimentului) lor de Vânători, unde avem de a face declarații.

Tocmai sosise subzistența pichetului cu pâinea ostașilor la ora 11 dimineața. Locotenentul și căpitanul ce se aflau acolo au telefonat la comandament, raportând despre trecerea noastră. Li s-a răspuns să fim trimiși acolo.

Ne-au dat ordin să ne urcăm în aceasta [mijlocul de transport al subzistenței – n.n.], având cu noi și doi ostași cu armele, ce ne-au pre-

Românul Mihail Gheorghiu-Bujor
(1881 – 1964)...

... și bulgarul Cristian Racovski
(1873 – 1941),
ambii militanți socialiști, au sprijinit
Revoluția bolșevică din Octombrie

dat. Acolo ne așteptau toți, să vadă miresele! Noi eram niște ramoliți de ostași, nebărbieriti, nespălați și murdari. Ne dăm jos după ce am parcurs cu subzistența cam 15 – 20 km. Facem front toți și: „Să trăiți, domnilor colonel!” și cu am mai adăugat: „Suntem veseli că ne vedem în fața dumneavoastră și pe pământul țării noastre dragi”.

„Acum să ne raportați cine sunteți, din ce regiment faceți parte și ce ați căutat în Rusia!” „Ne dați voce să dăm astea jos și să scoatem dovezile?”

Scoatem. Se uită la ele: biletul de internare cu data [internării] și zăpiscă de ieșire din spitalul rusec. „Și de atunci până acum, ce ați făcut?”

„Am stat în convalescență.” „Dar văd pe livretul tău o mică ștampilă bolșevică!” „Să trăiți, domnilor colonel! Noi doi am fost la ordinele Comitetului Revoluționar Român [Comitetul de Acțiune Social-Democrat Român – C.A.S.D.R. – constituit la Odessa în iunie 1917, transformat la 30 decembrie 1917/12 ianuarie 1918 sau la 7/20 ianuarie 1918 în Comitet Revoluționar Social-Democrat Român de către Mihail Gheorghiu-Bujor și Cristian Racovski. Secția militară a C.A.S.D.R. a devenit Comitet Militar Revoluționar Român, prezidat de Mihail Gheorghiu-Bujor – n.n.], fiind mai apți pentru a executa câte un ordin dat.” „Și ce ați făcut atunci la ei?” Am început a-i înșira diferite servicii îndeplinite, timp de un ceas și ceva. Ora 1, de masă.

„Toate acestea declarate le veți formula în scris unui locotenent.” Eu atunci îi raportează: „Domnule colonel, să trăiți, vă rugăm, noi suntem acum flămânzi, murdari și obosiți de atâta cale și suferințe. Îngăduinți-ne două zile, să ne odihnim și noi. Ne curățim și stăm cu mintea întrecă la

ceremonialul utilizat cu ocazia vizitei din 1879 a principelui de Waldeck și Pyrmont și a fiicei sale, principesa Paulina. Tot în anul 1879, principele moștenitor al Suediei și Norvegiei a vizitat România. Un ultim exemplu era reprezentat de primirea principelui Leopold și a celor doi fii, Ferdinand și Carol, ce a avut loc în 1881, cu ocazia serbărilor încoronării.

Guvernul austro-ungar îi acordase lui Rudolf rol de reprezentare în străinătate. Călătoria a necesitat două luni de pregătire, sub îndrumarea lui Gustav Kálnoky, ministrul de Externe al Austro-Ungariei. Textele intervențiilor și discursurilor sale au fost verificate cuvânt cu cuvânt, absolut nimic nefiind lăsat la voia întâmplării. Cuplul princiar a vizitat mai întâi Imperiul Otoman, apoi România, de unde a mers în Serbia (Austro-Ungaria era legată prin tratate secrete cu cele două state).

La 21 februarie 1884, ministrul României la Viena, Petre P. Carp, îi scria lui D.A. Sturdza, șeful diplomației românești, anunțându-l că prințul moștenitor va pleca din Viena la 10 aprilie, iar la București va ajunge în dimineața zilei de 26 aprilie. Arhiducele Rudolf urma să petreacă în România 24 de ore, iar la Belgrad doar 8 ore. De la București s-a insistat pentru prelungirea șederii în România, însă răspunsul a fost cât se poate de clar: „În itinerariul arhiducelui nu se mai poate schimba nimic. Nu uita că el călătorește cu soția lui și că orarul prevede pe lângă mersul trenurilor și serile de repaus pentru arhiducesă”. Regretând că nu putea prelungi șederea în România, arhiducele a anunțat în mod confidențial că

Theodor Văcărescu

vizita va fi reînnoită în vara aceluiași an, 1884. Vizita promisă nu a avut loc în vară, însă cuplul imperial a vizitat România în 25 – 27 septembrie.

Rudolf și Stéphanie au plecat la ora 17.45 din Rusciuk (Ruse), pe iahtul principelui Bulgariei, care i-a însoțit până pe țărmul României. Încă de la ora 17.00, iahtul regal „Ștefan cel Mare” staționa în fața Rusciukului, spre a escorta nava pe care avea să se imbarce perechea imperială. Bastimentele de război „Mircea” și „Grivița” au arborat marile pavoaz și au început a saluta pe auguștii călători prin salve

Generalul Constantin Barozzi

de artilerie, la care a răspuns și bateria din Giurgiu.

Trecerea s-a făcut foarte repede și, la ora 18.00, altețele lor au debarcat la Smârda (acum face parte din Giurgiu), unde era construit un pavilion împodobit cu drapel austriec și românesc. Au fost întâmpinați de generalul Dabija, ministrul Lucrărilor Publice, care le-a urat bun venit în numele suveranilor români. Prezenți au fost și generalul de divizie Alexandru Cernat, comandantul Corpului 2 Armată, generalul Constantin Barozzi și locotenent-colonelul Varthiadi, atașați pe lângă persoana principilor pe tot parcursul șederii lor în România, cât și baronul Mayr, ministrul austro-ungar în România. Acestor oficialități li s-au alăturat prefectul districtului cu toți funcționarii, precum și comandantul garnizoanei cu toți militarii.

Arhiducele era îmbrăcat în mare ținută de colonel austriac cu marile Cordon al Ordinului „Steaua României”, iar arhiducesa era „într-un costum închis de voiaj, foarte simplu acoperită cu o manta lungă cenușie” (ziarul *Românul*, din 15/27 aprilie 1884). Prima întrebare adresată de arhiduce a privit starea de sănătate a regelui și reginei României. După prezentările oficiale, Rudolf și soția au trecut prin fața companiei Regimentului 5 Dorobanți, care dădea onorul cu drapel și muzică, și s-au urcat în trenul regal. La ora 18.15 au pornit spre București.

PRIMIȚI CU ENTUZIASM

La ora 19.00, cuplul austriac a ajuns la Comana, unde au fost întâmpinați de rege și regină,

VIZITA PRINTULUI MOȘTENITOR AL AUSTRO-UNGARIEI ÎN ROMÂNIA

CODRUȚA ȘOROAGĂ

Relațiile de alianță stabilite în secret între România și Tripla Alianță, în anul 1883, au presupus semne de bunăvoință între oficialii de la București și Viena. În acest context, a avut loc în aprilie 1884 vizita prințului moștenitor al Austro-Ungariei, Rudolf, și a soției sale, prințesa Stéphanie. Organizat în mai multe state sud-est europene (Imperiul Otoman, România, Serbia), voiajul prințului moștenitor a vrut să sublinieze rolul pe care Austro-Ungaria și Tripla Alianță îl aveau în zonă.

Rudolf de Habsburg și prințesa Stéphanie

Nu existau dispoziții clare pentru ceremonialul de primire a suveranilor și principilor străini, ci pentru fiecare caz în parte se urmăreau întocmai ordinele regelui. Prințesa Maria descria relațiile României cu statele Europei la venirea sa în țară, în 1892, în felul următor: „Berlinul și Viena stăteau în rândul întâi, purtarea față de Franța era curtenitoare, iar Rusia, cu toate că nu impunea încredere, era tratată cu cea mai amănunțită chibzuială și politețe, însă era o politețe datorată mai mult îngri-

jorării, decât bunăvoinței; Anglia pe acea vreme îndepărtată nu avea nicio legătură mai apropiată cu România“. Lucrurile nu erau cu mult diferite în 1884.

NIMIC LA VOIA ÎNTÂMPLĂRII

Ceremonialul Curții Regale, întocmit în 1882 de mareșalul Curții, Theodor Văcărescu, nu prevedea reguli fixe, ci oferea drept exemplu trei recepții oficiale ale unor suverani și principii străini. Primul exemplu era

*Retragere
cu torțe în fața
Palatului Regal
din București,
cu ocazia vizitei
arhiducelui
Rudolf
de Habsburg,
gravură în lemn,
după desenul
lui F. Schlegel*

sosirea perechii princiere în București era programată pentru ora 18.30, dar a ajuns abia la ora 20.00. Astfel, nu s-au mai putut bucura de decorațiunile pregătite în oraș special pentru această ocazie.

PLOAIA A ÎNCURCAT PLANURILE

La ora 20.00, când cortegiul a ajuns la palat, muzica, așezată aproape de scara de onoare, a intonat imnul național austriac. Regina Elisabeta și principesa Stéphanie au urcat în palat, iar regele Carol alături de arhiducele Rudolf au trecut în revistă garda de onoare, urmând ca apoi suveranul să-i prezinte oaspetelui corpul ofițeresc. La puțin timp, cei doi și-au urmat soțiile în

palat, unde au fost prezentate suitele. La ora 20.30, a avut loc o retragere cu torțe, executată de zece corpuri de fanfară, privită de suverani și oaspeții lor de la fereastră.

Din memoriile Sabinei Cantacuzino aflăm că regele Carol i-a impus arhiducelui să asculte imnul românesc în picioare, deoarece Rudolf după intonarea imnului austriac se așezase pe scaun. „Vecinul a uitat buna cuviință și a șezut jos, regele nu s-a mișcat și s-a uitat la el urât, astfel încât s-a sculat repede.”

A doua zi, 14/26 aprilie, la ora 11.00, perechea princiară a primit Consiliul de Miniștri și corpul diplomatic acreditat la București. Ministrul plenipotențiar austro-ungar, baronul Mayr, i-a prezentat arhiducilor

pe colegii săi din alte state acreditați în capitala României. De asemenea, au fost primiți în audiență oficială Paoli, arhiepiscopul catolic, și delegații coloniei austro-ungare. Continuând programul vizitei, la ora 16.00, cuplul regal și perechea imperială au mers în vizită la Î.P.P.S. Mitropolitul Primat, Calinic Miclescu.

Era prevăzută o revistă militară la Băneasa, unde fusese construit un arc de triumf, însă din cauza ploii defilarea s-a făcut prin fața palatului regal, nota Constantin Bacalbașa. Cei 13.000 de militari din Corpul 2 Armată care au defilat erau admirabil echipați și bine instruiți, astfel că în ciuda condițiilor meteo au făcut o impresie foarte bună. Regina Elisabeta și principesa Stéphanie au privit defilarea de la fereastră din aripa dreaptă a palatului.

La celelalte ferestre se aflau ministrul rus la București, Leon Uruzov, alături de soția sa, William White, reprezentantul englez în România, împreună cu soția, și ceilalți membri ai corpului diplomatic și miniștrii români. O descriere ceva mai obiectivă a revistei militare ne oferă Dinu Brătianu: „Călărașii au fost bine,

Pe parcursul șederii arhiducelui Rudolf în România, „sub conducerea fratelui lui Rădulescu, deputatul, și a unuia Cârlova, fratele comisarului, s-a strâns o bandă de studenți ca să-l fluiera pe Rudolf”. Aveau drapele negre pe care scria „Dacia”, strigau cu toții „jos Austro-Ungaria” și au vrut să facă demonstrații. Planul lor nu a avut însă succes, deoarece Radu Mihai, prefectul Poliției Capitalei, i-a arestat, restabilind astfel liniștea. În ziarele guvernamentale, evenimentul apare ca fiind orchestrat de opoziție. În ceea ce-i privește pe conservatori, trebuie precizat faptul că nu li s-a acordat importanță cu ocazia acestui eveniment, opoziția strălucind prin absență. Titu Maiorescu preciza că nimeni din cadrul Partidului Conservator nu a fost prezentat arhiducelui, generalul Ioan Em. Florescu, membru în Comitetul Central al partidului, n-a primit invitație la balul de la Teatrul Național. Alexandru Lahovari, al doilea om ca influență în Partidul Conservator, a primit o lojă. Invitat la bal a fost și Alexandru Știrbey, membru în Comitetul Central al Partidului Conservator.

Iahtul regal „Ștefan cel Mare“

căroră li s-au adăugat un adjutant și doamnele de onoare. Din suita cuplului imperial făceau parte: contesa Tarunca, prima doamnă de onoare a arhiducesei Stéphanie, contele Palffy, marele maestru al Curții, contesa Palffy, Mitrovsky și Nostitz, adjutanții împăratului Franz Joseph, șeful Marelui Stat Major, contele Wurmbbrand, un consilier aulic Claudi, mareșal al călătoriilor, și Lanyi. Regele Carol purta ținuta de colonel al Regimentului 6 Infanterie și marele Cordon al Ordinului „Sfântului Ștefan“. Regina, asemenea arhiducesei, era îmbrăcată într-un costum simplu de călătorie. După întâmpinarea cordială din gara Comana, cuplul regal, cuplul imperial și suitele au urcat în trenul regal. La 19.40, au ajuns în gara Filaret, unde oaspeții imperiali au fost întâmpinați de membrii guvernului, în frunte cu Ion C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, precum și de alte personalități din administrația românească și din personalul diplomatic acreditat în capitala României.

Plecarea din gara Filaret s-a făcut în ordinea următoare: prefectul poliției, apoi un escadron de roșiori cu „musica în cap“.

Arhiducesa Stéphanie a luat loc lângă regina Elisabeta, într-o trăsură *à la Daumont*. În a doua trăsură se aflau arhiducele Rudolf și regele Carol. Au fost urmați de un escadron de jandarmi, apoi de trăsurile cu suitele ambelor Curți. În dreapta trăsorii reginei „se va ține călare“ generalul Radovici, iar în stânga un adjutant al regelui. În dreapta și în stânga trăsorii regelui s-au aflat doi adjutanți. Din momentul plecării de la gară și până la sosirea la palat s-au tras numeroase salve de tun. Trascul a fost pavozat cu drapele românești, austriece și belgiene, însă, remarcă ministrul plenipotențiar francez la București, Joseph Ordega, cu un număr mai mic de drapele ungurești, fapt ce explică, în opinia sa, puțină simpatie de care se bucura componenta maghiară a Dublei Monarhii în România.

Cortegiul a străbătut strada 11 Iunie, Calca Rahovei, stra-

da Carol și Calca Victoriei. În *Monitorul Oficial* era descris modul în care cortegiul a fost aclamat cu mare entuziasm de întreaga populație a Capitalei, „care se înțesa prin strade, pe la ferestre și balcoane frumos împodobite cu ghirlande de flori și verdeță“. Descrierea este firește intenționat exagerată. Era important pentru bunele relații româno-austro-ungare ca ziarele guvernamentale să descrie cât mai încântător vizita. În acest sens, Petre P. Carp, ministrul României la Viena, îi transmitea lui D.A. Sturdza să comunice unui corespondent de la *Politische Correspondenz* amănunte despre vizita arhiducelui în România. Carp sublinia: „Ar fi bine să-i dai amănunte mai ales asupra den herzlichen Teil des Empfanges [partea cordială a primirii – n.a.] din partea Maiestăților Lor. Aceasta ar face plăcere Curții de aici“.

Vizita a fost pregătită în cele mai mici detalii, însă din păcate au existat și inconveniente:

Perechea imperială i-a creat o impresie foarte bună lui Carol. Într-o scrisoare adresată Mariei de Flandra (sora regelui Carol I), suveranul aprecia că: „arhiducele este degajat, inteligent și se poate discuta cu el despre orice. Nepoata ta [princesa Stéphanie – n.a.] s-a făcut o frumusețe, este foarte grațioasă, se poartă frumos în societate, zâmbetul ei prietenos și ținuta fermecătoare au fost unanim admirate“. Am spune că nu chiar unanim, deoarece Titu Maiorescu, prezent la gară pentru întâmpinarea cuplului, nu și-a făcut o părere la fel de măgulitoare despre arhiducesă: „Rudolf plăcut la înfățișare și arătând vii, Ștefania ca o mică prăjină cu cap, roșie ca chinovarul cu ochișori de purcelușă“. Neimpresionată de perechea imperială, pe alocuri chiar malițioasă, a fost și Sabina, fiica lui I.C. Brătianu: „Ștefania mai mare decât toți ofițerii noștri, cu o pielită splendidă, foarte sficioasă, gentilă, dar cam nesărată“. Impresia era împărtășită și de fratele său Dinu, care îl descria pe Rudolf ca fiind: „Om frumos, mare, degajat, dar nu strălucit. Ștefania mai înaltă ca regele nostru, un teint [ten] foarte frumos, foarte timidă“.

Continuăm prezentarea unor „probleme la dosar” ale unor diplomați, începută în numărul trecut.

DIPLOMAȚI ROMÂNI ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII (1964 – 1978)

CIPRIAN NIȚULESCU

Corneliu Bogdan (Grünberg) s-a născut la 5 noiembrie 1921, în București. Era fiul lui Hună și Silvia. Absolvisc Liceul „Cantemir Vodă” din București (1940), urmând și cursurile British Council din Capitală înainte de 1941, când devine membru al partidului comunist, cu numele conspirativ „Bogdan”. Era arestat de Siguranță în acel an, pentru câteva zile, alături de alți colegi. În timpul războiului a frecventat Colegiul „Onescu” pentru studenți evrei, iar în 1944 – 1948 a urmat Școala Politehnică. În 1959 a absolvit Institutul de Relații Internaționale din București (unde a fost lector între 1953 – 1954), în 1965 obținând și titlul de doctor.

În primii ani postbelici C. Bogdan a avut o poziție-cheie în mișcarea comunistă de tineret din țară, fiind menționat de autori precum Mihai Pelin și Mircea Răceanu ca șef de cabinet al Anei Pauker

din 1946 (anul când participă în delegația română la Congresul Mondial Studențesc de la Praga). Angajat în Ministerul de Externe (condus de A. Pauker din 7 noiembrie 1947) ca director al Cabinetului și Cifrului la 1

decembrie 1948, a rămas în funcție până la sfârșitul anului 1949, activând apoi în fruntea Direcției III (Țări occidentale), ca însărcinat cu afaceri la Legația din Washington (1951 – 1953), director adjunct la

Bal la Teatrul Național din București, cu ocazia vizitei arhiducelui Rudolf de Habsburg, gravură în lemn, după desenul lui F. Schlegel

deși li se cam speriau caii de muzică, infanteria bine, cu toate că Hübsch [inspectorul muzicii militare între 1867 și 1894 – n.a.] în capul a 12 muzici făcuse greșeala să le așeze prea departe și soldații cam pierdeau ritmul“.

Cu ocazia acestei vizite, circulase zvonul conform căruia arhiducele Rudolf urma să fie numit colonel de onoare într-un regiment românesc. Se vorbea despre această numire deoarece regele Milan al Serbiei era deja colonel în armata română, iar acest fapt fusese văzut ca un precedent. Totuși, la defilarea trupelor prințul moștenitor s-a prezentat în uniformă de feld-mareșal austriac.

La ora 18.30, în sala Tronului, a avut loc un dîneu de gală cu toasturi. Au luat parte Mitropolitul Primat, miniștrii, întreaga suită a arhiducelui, miniștrii plenipotențieri ai Austro-Ungariei și Belgiei (Frederick Hooricks), președintele Senatului și al Camerei, președinții Înaltei Curți de Casație și de Conturi, comandantul Corpului 2 Armată împreună cu mai mulți generali, delegatul consiliului comunal, prefectul poliției și alte notabilități, însumând 60 de persoane.

Regele Carol a salutat vizita cuplului princiar, văzută ca o „nouă dovadă a legăturilor de amicitie întemeiată spre feri-

cirea lor între statele noastre și pe care punem un mare preț“. Despre toastul regelui Carol, Sabina Brătianu îi scria fratelui său Ionel, aflat la studii, la Paris: „Toastul regelui a fost prea frumos și gustat. Rudolf a cam încurcat-o, deși îi venise făcut gata de la Viena“.

După prânzul de gală, arhiducele Rudolf i-a oferit lui Carol I însemnele Ordinului „Lânii de Aur“ și o telegramă din partea împăratului Franz Joseph. Suveranul român i-a mulțumit telegrafic împăratului. De asemenea, Franz Joseph și-a exprimat mulțumirea și satisfacția în două telegrame cordiale. Regele era de părere că prin conferirea acestui ordin împăratul „a vrut să arate public ce înaltă apreciere acordă bunelor relații cu noi“. Regina nu a ezitat să-și întrețină oaspeții cu creațiile sale literare, așa că le-a recitat un poem, iar aceștia au fost nevoiți să asculte timp de 40 de minute, stând în picioare. Nu e de mirare că li s-a părut cel mai solicitant moment al călătoriei lor.

La Teatrul Național a fost organizat un bal, la care atât regina Elisabeta, cât și principesa s-au prezentat în costume naționale românești. Inițiativa a fost văzută ca un tertip prin care se încerca câștigarea simpatiei românilor și ca un mijloc pentru a le distra

atenția de la chestiunea Dunării și de la soarta conaționalilor din Imperiul Austro-Ungar. Trebuie precizat că încă de la venirea în țară, regina Elisabeta, fiind o admiratoare a costumului tradițional românesc, a încurajat industria țărănească, sugerând ca la recepții și baluri doamnele să poarte costumul național. Acest obicei se practica și la Curtea rusă și la alte Curți europene. Regele Carol a purtat „Ordinul Lânii de Aur“.

La Teatrul Național arhiducii au fost întâmpinați de principele D. Ghica și de doamnele comitetului societății „Elisabeta“. Ziarul *Românul* descria balul ca fiind spectaculos: „Nici cînd nu s-au mai văzut în sala teatrului atâtea costume naționale, atâtea bogății cu culori și atâtea animațiune“. Au fost prezenți toți reprezentanții puterilor străine, cu soțiile lor în costume naționale românești, „fruntași țării, precum și elita societății bucureștene [...] Publicul delira să vadă pe viitoarea domnitoare a Austro-Ungariei în portul românesc, spre ciuda ungarilor“.

La ora 23.00 cuplul imperial s-a retras la palat, de unde, după puțin timp de odihnă, a plecat la gara Târgoviște (numele inițial al Gării de Nord). Acolo se aflau miniștrii cu soțiile, președintele Senatului și al Camerei, baronul Mayr cu personalul Legației, ministrul Belgiei și ministrul Germaniei, arhiepiscopul catolic și un delegat al consiliului comunal. Regele și regina i-au condus pe arhiduci până la vagon, aceștia la rîndul lor, mulțumind pentru frumoasa primire ce li s-a făcut în țară, și-au luat rămas bun în termenii cei mai cordiali și afectuoși. La ora 00.00 trenul s-a pus în mișcare. ■

Constantin Vasiliu (ambasador în Israel între 1980 – 1987) există o notă a Securității din martie 1988 care preciza că C. Bogdan „s-a aflat intens în preocuparea organelor de specialitate americane“, fapt semnalat și de D.I.E. la 8 august 1978, la câteva zile după dezertarea generalului Pacea.

După ce în decembrie 1987 Direcția Conspirații cerea să fie luate „măsuri de prevenire a pătrunderii în toate ambasadele și consulatele occidentale din București“ a lui Silviu Brucan, C. Bogdan și Mariana Celac, Bogdan a reușit să obțină o bursă la Woodrow Wilson Center din Washington pentru perioada noiembrie 1988 – ianuarie 1989. Sosit din S.U.A. în țară la 7 decembrie 1989, între 26 decembrie 1989 – 1 ianuarie 1990 (data decesului) a fost prim-adjunct al ministrului de Externe Sergiu Celac și purtător de cuvânt al M.A.E. Ca fapt divers, omul politic Ion Rațiu nota la 22 decembrie 1989 în jurnal, fiind întrebat de o jurnalistă de la postul de Televiziune american ABC ce crede despre Corneliu Bogdan: „Un dezastru. Nici nu e adevărat român. Are nume de împrumut. Mare comunist până mai alaltăieri.“ Menționăm că la 18 decembrie 1972 revista *Newsweek* publica articolul *Cinci stele ale coloniei diplomatice*, în urma unui sondaj efectuat în rândurile membrilor Administrației, Congresului și Corpului diplomatic. Potrivit acestuia, cei mai buni ambasadori la Washington erau considerați reprezentanții Israelului (Yitzhak Rabin, prim-ministru din 1974), U.R.S.S. (Anatoli

Pavel Silard, în două fotografii de filaj

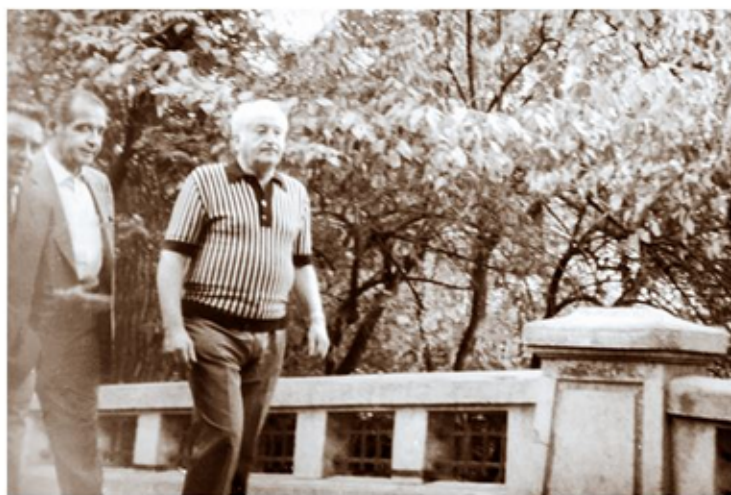
Dobrinin, ambasador între 1962 – 1986), Românici (Corneliu Bogdan), Japonici (Nobuhiko Ushiba, ministrul Comerțului Exterior din 1977) și Coreci de Sud (Kim Dong Jo, ministru de Externe din 1973).

Pavel Silard. Născut la 10 iulie 1910 în orașul Brezno (actual în Slovacia), era fiul lui Samuel și Sidonia Schechter. A urmat studii muzicale în paralel cu liceul din Târgu Mureș (1920 – 1928), apoi Facultatea de Drept la Cluj și București, obținând în 1934 o diplomă de doctor în științe politice la Universitatea din Cluj. A făcut parte începând cu 1929 dintr-un cerc marxist al funcționarilor partizanari din Timișoara (cotizând la „Ajutorul Roșu“ în anii '30, însă devenind membru P.C.R. abia în ianuarie 1945, cu activitate în ilegalitate, recunoscută de Adalbert Farkas, ministru adjunct al Industrii Ușoare, Ella Ungar de la M.A.E., Leon Glauber, Andrei Csendes de la Ministerul Comerțului Exterior). Menționat ca avocat mason până în 1947, fusese exclus din Barou în 1941. Era cunoscutor al lim-

bilor franceză, engleză, germană, chineză și maghiară. A activat după 1944 la Apărarea Patriotică din Timișoara. După 1 decembrie 1947 era șeful Contenciosului firmei Socotex din Timișoara. În ianuarie 1948 s-a înscris la cursurile Institutului de Studii Politice (Institutul de Relații Internaționale), la absolvire fiind încadrat în M.A.E., la 1 octombrie 1948, ca secretar I de legăție, de la 1 februarie 1949 fiind șef serviciu la Direcția Tratat. A fost la post în calitate de consilier la Ambasada din China (1950 – 1954), unde a lucrat alături de experimentatul diplomat Mihail Munteanu (n. 1911, la Galați, nume inițial Michel Grumberg, cu studii de Fizică – Chimie la Dijon, în 1931 – 1932 și de Litere la București, cunoscutor al limbilor franceză, engleză, rusă, chineză, germană). Pavel Silard a fost transferat în august 1954 la Ministerul Comerțului, fiind consilier economic în India (Bombay) în anii 1954 – 1956, apoi reangajat în M.A.E., în aprilie 1956, unde a fost director adjunct (aprilie – octombrie 1956, 1964 – 1967,

Direcția Europa Occidentală și America (septembrie 1953 – martie 1955), iar după atentatul de la Legația din Berna, ca director al Direcției Presă (1955 – 1961). Au urmat: directorul Direcției Europa Occidentală și Centrală (1961 – 1966), al Direcției Europa Occidentală și America de Nord (1966 – 1967), ambasador în S.U.A. (iulie 1967 – iunie 1976), Canada (august 1967 – iunie 1970) și Panama (iulie 1972 – iunie 1978), consilier în cadrul Direcției III Relații (1976 – 1978), director al Direcției V Relații (America de Nord și de Sud) între 1 mai 1978 – 11 noiembrie 1982, când a fost pensionat (*Magazin istoric*, nr. 6 – 7/2003; 4/2010). În jurul anului 1980 primise și misiunea de a menține pentru România clauza națiunii celei mai favorizate oferită de S.U.A., așa cum menționează în memoriile sale fostul ambasador american la București, Alfred Moses, care nota că C. Bogdan era atunci „un evreu român care uitase de rădăcinile sale evreiești”.

Într-o Notă a Direcției la III-a Contraspionaj, aprobată la 5 noiembrie 1976, se preciza: „întrucât Corneliu Bogdan a fost semnalat cu unele legături suspecte în străinătate, rugăm a se aproba verificarea sa”. Direcția de Informații Externe primise semnalări îndeosebi de la sfârșitul lui 1975 că CIA îl studia prin diverși oficiali cu funcții la Departamentul de Stat, Camera de Comerț ș.a. De precizat că, sovietologul Helmuth Sonnenfeldt, consilier al lui Henry Kissinger, care se afla în relații apropiate cu C. Bogdan, declarase în decembrie 1975 la

*Corneliu Bogdan (al doilea din stânga);
fotografie de filaj*

Londra (dorind să transmită un anumit semnal) că el prevede o „unificare organică” între Europa de Est și U.R.S.S. Într-o Notă-Raport din 29 iulie 1977, care redă relatările colonelului Octavian Neda (fost șef al rezidenței D.I.E. din Washington în 1966 – 1972; între 1958 – 1963 activase la oficiul R.P.R. de la O.N.U. – Geneva) de la Serviciul „D” (*Magazin istoric*, nr. 11 – 12/2012; 1/2013), acesta își exprima intenția de a-l folosi pe C. Bogdan în acțiunile pe linia Serviciului „D”, „indiferent că va lucra în continuare în Ministerul Afacerilor Externe sau se va transfera la revista *Magazin istoric*”. Conform dosarului, la data aceea Corneliu Bogdan purta discuții cu conducerea revistei amintite pentru angajare sau colaborare.

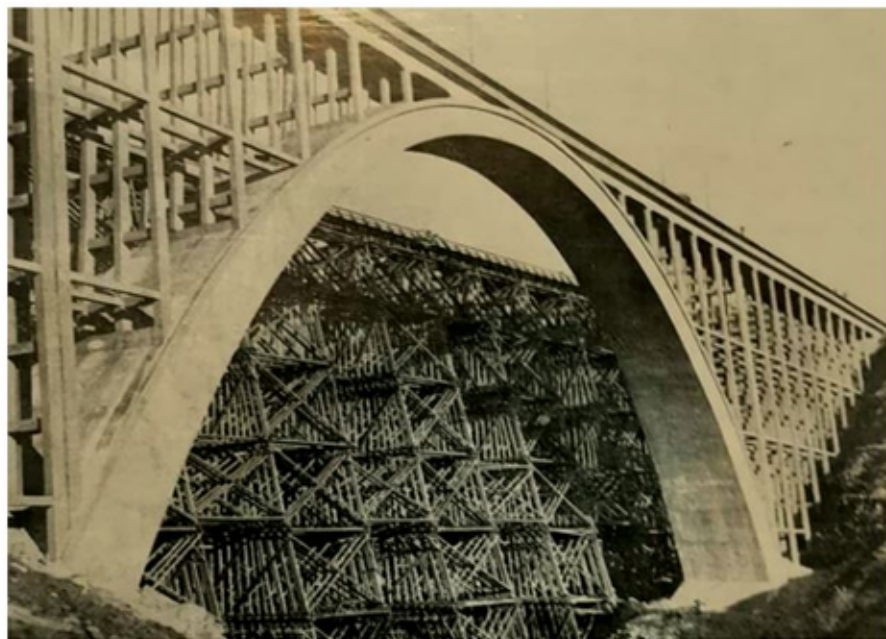
Pe de altă parte, la sfârșitul anului 1977 situația lui C. Bogdan se subrezise în fața conducerii Securității și din cauza faptului că o fiică, Olga, solicitase în decembrie 1977 aprobarea de a se stabili în Canada prin căsătorie cu Vladimir Novack,

de origine română (idee la care în 1978 a renunțat). În același an, după ample tergiversări, i se aprobase fiicei sale vitrege, Svetlana, căsătoria cu un cetățean american și stabilirea în S.U.A. (fapt greu de acceptat în epocă pentru un ambasador român). Șeful Direcției a III-a a D.S.S. (generalul Gh. Moga) și ministrul de Interne (Teodor Coman) au propus la sfârșitul lui 1977 îndepărtarea din diplomatie a lui C. Bogdan, propunere respinsă de Ștefan Andrei, secretar al C.C. al P.C.R. cu relațiile internaționale. La 18 mai 1978 dosarul de urmărire informativă se închidea, propunându-se „luarea unor măsuri în interes operativ” (recrutarea sa) și menținerea lui Bogdan în evidența generală.

Sunt indicii că în anii '80, când activa în cadrul A.D.I.R.I. (unde era șef al Secției de relații internaționale din 1982), Corneliu Bogdan a fost urmărit de Securitatea Municipiului București. De asemenea, în dosarul de urmărire informativă deschis lui

VIADUCTUL FEROVIAȚ CARACĂU. POARTA DE LEGĂTURĂ A MOLDOVEI CU TRANSILVANIA

Ing. VLAD-ADRIAN NICOLAE
(fondator C.F.R. – Istorie și cotidian;
www.cfristoriesicotidian.ro)

Viaductul Caracău finalizat

Una dintre cele mai impresionante lucrări de infrastructură feroviară din peisajul românesc se află între gara Livezi Ciuc și halta de mișcare Nădejdea (ambele în județul Harghita), pe magistrala C.F.R. 400 Brașov – Miercurea Ciuc – Siculeni – Dej – Baia Mare – Satu Mare.

Acest simbol al infrastructurii de profil din România a avut o istorie zbuciumată, în cei 124 de ani de existență. De fapt, au fost patru viaducte de-a lungul anilor, fiecare cu povestea și întâmplările lui.

Povestea primului viaduct a început în 1895, când a fost construit odată cu linia C.F.R. Ciceu – Ghimeș. Începuturile lui au la bază convenția dintre statul român și Austro-Ungaria, prin care se prevedea realizarea legăturii pe cale ferată între Moldova și Transilvania.

Linia pe care se află viaductul Caracău străbate un peisaj pitoresc, care lasă în spate Valca Oltului, odată cu plecarea din stația Ciceu (actuala stație Siculeni), aflată la 8 km de municipiul Miercurea Ciuc. Linia parcurge valca pârâului Racoș, urcând în mod constant. Străbate numeroase văi, printre care și Valca Caracăului. Totul culminează după aproximativ 20 de km, când tuncul Ciumani, cu o lungime de 1.223 m, permite trenului să parcurgă culmea care separă Oltul de apele Trotușului.

Lucrările primului viaduct au demarat în

1971 – 1973), ministru plenipotențiar în Birmania (1956 – 1959), ministru plenipotențiar și ambasador în Indonezia (1959 – 1964), fiind acreditat și în Japonia (1960 – 1961) și Cambodgia (1963 – 1964), apoi ambasador în Iran (aprilie 1967 – iunie 1971), fiind acreditat și în Afganistan (1969 – 1971).

Într-un Raport al Direcției a III-a din 17 iulie 1971 se preciza că Silard era preocupat să obțină cota-parte din moștenirea lăsată de un unchi din R.F.G.; se încerca să se stabilească dacă aceasta nu era o formă camuflată de recompensare a unui serviciu de spionaj. Fiul său, absolvent al Facultății de Electronică din Moscova, primea aviz negativ la 12 iunie 1971 pentru a-și vizita familia la Teheran (unde tatăl său era încă ambasador, iar sora sa urma acolo facultatea), existând informații că dorea să nu mai revină în țară, pentru a obține o bursă în Canada. La 1 iulie 1971 intervenea și președintele C.S.S., Ion Stănescu,

pentru blocarea plecării fiului în Iran. Avea rude apropiate (inclusiv din partea soției) în Ungaria, Cehoslovacia, R.F.G., Franța, Israel, Cuba, Suedia. Mama sa fusese exterminată la Auschwitz. Un unchi al soției (Rozalia, născută Stern, medic la Institutul Cantacuzino) fusese directorul uneia dintre cele mai mari firme farmaceutice din Ardeal, iar ea făcuse parte în anii '30 din organizația sionistă „Halomin”.

La Djakarta fusese în relații apropiate cu ambasadorul U.R.S.S. Mihailov (fost ministru al Culturii), iar la Teheran ambasadorul român stabilise relații strânse cu șeful Misiunii comerciale a Israelului și cu ambasadorul Marii Britanii, Dennis Wright (care l-a vizitat la București, în octombrie 1973). După rechemarea în Centrală și numirea ca director adjunct la Direcția II Relații, a manifestat o „curiozitate exagerată” pentru cunoașterea tuturor telegramelor de la diverse oficii diplomatice care nu erau pe spațiul său. În 1972 s-a organizat o combinație informativă: a fost înștiințat de existența unui material strict secret, stabilindu-se prin tehnică operativă (cameră TV cu circuit închis) că acesta a umblat în casa de fier a directorului Lucian Petrescu, a citit materialul, apoi a scos batista și a șters amprente de pe fiecare filă. S-a dus acasă, apoi la Clubul Diplomatic. A doua zi s-a constatat că Silard depistase filajul (întreprins și asupra membrilor familiei), iar la următoarea

combinație nu a mai manifestat interes (Notă-Raport din 10 iunie 1974). Era semnalat și la acțiuni protocolare în lungi discuții cu diplomați din Orientul Îndepărtat (Indonezia, Japonia, India), fără să comunice conducerii M.A.E. ce a discutat.

La 1 martie 1973 a fost pensionat. A solicitat să lucreze în continuare în minister, neretribuit, dar nu i s-a aprobat. A păstrat însă legitimația de intrare pentru a participa la ședințele de partid. Era aproape zilnic în minister pentru studii la bibliotecă, diverse contacte, îndeosebi cu ambasadorul Ștefan Cleja, șef de secție la Direcția II Relații (n. 1914, doctor în medicină la Cluj în 1940, printre altele, prefectul jud. Sibiu în 1945 – 1946, secretar general al M.A.E. în 1948 – 1949, ministru adjunct de Externe în 1955 – 1956, ambasador în diverse țări până în 1972, pensionat în 1975). În iulie 1973 Pavel Silard a încercat să fie folosit ca translator cu ocazia vizitei vicepremierului R.D.G., însă a fost refuzat, la intervenția organelor de Securitate. La 4 iulie 1974 a participat la recepția oferită de Ambasada S.U.A. la București, deși nu fusese invitat prin M.A.E., fapt ce a surprins multă lume. În 1974 fusese observat cu contacte numeroase cu cetățeni străini în cadrul A.D.I.R.I.

A decedat la 17 iulie 1974, tehnica operativă fiind suspendată la 30 septembrie 1974. Raportul nedat de închidere a dosarului (care cuprinde aproape 1.000 de file) preciza că era trecut în evidența generală pentru legături cu cetățeni străini.

(Va urma)

*Reconstrucția
viaductului;*

*În imagine pilonul central
și o grîndă Roth-Wagner*

Inspecțiilor II și IV Linii Speciale. Au existat momente când termenul de finalizare a fost pus în pericol, motiv pentru care efectivul de lucru a fost suplimentat cu peste 300 de oameni aduși de la secția I Linii Speciale Făurci. S-a asigurat astfel și schimbul de noapte de la montaj.

În același timp cu realizarea viaductului din lemn provizoriu, s-a luat decizia de a construi și altul nou, mai solid și având la bază alte elemente de construcție. Au fost mai multe firme care au prezentat peste 15 proiecte, executarea și realizarea fiind încredințate antreprizei Șantier Generale din București. Inițial se hotărâse ridicarea unui viaduct cu cale simplă, însă constructorul a primit ordin de la C.F.R. să prezinte și un proiect cu cale dublă. Noul proiect avea lungimea de 264 m, înălțimea de 61 m și o deschidere a bolții centrale de 100 m. Un lucru deosebit îl constituie folosirea la noul pod a pieselor demontate ale viaductului de război Roth-Wagner!

Construcția a durat un an și două luni, lucrările fiind terminate la 12 iulie 1946. S-au efectuat mai multe probe de siguranță și testare cu mai multe locomotive cu abur de clasă 50 (destinate pentru traficul de marfă și construite la uzinele de la Reșița între 1926 și 1936). Nu s-au observat anomalii sau posibile pericole, astfel încât cel de-al treilea viaduct Caracău a fost dat în folosință la 10 noiembrie 1946, în prezența mai multor oficialități. Printre cei prezenți s-a aflat și Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministrul Transporturilor.

Inițial proiectată pentru cale dublă, construcția de la Caracău n-a beneficiat niciodată de două

*În anul 1946, după finalizare,
noul viaduct este testat*

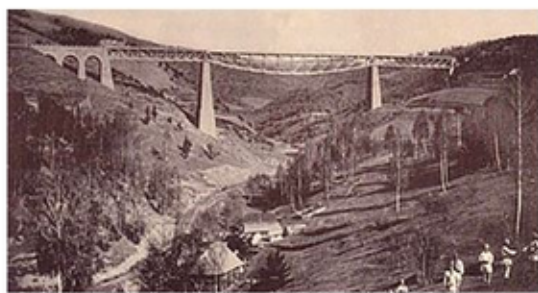
perechi de căi de rulare. Un moment istoric pentru existența lucrării de artă feroviară de aici este data de 10 ianuarie 1975. Atunci a avut loc inaugurarea electrificării pe linia C.F.R. Ciceu – Adjud, când prima locomotivă electrică fabricată la Electroputere Craiova (*Magazin istoric*, nr. 3/ 2020) trecea peste Viaductul Caracău.

Până la mijlocul anilor '90 șinele de tren erau așezate pe partea stângă, pe sensul de mers spre halta de mișcare Nădejdea. După 1990 s-a efectuat repararea părții superioare, moment în care calea ferată a fost mutată pe centru. La începutul anilor 2000, construcția a avut parte de reparații parțiale, care au inclus înlocuirea unor traverse de cale, dar și a prisme de balast a podului. În anul 2005 Regionala de Căi Ferate Brașov a anunțat reabilitarea podului de la Caracău. Între anii 2008 – 2009 a avut loc reparația capitală.

Viaductul Caracău, indiferent de formele pe care le-a căpătat de-a lungul istoriei, rămâne una dintre cele mai importante și impresionante lucrări de artă feroviară din România. Peisajul de la fereastra trenului este unic, oferind priveliști de neuitat. Zona Caracău a dăruit României o lucrare de infrastructură feroviară grandioasă și o poartă care unește „țara de dincolo de pădure“, Transilvania, cu Moldova lui Ștefan cel Mare. ■

**Radio
România
București fm [98,3 FM]**

Viaductul în anul 1903 ...

toamna anului 1895, fiind finalizate odată cu linia de 41 de km până la Ghimeș, realizată de partea austro-ungară la 18 octombrie 1897, în colaborare și cu partea română.

Pe porțiunea de linie Ciccu – Ghimeș au existat alte patru viaducte: Troțuș XII, Bania, Utușoiu, Troțuș XI, dar, dintre toate, Caracău este cel mai mare. Cele cinci construcții de pe acest segment feroviar aveau tabliere metalice. Astfel, traversarea văii Caracău s-a realizat printr-un pod cu o lungime de 264,80 m și cu înălțimea în vale, până la nivelul traverselor, de 64,44 m.

Primul viaduct era format dintr-o deschidere centrală cu grindă semiparabolică. Aceasta din urmă era încadrată de două deschideri laterale, fiecare de aproximativ 52 de m. Culcele (element de infrastructură care se execută la capătul unui pod pentru a prelua sarcinile transmise de suprastructura acestuia și a susține calca de acces pe pod) prezentau trei bolți spre stația Ciccu, fiecare de câte 8 m, și o boltă de aceeași mărime, spre direcția Adjud. La întreaga lucrare s-au utilizat piatră brută din carierele din zonă, dar și ciment de la o fabrică aflată în Brașov.

După finalizarea în timp record a lucrărilor, la 1 septembrie 1897 s-au realizat probe, viaductul

...și în anul 1916, după ce a fost aruncat în aer de trupele austro-ungare în retragere

fiind încercat cu un tren format din trei locomotive și zece vagoane încărcate. Pe lângă acestea, s-a atașat la garnitură și un vagon salon în care se aflau personalități. Istoria primei construcții de la Caracău se încheie în august 1916, atunci când la intrarea trupelor românești în Transilvania, patru dintre cele cinci viaducte, inclusiv cel de la Caracău, au fost aruncate în aer de trupe de genști bavarezi.

Refacerea viaductului era o prioritate pentru autorități, linia Ciccu – Ghimeș fiind o cale importantă de comunicare, mai ales în contextul desfășurării războiului. Astfel, deschiderea centrală, distrusă în 1916, a fost înlocuită cu o grindă de tip Roth-Wagner, susținută de o palee metalică. La momentul 1917, această înlocuire era mai degrabă o metodă provizorie de menținere a viaductului. Alcătuirea tranzitorie a dăinuit, totuși, 27 de ani, timp în care s-a așteptat executarea unei lucrări definitive și mai sigure.

La 27 de ani distanță, în 1944, cel de-al doilea pod cu grindă Roth-Wagner este distrus din nou, de data aceasta în întregime, de trupele germane, aflate în retragere. După război, refacerea viaductului de la Caracău a constituit o prioritate, în contextul în care asigura cea mai rapidă trecere feroviară din Moldova în Transilvania. După momentul distrugerii totale a viaductului, circulația dinspre Moldova se realiza pe o rută ocolitoare, prin Ploiești – Brașov.

Până la construirea unui nou viaduct, solid și viabil, s-a apelat la varianta construirii unui pod provizoriu, cel de-al treilea. La ridicarea acestuia s-au folosit grinzi nituite de 10 m pe palee de lemn, cantitatea de material lemnos fiind una impresionantă, peste 3.500 m³ de lemn, dar și peste 100 t de structuri metalice.

Lucrarea provizorie deținea și un titlu neoficial, fiind considerată una dintre cele mai rapide construcții feroviare din România, finalizată în 70 de zile. Organizarea șantierului s-a realizat în decembrie 1944, iar la finalul aceleiași luni, majoritatea fundațiilor paleelor erau finalizate. De asemenea, primul etaj era finalizat, în principiu, realizându-se un etaj pe săptămână.

Disciplina deosebită și organizarea riguroasă a șantierului s-au datorat și arealului restrâns în care se realiza construcția, dar mai ales șefului șantierului, inginerul Amedeu Georgescu, care a impus o ordine de fier în timpul lucrărilor. S-a lucrat inclusiv de Anul Nou, astfel că la 12 februarie 1945 s-a făcut proba de tasare prin trecerea lentă a două locomotive cuplate. La realizarea acestei minuni ingineresti, construită atât de rapid, au contribuit muncitori din cadrul

Cele trei volume ale capodoperei apărute în Editura Medicală,
în traducerea doctorului Țundrea

română, de-a lungul timpului.

Într-adevăr, unicatul literar *Divina Comedia* s-a bucurat de numeroase traduceri în românește, unele parțiale (*Infernul*, *Purgatoriul*, *Paradisul*), altele complete, în versuri sau proză, cu valoare patrimonială, între care versiuni datorate lui G. Coșbuc, comentate în anii '20 – '30 ai secolului trecut de Ramiro Ortiz (universitarul italian, profesor la Universitatea din București, membru de onoare al Academiei Române, a cărui plecare la Padova e deplânsă de G. Călinescu, o pierdere pentru viața culturală română), Alexandru Marcu (1932, 1933, 1934, traduceri în proză), Al. Ciorănescu – în limba franceză, Eta Boeriu, 1965 – cu reeditări –, Răzvan Codrescu, George Buznea (1975, 1978), Marian Papahagi, George Prutcanu, Cristian Bădiliță...

Un loc special în cadrul traducerilor tipărite îl ocupă „integrala” în versuri a cânturilor semnată de dr. Ion A. Țundrea, medic internist, care s-a bucurat de un cuvânt înainte semnat de însuși Nicolae Iorga.

Ion A. Țundrea s-a născut la 15 februarie 1889 în comuna Milostea, azi sat aparținând de Slătioara, localitate a județului Vâlcea. Era al treilea copil dintre cei șase ai unei familii de țărani:

Anghel și Gheorghita. Părăndu-li-se înzeștrăit pentru carte, părinții, cu mari sacrificii, îl trimit la Turnu-Severin să urmeze Liceul „Traian” – de mare prestigiu –, unde își descoperă vocația pentru arte (muzică, literatură), școală pe care o absolvă ca șef de promoție. Primește recompensă o excursie în Italia, care va fi decisivă pentru preocupările sale ulterioare, extraprofesionale. Va fi admis la Facultatea de Medicină din București (1908), obținând în 1914 diploma de Doctor în Medicină și Chirurgie. Funcționează ca medic internist. În 1921, se căsătorește cu fiica unui comerciant, Maria Niculescu, crescându-și copiii într-o atmosferă familială caldă, cu deschidere pentru valorile tradiționale și culturale.

Țundrea, captivat de bogăția, varietatea, frumusețea idiomurilor limbii italiene (dialectul toscan fiind unul dintre ele), lucrează timp de un sfert de secol la traducerea capodoperei dantești *Divina Comedie* – numită, pare-se, astfel de Giovanni Boccaccio –, pe care o termină integral în 1940; prima parte, *Infernul*, va apărea în 1945. Cuprinde cânturile I – XXXIV (transpuse în versuri) cu pertinente note explicite după fiecare cânt. Nicolae Iorga adaugă un text ca o „predoslovie”.

Survine însă, neașteptat, de-

Ilustrație din 1480 la *Infernul* lui Dante,
semnată de pictorul renașcentist
Sandro Botticelli,
și el florentin, ca și Dante Alighieri

DATORIE FILIALĂ ÎMPLINITĂ

MIHAIL MIHAILIDE

În neostoitul brouhaha politic și „rezbelul“ vacciniști – antivacciniști, care sufocă media din zori și până târziu în noapte, Muzeul Național al Literaturii Române (M.N.L.R.), în parteneriat cu Academia Română și Institutul Cultural Român, a organizat în zilele de 9 și 10 septembrie 2021, la împlinirea a 700 de ani de la moartea marelui poet italian Dante Alighieri (Magazin istoric, nr. 9/1987; 3/1995; 1/2002), copleșitoare figură a culturii universale, la București, un Colocviu internațional pe marginea moștenirii culturale nepieritoare datorate autorului italian.

O nouă traducere din Dante se adaugă la cele de până acum.

De fapt Divina Comedie rămâne închisă în zale de toscană medievală a misticului profet, judecător al lumii dincolo de marginile ei.

Dar limba noastră nu e cea mai nepotrivită pentru a-l reda, deși nu are la îndemână, în blândețea ei, asprele silabe, tăiate ca în stânca tare, ale originalului.

Pe rând, un șir dintre ai noștri au încercat lupta.

D-l Tundrea e cel din urmă, numai ca timp.

Îl ajută și caracterul însuși al graiului său de acasă, căci pare a fi un ardelean. Dar toate mijloacele limbii literare îi stau la îndemână.

Truda lui îndelungată n'a fost, astfel, în zădar.

L. Zorja

Dante Alighieri a trăit între 1265 și 1321. E considerat creator și contributor al limbii literare italiene. S-a implicat în viața socială a Florenței, urbea sa de baștină, ocupând dregătorii importante. A militat pentru reforme politice, religioase și militare, pentru unitatea Italiei, fiind constrâns din aceste motive să se exileze, fără a mai putea să-și revadă vreodată orașul natal. După îndelungi peregrinări, a murit la Ravenna. *Divina Comedie* – Dante și-a numit poemul *Commedia*, plecând de la faptul că acțiunea începe dramatic, dar finalul va fi unul fericit, iar „italienistul din G. Călinescu“ îl scrie tot cu doi de *m* – dezvăluie un creator de o extraordinară expresivitate, cu o luxuriantă

imaginație și plasticitate a limbii și o lucrare novatoare a tehnicii poetice (terțina), care anunță, așa cum s-a spus, Renașterea.

Poemul a fost scris de Dante în timpul exilului amintit, acțiunea fiind situată de autor în 1300, și anume în săptămâna dinaintea Sărbătorii Paștelui. Atunci Dante va întreprinde călătoria în „lumea de dincolo“ – un an „sfânt“,

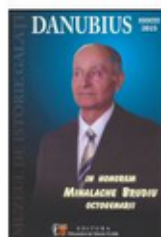
Papa Bonifaciu al VIII-lea anunțându-l ca jumătatea duratei previzibile a lumii (*Il Grande Giubileo*)!

Una dintre temele dezbătute în cadrul Colocviului a fost traducerea operelor dantești în limba

Statuia lui Dante Alighieri din Piața Santa Croce a orașului Florența, realizată de sculptorul italian Enrico Pazzi, în 1865

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

Am primit din partea Muzeului de Istorie „Paul Păltănea” din Galați mai multe volume tipărite sub egida acestei instituții. Vă oferim în acest număr o selecție de 12 titluri.

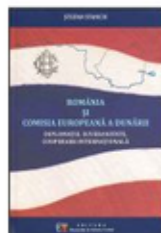
● **DANUBIUS, XXXIII. IN HONOREM MIHALACHE BRUDIU. OCTOGENARI**
2015, 389 pp.

● **Dan Râpă-Buicliu – CATALOGUL COLECȚIILOR DE CARTE VECHIE, MANUSCRISE, PUBLICAȚII ȘI CARTOGRAFIE DIN MUZEUL DE ISTORIE GALAȚI**
2012, 177 pp.

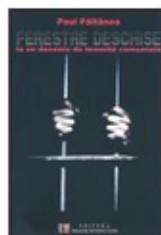
● **Crișan V. Mușțeanu – OPERE ALESE. VOL. I: LUMEA COPILĂRIEI MELE. VOL. II: STRIGĂTUL, POEZIILE, POEZIILE. VOL. III: SCRIERI, SCRISORI, LA VIURI, TRADUCERI, POEZII, CRITICĂ, INTERVIU CU AUTORUL** (laudatio: dr. Nicolae Dobrovici-Bacalbaș; nota editorului: prof. Cristian-Dragoș Căldăraru; notă asupra ediției: Violeta Ionescu)
2013, 343 pp. (vol. I), 524 pp. (vol. II), 407 pp. (vol. III).

● **Ștefan Stanciu – ROMÂNIA ȘI COMISIA EUROPEANĂ A DUNĂRII. DIPLOMAȚIE. SUVERANITATE. COOPERARE INTERNAȚIONALĂ** (notă asupra ediției: prof. Cristian-Dragoș Căldăraru; cuvânt înainte: acad. Dan Berindei)
2014, 493 pp.

● **Mihaela Damian, Gheorghe Frățișă – HORTENSIA PAPAD-BENGESCU ÎN OGLINDA TIMPULUI**
2021, 182 pp.

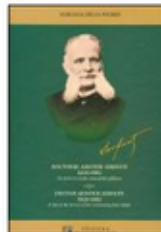
● **Paul Păltănea – FERESTRE DESCHISE LA UN DECENIU DE TEMNIȚĂ COMUNISTĂ** (cuvânt înainte: Cristian-Dragoș Căldăraru)
2012, 143 pp.

● **Nicolae Petrescu-Comnen – ÎNSEMNAȚII DESPRE RĂZBOIUL ROMÂNESC (1916 – 1917) / NOTES SUR LA GUERRE ROUMAINE (1916 – 1917)** (precedate de o scrisoare a dr. Albert Thomas și de o prefață de Maurice Muret; ediție îngrijită, cuvânt înainte și note: Cristian-Dragoș Căldăraru; traducere: Anca Călin)
2018, 311 pp.

● **Cristian-Dragoș Căldăraru – MUZEUL CUZA-VODĂ DIN GALAȚI. 24 IANUARIE 1939. O RECUPERARE ISTORICĂ**
2020, 536 pp.

● **Mariana-Delia Pohrib – DOCTORUL ARISTIDE SERFIOTI (1828 – 1905). UN DESTIN ÎN SLUJBA COMUNITĂȚII GALĂȚENE. DOCTOR ARISTIDE SERFIOTI (1828 – 1905). A LIFE IN THE SERVICE OF THE COMMUNITY FROM GALAȚI** (cuvânt înainte/foreword: prof.univ. dr. Dan Râpă-Buicliu)
2012, 263 pp.

● **GRAECIA, ROMA, BARBARICUM. IN MEMORIAM VASILE LICA** (coordonatori/coordonatori: Vladimir Iliescu, Decebal Nedu, Andreea-Raluca Barboș)
2014, 441 pp.

● **Şefik Kantar – SARI SALTUK BABA. UN SFÂNT MUSULMAN ÎN DOBROGEA** (traducere și prefață: Gülten Abdula-Nazare; cuvânt introductiv: A.G. Secară-Halibe)
2015, 119 pp.

● **Dan Antoniu, Violeta Ionescu – GALAȚI. O POVESTE CU AVIATORI**
2015, 293 pp.

cesul prematur al lui Țundrea (23 martie 1945). În timp ce era concentrat ca medic militar la Medgidia, contractează o formă galopantă de tuberculoză și – în condițiile inexistenței unui tratament eficace – se stinge. Celelalte două părți, *Purgatoriul* și *Paradisul*, deși încheiate, rămân în manuscris. La propunerea italianistului Alexandru Balaci, Editura pentru Literatură ar fi încheiat totuși un contract de editare (1969), rămas însă neonorat.

După aproape șase decenii, prin strădaniile Ancăi Salamon, Silviu Țundrea și Mihai Țundrea, se oferă cititorilor români „integrala” transpunerii complete a *Divinei Comedii*, descendenții mai-sus numiți ai doctorului declarând în rândurile unui *In Memoriam* îndeplinirea îndatoririi lor de suflet și de conștiință: „aceea de a aduce în lumina tiparului lucrarea de o viață a părintelui nostru”.

Miercuri 1 septembrie a fost vernisată – în sala „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei – „Expoziția Dante 700 – Pentru a revedea stelele”. Au fost expuse lucrările unor ilustratori români ai operei lui Dante (Mac Constantinescu, Marcel Chirnoagă), incunabule și ediții rare (curatori: Gabriela Dumitrescu, șefa Colecțiilor Bibliotecii Academiei, și prof.univ.dr. Ioan Cristescu, directorul Muzeului Național al Literaturii Române).

Se încumetă să execute misiunea de onoare, în condiții excelente de editare și tipărire, Editura Medicală (București, 1999), redactor de carte fiind dr. Mihai I. Țundrea, tehnoredactor Mihai Ștefanache, secretar de redacție Elena Neamț și corectori Liliana Petrescu, Bernadeta Trybalsky, Mirela Ciurea. Copertele celor trei volume, adecvate artistic conținutului (*Infernul*, 256 pp.; *Purgatoriul*, 285 pp.; *Paradisul*, 335 pp.), sunt creația graficianului Adrian Constantinescu.

Într-o *Prefață* redactată ad-hoc la finalizarea ul-

Afișul – „Expoziției Dante 700 – Pentru a revedea stelele”;
Dante, în viziunea lui Marcel Chirnoagă

timului volum, autorul transpunerii scrie: „Abia acum îmi dau seama de uriașa muncă depusă, de greutatea nebanuită pe care mi le-a ridicat în cale această mare întreprindere și de marea responsabilitate pe care mi-am asumat-o în fața cititorilor de literatură mare, pe care îi rog să fie îngăduitori cu traducerea mea. Celor cărora nu le va plăcea traducerea mea le repet cuvintele marelui Creangă: «Atât m-am priceput, atât am făcut; cui nu-i place să ia pana și să facă ceva mai bun și mai frumos ca mine.» Din parte-mi am făcut atâta cât m-au ajutat puterile”.

Dar, nici 1999 nu fusese lipsit de impedimente, un an care să fie propice unei construcții, precum cea rămasă de la marele poet și creator de limbă, Dante

Alighieri. În România fusese anul succesiunii mineriadelor, falimentării unor bănci, războiului din Iugoslavia vecină, căderii guvernului.

Transpunerea doctorului Țundrea s-a bucurat însă de referințe critice semnate de George Lăzărescu, Mihai Șora, Romulus Vulpescu ș.a. Într-un interviu acordat lui Mircea Petcan *Dialoguri despre Dante* (2007), dl. Laszlo Alexandru declara: „După Coșbuc avem alte patru traduceri integrale în română. Mai puțin izbutită e traducerea ritmată a lui Alexandru Marcu (1932–1934). Însă trebuie scoasă în evidență excelența versiune a lui Ion Țundrea [s.n.], care învățase limba italiană în liceu și, la absolvire, făcuse o indimenticabilă excursie în Italia. Cu toate că și-a prelungit studiile de specialitate într-o altă direcție, activând apoi ca medic, a rămas totuși fidel pasiunii sale dintâi pentru Dante. S-a aplecat timp de peste 25 de ani asupra *Divinei Comedii*, redând endecasilabul, terțina, terza rimă, nuanțele și virtuozitățile originalului. Și-a terminat traducerea în 1940 și a publicat *Infernul* în 1945 la Editura Ramuri din Craiova. Plecat pe front ca medic militar, s-a stins din viață în ultimele luni de război. Printr-o aventură a sorții, *Divina Comedie* în versiunea Țundrea s-a tipărit integral doar în anul 1999, prin grija familiei și a urmașilor, la Editura Medicală din București, într-un tiraj confidențial”. ■

CAMILLE ȘI LUCILE DESMOULINS

FLORENTINA DOLGHIN

„Dragoste în vremea terorii“ s-ar putea numi – printr-o parafrază după romanul columbianului Gabriel Garcia Marquez – relația tânărului avocat și ziarist Camille Desmoulins cu soția lui, Lucile, cu zece ani mai mică decât el. S-au căsătorit în decembrie 1790 și amândoi au căzut sub ghilotină, victime ale visului republican, el în 5 aprilie 1794, ea opt zile mai târziu.

Cuplul Desmoulins, cu băiețelul lor, Horace, pictat în 1792 de Jacques-Louis David

Pictorul Jacques-Louis David (1748 – 1825) face un portret de familie tânărului cuplu Desmoulins, păstrat la Versailles și datat 1792, an în care nimic nu părea a-i prevesti sfârșitul tragic, dimpotrivă, i se născuse primul copil, un fiu, Horace.

Camille, născut la 2 martie 1760, provine din familia unui ofițer din Picardia, de condiție modestă, aparținând burgheziei provinciale. Are șapte frați și surori. Urmează ca bursier Liceul „Louis le Grand“ din Paris, unde este coleg și prieten cu Maximilien Robespierre. Sunt cei doi elevi străluciți ai colegiului. Camille publică versuri

în gazete, frecventează cercuri îndrăgostite de literatura clasică și istoria antică și, în ciuda unui handicap, o ușoară bătăială, va fi și un eminent student la Drept. Spre bucuria tatălui, care și-a pus

mari speranțe în cariera fiului, în 1785 își ia licența, devine avocat în Baroul din Paris. Nu reușește însă suficient de convingător să-și impună pledoariile din pricina bătăielii. Nu prea are clientelă.

Se plictisește copiind petiții pentru procurori. Decide atunci să scrie mai mult decât să vorbească.

12 iulie 1789. În grădina de la Palais Royal, Camille incită la revoltă (ilustrație la o carte despre Revoluția franceză apărută în 1914)

COCARDA

Camille nu iubește monarhia. Viscază la o republică, așa cum au fost în Roma antică sau în Grecia. Are un cult pentru Cicero. Pe Lucile o întâlnește de mai multe ori în casa familiei ei, unde mama fetei,

BRUTĂȚĂRI

8

1901. Berthe Weill, renumită proprietară de galerie din Franța, negustor de artă, vinde *Le Moulin de la Galette*, un tablou al unui anume Pablo Ruiz, un talentat pictor de nici 20 de ani, născut la Malaga, în Andaluzia, și sosit cu un an în urmă la Paris, din admirație și idolatrizare a unui Toulouse-Lautrec sau Edgar Degas. Din această zi Pablo Ruiz, despre care se spune că a știut să deseneze înainte de a vorbi, fiu al unui foarte elegant pictor și profesor de desen din Barcelona, supranumit „Englezul”, începe să-și semneze pânzele „Picasso”, de la numele mamei, de origine italiană. Este un moment de ruptură față de influența paternă, un fel de „ucidere a tatălui”. Picasso suna oricum mai bine decât Ruiz, crede Pablo.

20

1740. Carol al VI-lea de Habsburg o declară moștenitoare a Sfântului Imperiu pe Maria Tereza, de 23 de ani, care participă de la vârsta de 14 ani la reuniunile de stat, iar de patru ani este măritată. Din prima zi împărăteasa este dezamăgită de moștenire. „Nu am bani, nu am soldați, nu am sfetnici”. În cei 40 de ani de strălucită domnie, perioadă socotită „epoca de aur” a Austriei, Maria Tereza se va îngriji să aibă tot ce lipsea imperiului său.

21

1854. La cei 34 de ani ai ei și împotriva voinței părinților, Florence Nightingale, o britanică atrăgătoare, grațioasă, cu un zâmbet radios pe figură, ce va deveni prima infirmieră modernă și un statistician aplicat – rar pentru o femeie a epocii victoriene –, pleacă împreună cu 38 de infirmiere voluntare, pe care ea le-a format, între care și mătușa ei, Mai Smith, și 15 călugărițe catolice în Crimeea, unde se desfășura, începând din 1853, conflictul dintre Imperiul Rus și o coaliție europeană care sprijinea Imperiul Otoman. Este convinsă că rata mortalității pe front este atât de ridicată și din cauza hranei proaste, lipsei igienei sanitare a soldaților răniți, a echipamentului necesar, a surmenajului. Întoarsă la Londra, cu dovezi clare privind starea de sănătate precară a armatei britanice, Florence demonstrează autorităților că mulți soldați mor în spitale din pricina condițiilor sanitare. Experiența din Crimeea va influența întreaga carieră a tinerei. Un an mai târziu se va crea Fondul Nightgale pentru formarea infirmierelor într-o școală.

25

732. Cavalerii lui Abd-er-Rahman, musulmanii ce amenință Galia, după ce în 711 au invadat Spania și au nimicit regatul vizigot, sunt înfrânți lângă Tours, de un raid care durează șase zile, condus de Carol, bunicul lui Carol cel Mare, cel care se va numi de atunci Martel, „Ciocănarul” (de la substantivul „le marteau” – ciocan). Trupele arabo-musulmane nu sunt însă total eliminate din luptă; ele vor cucerii Avignonul și Arles, în 735, vor ataca Bourgogne, fiind oprite tot de Carol Martel în 736. Bătălia de la Tours, numită adesea și de la Poitiers, care a permis cronicarilor carolingieni să-l ridice în slăvi pe Carol Martel, a fost prezentată ulterior, în mod fals, ca fiind cea care a salvat Europa de cucerirea arabă.

26

1583. Angajat de familia Stroganov – înstăriți negustori ruși, stabiliți la Perm, care au finanțat cea mai mare parte a expedițiilor militare împotriva mongolilor, hotărâte de Ivan al IV-lea cel Groaznic, dar care le amenințau și lor rutele de aprovizionare, mai ales cu blănuri –, îndrăznețul cazac Ermak cucerește, în urma unui raid victorios, întreprins cu 1.600 de oameni, capitala hanului Kucium din Siberia, Irțici. Triburile vecine recunosc autoritatea lui Ermak. Începe astfel anexarea Siberiei occidentale la Rusia, deși Ermak este un răzvrătit contra țarului. Îi cere însă suveranului să fie iertat pentru nelegiuiri, promițând că va „aduce regatul Sibirului” coroanei moscovite. Ivan îi conferă titlul de cneaz al Siberiei, îi trimite întăriri și o superbă armură de argint. Într-o încăierare cu forțele hanului, Ermak, fugărit, se înecă sub greutatea armurii sale, în apele unui afluent al fluviului Irțiș.

*Robespierre
(pictat la Arras, în 1783,
de Louis-Léopold Boilly),
liderul intransigent,
și el devorat de Revoluție*

și cu Danton. Între ei încă nu există divergențe de opinii în ce privește mersul revoluției. Iar el scrie, combate, are un ton tot mai ferm, pune umor și spirit satiric în articolele lui, își face cititori fideli, care cred în el.

Lucile îl admiră, îl înțelege, vibrează la ideile lui, îl ajută la redactare, îi dă sfaturi. În însemnările ei intime din jurnal se vede că este o femeie cu simț politic. Când, la 10 august 1792, monarhia se prăbușește, sub loviturile insurecției pariziene, care cucerește Palatul Tuileries, și Ludovic al XVI-lea este suspendat provizoriu de Adunarea Legislativă, Camille Desmoulins este deja un nume. Făcut și impus prin propriul condei. Danton este noul ministru de Justiție, iar Camille Desmoulins este ales în Convenția Națională, în rândul montagnarilor.

Aprobă represiunea atroce a contrarevoluționarilor, iar la 21 august se inaugurează ghilotina pentru noul tribunal criminal din Paris. Jurnalistul îl urăște pe rege, căruia îi zice „Ludovic cel fals”. Chiar votează moartea acestuia

câteva luni mai târziu, în ianuarie 1793. Republica trebuie să fie un stat pacifist, socotește el. De aceea este contra războaielor revoluționare. Și contra oricărei anexări de teritorii. Le răspunde scurt girondinilor, care propun ca Savoia să devină al 84-lea departament al Franței: „Să ne ferim de a semăna cu regii dacă înălțăm Savoia de Republică”. Viața lui de familie se completează prin venirea pe lume, la 6 iulie 1792, a unui băiețel, Horace, înregistrat deja, printre primii, la noua creată Stare civilă din Paris.

„INCORUPTIBILUL” LOVEȘTE

Odată cu discuțiile despre culpabilizarea suveranului, apar disensiuni serioase între girondini, mai moderați și, de aceea, socotiți apărători ai monarhiei, și montagnarzi, ferm împotriva ei, între care Camille. Conflitele de la frontieră și războiul civil îi divizează tot mai mult pe revoluționari, mai ales după decapitarea lui Ludovic. În aprilie 1793 se creează Comitetul Salvării Publice și încep arestări și execuții în masă. Camille este suspectat a avea legături cu unii aristocrați ai Vechiului regim, ceea ce este de neiertat. „Când opinia publică proscribe un om, el se află la jumătatea drumului spre ghilotină”, scrie cu luciditate în ziarul lui.

Arestarea unor girondini, procesele

*1794. Stampă
reprezentând
sala de judecată
a procesului lui Danton,
Desmoulins
și al multor alora,
victime ale tribunalului
revoluționar*

*Danton (portret de
contemporanul său L.L. Schilly),
una dintre victimele
„Incoruptibilului”*

intentate lor, o mascaradă, de altfel, îi seamănă teama în suflet. El, care i-a criticat, a scris pamflete despre ei, își dă seama că se merge prea departe cu teroarea. *Mor ca republicani* este un titlu sub care își exprimă indignarea. În primul număr din *Vieux Cordelier*, din 5 decembrie 1793, cere crearea unui Comitet de clemență, care să elibereze 200.000 de suspecți. „Turbații”, în frunte cu Jacques Hébert, îl urăsc. Pentru început Robespierre le este alături – lui și lui Danton.

Camille combate în continuare în *Vieux Cordelier*: „Clemența va face ca republica să fie iubită”, crede el. Ceea ce schimbă radical atitudinea lui Robespierre față de fostul lui coleg de liceu. Se dezice de el în plină ședință a

Anne-Françoise Duplessis, o femeie frumoasă, elegantă, încântătoare, mare iubitoare de literatură, primește tineri scriitori și le ascultă cu interes producțiile. Camille, desigur platonice, este îndrăgostit de mamă, care are numai 32 de ani. El – 23. Îi dedică chiar câteva poeme. Lucile nu-i atrage atenția la început, pentru că este o copilă, are numai 13 ani. Îi plac și ei cărțile, poezia. Vor mai trece șapte și cei doi se vor iubi cu pasiune.

Tatăl fetei, Claude-Etienne Duplessis, controlor general al Finanțelor, acceptă cu greu căsătoria fiicei cu un avocat fără situație. Dar avocatul practică jurnalismul politic, de opinie, încet-încet își face un nume pentru curajul lui, pentru cum știe să-și expună și să-și apere ideile. În 1788 este ales deputat în Stările Generale și se remarcă prin intervențiile lui.

12 iulie 1789 este ora înflăcăratului avocat Camille Desmoulins. Când lumea iese nemulțumită în stradă, în fața la Palais Royal – după ce regele, cu o zi mai înainte, l-a destituit în mare taină pe Jacques Necker, director general al Finanțelor, acuzat de slăbiciune, și l-a înlocuit cu un contrarevoluționar notoriu, baronul de Breteuil –, Camille Desmoulins se urcă pe o masă și îi cheamă pe parizieni la insurecție. Și, printr-un miracol, fără să se bâlbâie. Le spune că se pune la cale o nouă Noapte a Sfântului Bartolomeu (*Magazin istoric*, nr. 3/1973), împotriva patrioților, cu ajutorul regimentelor străine, elvețiene și germane. Vorbele lui au un efect incredibil. Își prinde de pălărie și o cocardă verde, culoarea speranței, unii spun că

Lucile, portret de Louis-Léopold Boilly, cca 1790

era o frunză de tei, și-și invită ascultătorii să facă la fel, pentru a se recunoaște între ei. Semnul acesta se va transforma în zilele următoare într-o cocardă tricoloră. S-a scris că acest simbol, verde la început, i-ar fi fost adus acolo lui Camille sub forma unei țesături ce imita livrea purtată de personalul lui Necker. Iar el ar fi făcut acea bucată de material bucățele-bucățele, împărțindu-le celor prezenți.

Două zile mai târziu cade Bastilia, revoluționarii încep să-i spună lui Camille „Omul de la 14 iulie“, iar el este tot mai combativ în ziare și recunoscut pentru stilul incisiv. În noiembrie

1789 va publica propria revistă, *Les Révolutions de France et de Brabant*, din care scoate 86 de numere, în 3.000 de exemplare, ce-i găzduiesc opiniile revoluționare, dar îi asigură și traiul. Vrea egalitate între cetățeni, o justiție pentru toți, libertatea presei și de religie. Scrie adesea sintagma „libertate, egalitate, fraternitate“, pe care prietenul Robespierre o va transforma în deviză națională a revoluției. De-acum este cunoscut, se poate gândi cu speranță la Lucile, mai ales că ea îi împărtășește ideile.

CONTRA RĂZBOAIELOR, CONTRA ANEXĂRIILOR

Tânăra, născută la Paris la 18 ianuarie 1770, o fire veselă și visătoare, într-o relație perfect armonioasă cu mama ei, locuiește cu părinții foarte aproape de jurnalist, pe aceeași stradă, Rue de Tournon, lângă Grădina Luxembourg, ca la nr. 17, el la 42. La 29 decembrie 1790 tinereii se căsătoresc în Biserica Saint-Sulpice, în prezența unor deputați prieteni din Adunarea Națională recent creată (17 iunie

1789). Robespierre este și el printre ei. Camille are 30 de ani, Lucile 20. Își vor scrie multe scrisori de dragoste. Iar tânăra, de la care au rămas pagini de jurnal dintre anii 1788 și 1793, publicate mult mai târziu, ni se relevă din ele ca atașată sincer de toți revoluționarii, plăcută, mereu pusă pe glume. În afară de „Incoruptibil“, ziaristul avocat are relații foarte bune și cu Marat,

*Revoluționarii iau cu asalt,
la 10 august 1792, ora 07.00,
Palatul Tuileries, vreme de trei ani
reședință a familiei regale*

CĂLĂII EVULUI MEDIU EUROPEAN

IOAN BOTIȘ

În Evul Mediu, perioadă în care torturile și execuțiile au ajuns la un sadism extrem de rafinat, nu oricine putea îndeplini funcția de călău. Ea nu a fost văzută în toate țările la fel și nu a fost îndeplinită de aceeași categorie de oameni. În Franța, Italia sau Spania, era văzută ca o meserie infamantă. În Germania, dimpotrivă, execuția ireproșabilă a unui anumit număr de sentințe capitale îi aducea călăului titluri și privilegii nobiliare.

Reprezentare modernă a unui călău, într-un muzeu al torturii din Polonia

Potrivit mărturiilor din epocă, de multe ori recrutarea călăilor și a ajutoarelor acestora a întâmpinat dificultăți, din cauză că membrii aristocrației considerau că este sub demnitatea lor să se ocupe cu astfel de lucruri, iar oamenii simpli respectiva meserie le stârnea dezgust. La Rentlingen, în Suabia, ultimul dintre consilierii care fusese admis să facă parte din completul tribunalului trebuia să execute cu mâna lui sentințele capitale. În Froneonia (Anglia), această sarcină îi revenea funcționarului Primăriei care se căsătorise la data cea mai recentă.

În cazurile în care nu putea fi angajat un călău, comunitățile respective apelau la serviciile unor criminali condamnați, iertându-i de pedeapsă și chiar retribuindu-i, în funcție de cazna aplicată. Tarifele păstrate susțin că fierberea în ulci a osânditului era mai bine

plătită decât tăierea în bucăți a acestuia sau arderea pe rug.

În unele regiuni ale Europei, călăii erau mândri de meseria lor și de priceperea lor în a smulge mărturisiri complete din partea celor care trebuia anchetați sub tortură din ordinul inchișitorilor. În Franța medievală, călăului îi era interzis să se atingă de o condamnată la moarte, dacă aceasta era însărcinată.

Mască metalică de călău din patrimoniul unui muzeu londonez

AVANTAJELE ȘI DEZAVANTAJELE MESERIEI

Unii călăi ajungeau să dețină averi impresionante și ținutele afișate de ei concureau ținutele celor din clasa nobiliară. „Călăul călărea un cal pur-sânge, ca un nobil de la Curte, și purta fireturi de aur și de argint. Nevasta lui se întrecea în haine elegante cu cele mai distinse doamne“, afirma în secolul al XVII-lea preotul Johann Linden, a cărui parohie ținca de arhiepiscopia Trier. De o avere considerabilă se bucurau și călăii din regiunea Lippe (Renania de Nord – Westfalia).

Călăul își rotunjea veniturile prin vânzarea obiectelor personale ale condamnatului pe post de suveniruri sau talismane aducătoare de noroc și prin vânzarea corpului celui

Adunării și propune să i se ardă scrierile. De aici drumurile lor se despart. Desmoulins crede că „libertatea este o fericire“, în vreme ce Robespierre denunță „despotismul libertății“. De fapt, „Incoruptibilul“ lovește și în stân-ga și în dreapta. Căruțele conduc spre eșafod oameni din mai multe facțiuni. Amestecați. Camille rămâne credincios lui Danton, în condițiile în care se cascadează o prăpastie între el și „Incoruptibilul“. Dar cel din urmă vrea practic să se descotorosească și de turbați, și de indulgenți, chiar dacă își trădează un prieten vechi. Vrea să-i scoată pur și simplu din jocul politic.

DOUĂ DOAMNE ELEGANTE

Lucile este cea care înțelege prima jocul lui Robespierre și își imploră soțul să fie prudent. La 13 martie 1794 este arestat Hébert. Camille scapă de un dușman. Dar în noaptea de 30 spre 31 martie urmează el și Danton, „idolul putred“, cum îi spune Robespierre. Danton, care, sfătuit să se expatrieze, răspunde: „Patria nu poate fi luată pe talpa încălțăminte“. Din ordinul lui Robespierre, sunt duși amândoi la închisoarea Luxembourg, din vecinătatea grădinii omonime, acolo unde, îndrăgostit fiind, o urmărea adesea pe Lucile, când încă nu fusese acceptat de so-cru. Camille nu nutrește nicio speranță. Vede ce se întâmplă în jurul lui, câtă lume a fost arbitrar executată. „Adio, Loulou, îi scrie soției, adio, viața mea, sufletul meu, zeita mea de pe pământ“. Lucile nu va primi niciodată această scrisoare. A doua zi este arestată și ea, acuzată de a fi complotat să-și elibereze soțul.

Loulou încearcă în van să-l înduplece pe Robespierre. „Tu, care ne-ai făcut urări la nuntă, care ne-ai strâns mâinile [...], ai putea tu să-mi respingi cere-rea?“ Dar Robespierre poate. Urmează un simulacru de proces, în care Danton, Desmoulins și prietenii lor sunt trimiși la ghi-lotină. Cad sub lama ei în Piața Revoluției, acolo unde a căzut și capul lui Ludovic al XVI-lea. „Iată cum trebuia să sfârșescă primul apostol al libertății“, ar fi fost ultimele cuvinte rostite de Camille. Rămășițele pământești îi vor ajunge într-o groapă comună.

Încarcerată în închisoarea Conciergerie, Lucile o întâlnește acolo pe Françoise, văduva lui Hébert, inamicul declarat al lui Camille. În numai câteva zile cele două tinere doamne se împrietesc. Procesul lui Lucile, condus de temutul Fouquier-Tinville, este la fel de expeditiv ca al soțului ei. Mama tinerei, doamna Anne-Françoise Duplessis, intervine și ea la Maximilien Robespierre. Degeaba. Lucile este executată în scara de 13 aprilie 1794, ora 7 fără un sfert. În aceeași zi și văduva lui Hébert, și alte persoane condamnate de Tribunalul revoluționar, în strigătele „Vive la République“ ale mulțimii satisfăcute. Un martor anonim la ghilotinare își lasă mărturia: „Cele două doamne, îmbrăcate elegant, își păstrează sângele rece până în ultima clipă, vorbesc între ele, iar la picioarele eșafodului se îmbrățișează“.

Le va veni rândul sub ghi-lotină și lui Robespierre, la 28 iulie și, un an mai târziu, în mai 1795, acuzatorului public al Tri-bunalului revoluționar, Antoine Fouquier-Tinville.

Mai bine de doi ani de la aceste evenimente tragice ale

Canalul TF1 a prezentat în 1978 filmul *lui Carrère cu Claude Jade și Bernard Alane în rolurile principale, Lucile și Camille*

terorii revoluționare Adunarea Constituantă reabilitează cuplul Lucile și Camille Desmoulins, tineri morți la numai 24 și, respec-tiv, 34 de ani. La ce bun? Horace, băiețelul de numai doi ani, rămas posterității în tabloul dedicat familiei lui de pictorul Jacques-Louis David, nu are părinți. Horace va fi crescut de mama lui Lucile, frumoasa doamnă Anne-Françoise Duplessis, apoi, pentru a pune pe picioare o afa-cere comercială, el se va stabili pentru totdeauna în Haiti și va fi tatăl a patru copii. Va muri de febră la numai 33 de ani, în ziua când i se naștea ultimul prunc.

În 1978 regizorul Jean-Paul Carrère semna un film francez de televiziune cu titlul *Les Amours sous la Revolution: Lucile et Camille Desmoulins*, dedicat acestui cuplu tragic și martir. După cum mulți istorici francezi s-au aplecat în acești 200 de ani asupra poveștii de dragoste pe care o Revoluție a ancantizat-o printr-o lamă de ghilotină. ■

*Execuția fraților Le Drean, care pretindeau
că sunt prinți; odată descoperiți, au fost executați*

orașelor, îi era interzisă intrarea în biserică, fiind obligat să asculte slujba de afară, iar ca semn distinctiv al meseriei sale era obligat să poarte o sabie scurtă, dar nu pe șoldul drept, ca gentilomii, ci pe cel stâng. Au existat și călăii femei, dar numai în cazul în care trebuia executată o femeie. În ciuda acestor peceți dezonorante, călăii au funcționat atâta vreme cât supliciile au fost legiferate, dispărând abia după Revoluția franceză, când oficial tortura a fost eliminată din codurile penale ale statelor europene.

TORTURI ȘI EXECUȚII

În toate procedeele menite a pedepsi sau a smulge mărturisiri complete, un rol important îi revenea călăului. Înainte de a începe interogatoriul, călăii aveau obiceiul de a-și amenința victimele hotărâte să nu mărturisesc: „Vei fi torturat până când te vei subția atât de mult, încât razele soarelui vor străluci trecând prin tine”. Înainte de a începe tortura, călăul avea grijă să se protejeze împotriva posibilelor influențe malefice ale persoanei anchetate, dându-i

acuzatului să bea o poțiune scârboasă, în care fuseseră amestecate mai multe rânduri de cenușă de la vrăjitoarele arse pe rug și care purta numele de „fiertura vrăjitoarelor”.

Călăii germani au inventat tragerea pe roată, supliciu rezervat exclusiv criminalilor. Execuția se făcea în public, pe eșafod, și consta în fracturarea brațelor, antebrațelor, coapselor, gambelor și toracelui celui condamnat cu un drug de fier de formă pătrată, după care supliciul era legat de o roată de căruță, fixată orizontal pe un pivot, cu mâinile și brațele rupte în spate și fața spre cer. Durata agoniei depindea de robustețea

fizică a condamnatului, de eficacitatea loviturilor administrate de gâde și de modul legării de roată. Istoria a înregistrat cazuri de supraviețuire de-a lungul a mai bine de 20 de ore. În asemenea împrejurări, călăul căpăta din partea judecătorilor permisiunea de a pune capăt chinurilor prin strangulare. Uneori însuși verdictul indica gâtuirea, după primele lovituri de bară sau imediat după legarea de roată. Descori, corpul celui executat era decapitat și spintecat în mai multe bucăți, pentru ca respectivele părți ale cadavrului să poată fi expuse în mai multe locuri, înfipte în țepușe.

Cele mai spectaculoase execuții, pentru populația mereu avidă de astfel de spectacole, erau arderile pe rug. Existau câteva reguli care priveau arderile pe rug. Una dintre acestea interzicea arderile pe rug în zilele de duminică. Rugurile ridicate de Inchiziție pentru *auto-dafé*-uri aveau o construcție foarte strictă. În jurul unui stâlp foarte gros, înalt de aproximativ trei metri, se așezau în pătrat straturi alternative de paie, nuiele și bușteni, lăsându-se

Un condamnat tras pe roată în secolul al XIV-lea

Execuția publică a unor pirați, Hamburg, Germania, 1573

executat medicilor preocupați de disecții. Alte părți din cadavru îi puteau aduce beneficii materiale, deoarece existau persoane interesate de achiziționarea părului, unghiilor și grăsimii aparținând cadavrelor criminalilor executați, considerate toxice, pentru a prepara din ele diferite otrăvuri și poțiuni cu proprietăți magice. Nu întâmplător, în 1408, Parlamentul englez a legiferat pedepsirea indivizilor „otrăvitori”, care dădeau mereu târcoale spânzurătorilor, în speranța că vor putea să-și facă „târguilele” macabre.

Călăul primea diferite beneficii și venituri din amenzile pe care le dădeau autoritățile, din veșmintele celor pe care îi executa și din veniturile celor care aveau prăvălii în apropierea locului execuției. Un alt venit obținut de călău provenea din vânzarea grăsimii unui spânzurat, care era considerată un leac foarte eficient pentru toate bolile. Uncori, călăul vindea cadavru unui condamnat la moarte anatomicilor, astfel încât, antropologul francez David Le Breton a putut afirma că, din punct de vedere istoric, nașterea anatomiei s-a conturat

în umbra spânzurătorilor.

Pentru că mulți dintre călăi aveau suficiente cunoștințe de anatomie și chirurgie, obțineau bani atunci când erau solicitați să amputeze anumite membre, ei fiind de multe ori preferați medicilor în astfel de cazuri. Pentru serviciile aduse seniorilor, călăii au beneficiat de toată durata Evului Mediu de dreptul de havaj. Rezervat seniorilor, acesta a fost extins și asupra călăilor și prevedea ca, în zilele de târg, călăul să poată lua din orice produs care se afla la

vânzare o măsură atât de mare cât putea cuprinde cu mâna.

Considerat ca practicant al unei meserii infamante, călăul era obligat în Franța să poarte un costum de culoare roșie sau galbenă. Această obligativitate venea dintr-o tradiție mai veche, din vremurile în care călăii erau și mesageri ai regelui, calitate în care erau cei care călătoreau prin țară pentru a duce sentințele la moarte semnate de rege în diferite orașe și îi executau pe condamnați în numele regelui. Astfel, pentru o vreme, costumația de culoare roșie a fost considerată onorabilă și l-a legitimat pe călău ca mesager regal. Abia după ce regalitatea a intrat în declin această cromatică și-a schimbat semnificația. Călăii erau scutiți de taxe și impozite. Un alt avantaj al acestei meserii consta în faptul că persoana călăului era ocrotită de lege.

Existau și câteva dezavantaje ale acestei meserii: în unele țări, călăul era obligat să poarte o îmbrăcăminte distinctă, nu avea voie să locuiască în incinta

Papa Leon cel Mare îl convinge pe Genserich, conducătorul vandalilor, să nu jefuiască Roma. În plan apropiat, un bărbat este supus torturii cu apă

Damienscel, anchetat în fața judecătorilor

și reactiva puterea absolută a regalității asupra căreia, chiar și pentru o clipă, s-a atentat. Potrivit acestei concepții, pedeapsa ideală pentru regicid ar fi trebuit să reprezinte suma tuturor supliciilor posibile. Așa se explică supliciuul asasinului lui Wilhelm de Orania (1533 – 1584), care a durat patru zile, în timpul cărora brațul cu care a săvârșit asasinatul i-a fost scufundat într-un cazan cu apă clocotită, apoi i-a fost tăiat, i s-a smuls cu cleștele carnea de pe piept, braț și fese, a fost tras pe roată și zdrobit cu barosul, pentru ca, în final, locotenentul însărcinat cu aplicarea pedepsei să îngăduie să fie strangulat.

Cel mai cumplit supliciu cunoscut vreodată i-a fost aplicat lui Ravailac, asasinul regelui Henric al IV-lea, în 1610. În numele regelui, procurorul a cerut și a obținut cea mai plină de cruzime sentință. La începutul supliciuului, lui Ravailac i-a fost arsă mâna în care a ținut cuțitul cu care a săvârșit asasinatul. După ce a refuzat să-și denunțe complicități, i-au fost jupuite mâinile, coapsele și pieptul cu ajutorul unor clești

înroșiți în foc, călăul aruncând peste răni ceară topită, ulci încins, catran, pucioasă, sulf și plumb, toate acestea topite împreună. Cei patru cai aduși pentru a-i sfărteca corpul în patru bucăți nu au reușit, călăul cerând permisiunea să-i reteze încheieturile cu satârul.

Pentru că niște doamne aristocrate închiriaseră foarte scump ferestrele caselor care dădeau în Piața Grève și, la fel ca la meciurile de box din zilele noastre, spectacolul trebuia să dureze cât mai mult, pentru a acoperi cu prisosință prețul biletului, călăul nu a primit îngăduința de a scurta chinurile nenorocitului. În plus, comisarii nu puteau risca să fie acuzați de un zel prea mic față de rege. Abia la lăsarea serii, călăul a primit permisiunea de a-i reteza tendoanele de la încheieturi, caii reușind mai apoi să-l sfărtece în bucăți, care au fost arse.

Scenariul executării lui Ravailac s-a repetat în 1757, atunci când a fost executat Damienscel, care atentase la viața regelui Ludovic al XV-lea (1715 – 1774). Condamnatul a

fost obligat să-și recunoască greșcarea în fața unei biserici, după care a fost dus spre eșafodul ridicat în Piața Grève, îmbrăcat numai într-o cămașă și purtând o torță aprinsă în mâini. Sentința prevedea că urma să-i fie smulsă cu un clește înroșit în foc carnea de pe piept, brațe, coapse și pulpe, mâna dreaptă trebuind să-i fie arsă în foc de pucioasă, iar pe locurile de unde i se va fi smuls carnea să se arunce plumb topit, ulci încins, smoală de rășină arzând, ceară și sulf amestecate, după care corpul trebuia să-i fie tras și dezmembrat de patru cai, membrele și corpul să-i fie arse în întregime, preschimbate în cenușă, iar cenușa risipită în vânt. La fel ca în cazul lui Ravailac, pentru că cei patru cai nu au reușit să-i dezmembreze corpul, au mai fost aduși doi cai, după care călăul i-a ciopârțit cu cuțitul încheieturile, dezmembrându-le, pentru a putea fi, în sfârșit, rupt de cai.

Violența extraordinară a supliciuului la care erau supuși regicizii derivă din faptul că, în Evul Mediu, a-l ataca pe rege însemna, implicit, a ataca chiar statul, or această crimă era considerată cea mai gravă dintre toate crimele posibile. De aici și caracterul extrem al pedepsei pe care o va îndura vinovatul zdrobit definitiv de instituția pe care îndrăznise să o sfideze. Mai mult decât atât, supliciuul avea și un rol instructiv pentru cei care asistau la moartea vinovatului; violența pedepsei, înghețând de spaimă poporul, trebuia să-l facă să realizeze, prin intermediul justiției, cât de mare era puterea întrupată a „unsului lui Dumnezeu”. ■

doar un loc îngust pentru trecerea spre rug a celui condamnat. Acest loc era închis cu nuiiele după ce condamnatul, îmbrăcat într-o cămașă îmbibată în pucioasă, era legat de stâlpul central în așa fel, încât să fie cu fața spre apus. Focul era aprins numai după ce condamnatul la această moarte înfiorătoare asculta o lungă slujbă în timpul căreia Cerul era rugat să-i primască sufletul păcătos și să-i ierte greșelile.

Arderca pe rug prin prăjirea lentă a condamnatului a fost considerată cea mai cumplită metodă de a curma viața cuiva chiar și în Evul Mediu, perioadă cunoscută pentru cruzimea fără margini manifestată de atâtea ori. Moartea, în funcție de clemența arătată de judecători, putea să vină repede sau foarte încet. În primul caz, victima era sugrumată cu câteva secunde înainte ca rugul să fie aprins sau călăul îi străpungea inima cu un harpon, imediat după ce lemnele începeau să ardă. În cel de-al doilea caz, călăul era instruit să facă în așa fel, încât arderea de viu să fie cât mai lentă. În acest caz, condamnatul era ars de viu pe cărbuni pe jumătate stinși sau ars cu încetul la foc domol de lemne verzi. În Țările de Jos, în vremea lui Carol Quintul (1519 – 1556), ereticii erau arși de viu, dar li se făcea favorul de a fi decapitați, dacă se converteau în ultima clipă. Pentru a nu le da șansa de a se răzgândi și de a se adresa mulțimii pentru a-și mărturisi credința, condamnaților li se punea un căluș în gură sau li se ardea limba cu fierul

Arderca pe rug a cavalerului Von Hohenberg și a scutierului său pentru sodomie, în fața zidurilor orașului Zürich (1482)

înroșit în foc.

Femeile eretice erau îngropate de vii. Lucrurile se petreceau astfel: sicriul, vârat în groapă fără capac, era astupat pe deasupra cu trei bare de fier, după ce osândita se afla înăuntru: o bară deasupra capului, a doua apăsa pântecul, a treia picioarele. Pământul era azvârlit asupra celei vii. Câteodată, din milă, călăul, pentru a scurta

chinul, gătuia victima înainte. Execuția se făcea uneori mai sălbatic, cu încetinelă și prin sufocare.

Pentru că se considera că este bine pentru tineri să vadă execuțiile criminalilor, deoarece acestea aveau rolul unor învățături morale, părinții își duceau copiii să vadă torturile și execuțiile din piețele publice. Execuțiile erau diferite, după vină și rangul social al condamnatului, decapitarea devenind cu timpul privilegiul nobililor. Ele se petreceau în locuri publice, de regulă în piețele orașelor, pentru a servi drept exemplu și avertisment.

SUPLICIUL REGICIZILOR ȘI PARICIZILOR

În Evul Mediu, supliciiul regicizilor, considerați criminali totali și absoluți, era un ritual politic și avea o funcție juridico-politică: aceea de a restaura

Execuția lui Ravallac

Mihail
Avramescu

astăzi la C.N.S.A.S. Ei bine, într-unul dintre aceste dosare (vezi Arhiva C.N.S.A.S., cota I 3787, pp. 9 – 13) am găsit un document care poate fi socotit emblematic pentru relația dintre mistica ortodoxă și ideologia comunistă. În sensul că ilustrează cum nu se poate mai clocvent ruptura și deformările despre care vorbeam mai sus (pentru o inteligentă și acurată lectură a dosarelor Securității a se vedea și articolul nostru din *Magazin istoric*, 3/2021).

Concret, unul dintre informatorii puși pe urmele părintelui Mihail Avramescu (*Magazin istoric*, nr. 9/2021) face o amplă descriere a ceea ce crede el că este mistica creștină, demonstrând prin aceasta ce harnic a învățat la orele de învățământ politic marxist-leninist la care cu siguranță participase (reproduc documentul întocmai, cu tot cu greșelile de redactare): „Notă – problema misticismului religios.

Generalități. Misticismul, în mare, este o doctrină idealistă care admite comunicarea între om și divinitate și recunoaște existența unor forțe ale binelui și răului (opозиția dintre d-zeu și diavol), propagând, conform religiilor, o viață de purificare și asceză. Această doctrină – cu variate aspecte – care formează idealisti fanatici, alunecă ușor în sectarism și poate căpăta o coloratură politică, etichetând de pildă între forțele răului, concepțiile materialiste, cele anti-religioase sau pur și simplu comunismul. În țările capitaliste occidental misticismul este un curent sprijinit cu asiduitate de cercurile reacționare imperialiste, care încearcă a face din el o armă operând pe plan spiritual și politic.

În occident – mai ales în Franța – se găsesc câteva grupări mistice puternice. Printre ele sunt de

semnalat în primul rând grupări ce reprezintă mistică ortodoxă (răsăriteană) care alături de probleme teologice, pun problema ridicării bisericii și a misticii răsăritene la rangul unor forțe care trebuie să învingă materialismul istoric și orânduiriile ce se sprijină pe concepția marxistă.“

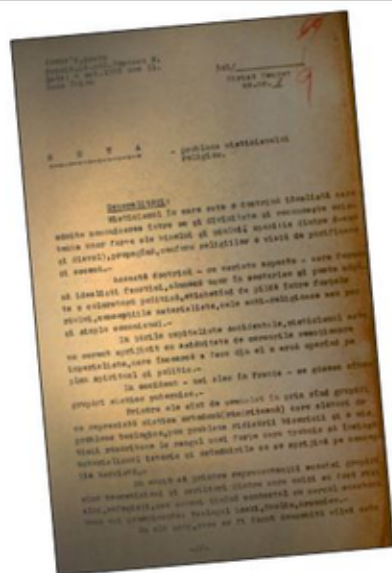
În continuare, autorul informării exemplifică prin numirea câtorva personalități ale exilului creștin ortodox, proveniți din Rusia, precum teologul Vladimir Lossky, ori descriind cu aproximație și la fel de malformat activitatea filosofului René Guénon și a grupului său, menționând că acesta are inclusiv un discipol român, Mihai Vâlsan (evident, deformează numele acestora). Revenind la români și la plaiurile natale, informatorul subliniază: „Cercurile de transfugi politici români-legionari și naționaliști care fac uz de o mistică patriotică-religioasă sunt de asemenea în legătură cu aceste grupări, camuflând sub aspectele unor paravane teoretice, o activitate cu substrat politic, antirevoluționar, subversiv.

În țară misticismul religios și patriotic sunt de asemenea împletite foarte frecvent, în special de preoți și persoane care au făcut parte din mișcarea legionară. Sub forma libertății cultului religios se opleșesc curente naționaliste, reacționare, anticomuniste a căror legătură cu străinătatea e ușor de bănuț.

S-ar putea face trei categorii:

Gradul I – credincioșii obișnuiți, anonimi, neutri

Prima pagină
a dosarului menționat în text

MISTICA RUGULUI APRINS VERSUS IDEOLOGIA COMUNISTĂ

MARIUS VASILEANU

În perspectiva celor avizați, Rugul Aprins este totuna cu mistica creștin ortodoxă – realitate cu care ideologia marxistă, comunistă, a intrat automat în conflict. În pofida manipulărilor mai vechi sau recente prin care comuniștii încearcă să (se) convingă că ar fi urmași ai creștinilor, că „Iisus a fost primul comunist” etc., acestea nu se susțin doctrinar, în niciun fel, cu atât mai puțin în lumina faptelor istorice.

Ceea ce am afirmat mai sus este un truism, binecunoscut oricărui istoric serios. Din păcate, ca de cele mai multe ori, lecțiile istoriei nu sunt asimilate în spațiul politic ori în cel public. Oricum, arhivele și dosarele regimului comunist sunt pline de asemenea dovezi ale rupturii definitive dintre creștinism și comunism.

În ceea ce privește Mișcarea Rugului Aprins pornită în anii '40 la Mănăstirea Antim din București (*Magazin istoric*, nr. 8/2017), am subliniat adesea că are drept fundament tocmai mistica creștin-ortodoxă, anume căutarea isihastă – ceea ce este ignorat pe alocuri astăzi, inclusiv în mediile culturale sau clericale, care o definesc superficial drept o asociație religioasă banală, care desfășura activități cultural-spirituale.

Paradoxal, percepția regimului comunist era mult mai clară din acest punct de vedere doctrinar: fiindcă orice comunist, ba chiar și ceilalți, care nu aveau carnet de partid, afla la orele de învățământ politic – obligatorii, în anii regimului comunist – despre „mistică”. Mai exact, le erau inoculate sensurile deformate ale acestui cuvânt: închepuiri

Biserica Mănăstirii Antim

datorate credinței religioase, superstiții, sumă de iraționalități etc. Cu alte cuvinte, la orele de învățământ politico-ideologic marxist-leninist se învăța despre manifestările periferice ale credinței și erau luate în batjocură adevăratele trăiri de ordin înalt spiritual. Cel mai important vector al vieții creștine, căutarea mistică – care înseamnă posibilitatea contactului direct și al comuniunii omului cu Dumnezeu –, era pur și simplu schimonosit și livrat exclusiv în înțeleșurile sale peiorative.

UN HARNIC INFORMATOR

Am făcut această introducere pentru a înțelege în toate nuanțele sale documentul care urmează. În cercetările mele dedicate Rugului Aprins și personalităților care au participat la această mișcare unicat în întreaga ortodoxie am parcurs (fără nicio plăcere) și bună parte din dosarele existente

Arsenie Boca

nuri și bârfe, care ilustrează exemplar însă „starea de spirit” a celor aflați de partea comuniștilor. De altfel, după nu mai puțin de patru arestări, părintele A. Boca era retras la Mănăstirea Prislop la data redactării acestei delațiuni, iar peste un an urma să fie îndepărtat din monahism, devenind un simplu pictor de biserici (1959).

Ceea ce este straniu în această informare – au urmat și altele ale aceluiași – este excesul de zel. Un personaj care depune eforturi să se facă util Securității vrea să demonstreze că știe. Ba mai mult, pare edificat și în privința antropologiei religiei, și în perspectiva relației dintre socio-politic și fenomenul religios al anilor săi și declară cu falsă modestie: „sunt reflecții personale pe care le voi urmări în viitor”. Un semidict, în ultimă instanță, ale cărui teorii despre mistica creștină nu sunt întrecute în ridicol decât de ambițiile sale de a parveni. Din păcate, asemenea personaje pot face foarte mult rău celor din jur: greu de imaginat, informatorul propune punerea sub urmărire a preotului Mihail Avramescu (acesta, în realitate, deja era în obiectivul Securității).

Sociologul german Eric Voegelin vorbește într-o celebră carte omonimă despre „religiile politice” și, o evidență, numără între aceste pseudo-religii și comunismul și fascismul. În fond, două „mișcări” care au căutat să acapareze și trupul și mintea oricărui muritor. În mod natural, aceste pseudo-religii au intrat în conflict deschis cu religiile autentice, revelate, a căror limită luminoasă – anume căutare mistică – s-au străduit a o denigra și deforma. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 noiembrie 2021, prin poștă, e-mail sau Facebook, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și adresa dumneavoastră și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– În ce an a fost exclus din Barou diplomatul Pavel Silard?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din august 2021 este:

„Statele Unite ale Americii”

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Victor Constantin Barui**, din **Oradea**, jud. Bihor.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2022.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of. P. 15, sect. 1, București

E-mail-ul nostru: **mistoric@gmail.com**

Gradul II – anumiți mistici, preoți, monahi sau chiar laici care prin [...] și ostentația lor sunt elemente de propagandă și agitație mistică

Gradul III – care la elementele precedente adaugă elementul politic reacționar sau contrarevoluționar.

Distincția este foarte importantă pentru că dacă Gradul I este îngăduit de legile țării (constituția noastră dă libertate cultelor recunoscute), apoi Gradul II și mai ales Gradul III alcătuiesc o activitate contra ordinii constituționale și sociale a R.P.R. [Republicii Populare Române] și chiar crime sau delicta contra siguranței interioare a statului. Identificarea și descoperirea elementelor care fac parte din Gradul III (și chiar Gradul II) este foarte importantă, fiindcă este clar că aceste cercuri, sub paravanul unei credințe religioase îngăduite, duc o activitate de subminare.“

UNELE PERSONAJE POT FACE MULT RĂU

Pentru o delatare banală a unui informator de duzină al Securității, această neobișnuită introducere pare stranie. Informatorul, aflat, pare-se, la prima sa experiență în această postură, conform documentului, se străduia în mod evident să-și câștige un statut „respectabil“. Astfel, după privirea de ansamblu, recurge la exemplificări numind câțiva dintre marii mistici ai Bisericii Ortodoxe Române ai anilor '50. De pildă, membrii Rugului Aprins (informarea fiind datată 4 octombrie 1958, unii deja erau arestați): „Curentul special de mistică răsăriteană ortodoxă este și la noi reprezentat în special de preoți și călugări foști din Basarabia sau foști legionari, fără a exclude însă și alții. O bună parte din vârfuri au fost depistate prin arestările ce s-au făcut de către organele Securității: preotul Daniil (fost gazetar Sandu Tudor), starețul Schitului Rarău; preotul Sofian [Boghiu], starețul Mănăstirii Plumbuita; preotul [Bartolomeu] Anania, bibliotecarul patriarhiei; preotul Benedict [Ghiuș] de la patriarhie“. Informatorul bănuiește că legătura cu străinătatea a celor sus-amintiți ar fi tocmai părintele Andrei Scrima, care plecase cu o bursă în India, cu un an mai devreme – ceea ce, desigur, s-a dovedit, este o speculație ridicolă.

Vladimir Lossky

„Organizarea și ierarhia cercurilor mistice este foarte tăinuită. Există totdeauna un prim-plan «comun» (de gradul I) care nu denotă nimic deosebit – un schit, călugări, preoți, oameni ce vin la biserică – dar în spatele cărora activează cei de gradul III. Rețeaua de legături este foarte variată și se face prin contactul între nuclee de călugări ce merg de la un loc la altul cu treburi. În București, când vin acești călugări, trag la Mănăstirea Antim sau la Mănăstirea Plumbuita, unde se pare că au existat conducători ai unei activități dirijate.

Am aflat de existența unui oarecare «părinte» Arsene de la Sâmbăta (din Ardeal), fost legionar, al cărui rol în ierarhia mistică se pare că este de primă importanță. Acesta a fost în primăvară la Mănăstirea Antim, iar după o ședere de câteva săptămâni a plecat din nou «în sihăstrie»“.

Mai sus informatorul se referă la părintele Arsenie Boca (*Magazin istoric*, nr. 11/2019), dar informațiile sale – ca de altfel întreg materialul – sunt simple speculații personale împletite pe zvo-

Mihai Vâlsan

(sursa: <http://vechiul.sidonia.ro>)

scrisului, cât și ale desenului. Istorisirile sau poeziile înflăcărate și sensibile ce îi ieșeau de sub pană erau mereu însoțite și de ilustrații migăloase realizate. Ele dovedeau din plin talent – cum avea să remarce unul dintre cele mai cunoscute nume din domeniul, George Cruikshank (1792–1878), cel care și-a legat cariera mai ales de ilustrarea cărților prietenului său, Charles Dickens. Impresionat, Cruikshank s-a oferit să îi fie profesor, însă părinții Ameliei nu au fost de acord, considerând că o viață dedicată artei nu ar fi fost decât una irosită, plină de scandaluri și decrepitudine.

La 14 ani, o altă artă i-a cucerit inima: muzica. Fără să mai stea pe gânduri, le-a spus apropiaților că asta avea să îi fie adevărata vocație. Ani la rând s-a pregătit cu intensitate, interpretând, dar și compunând atât partituri pentru voce, cât și instrumentale. Au atras-o, în special, chitara și orga (devenind chiar organist la Biserica Sf. Mihail și a Tuturor Îngerilor din districtul londonez Wood Green). Fericirea i-a fost curmată brusc: contactând virusul febrei tifoide, durerile acute de gât i-au afectat iremediabil vocea, iar pasiunea pentru muzică s-a stins încetul cu încetul, la un moment dat Amelia ajungând chiar să deteste timpul pierdut la reprezentațiile de operă sau studiind partiturile.

FEMEI PUTERNICE, FANTOME TERIFIANTE, PERSONAJE ABIL CREIONATE

Au urmat ani complicați, dar pe care i-a putut depăși fie refu-

Amelia Edwards, în două ipostaze

giindu-se în lumea cărților; fie hoinărind pe dealurile Irlandei, târâmurile natale ale mamei; fie inițiindu-se în tainele unor ocupații mai mult masculine, precum trasul cu pistolul sau știința matematicii.

De abia împlinise 20 de ani, însă numele a început să îi fie recunoscut de cititorii britanici, ea publicând deja numeroase articole, poeme, povestiri sau detaliate istorii ale Angliei și ale Franței în revistele de specialitate (inclusiv în hebdomadul *Household Words*, patronat de Charles Dickens). În 1855 vedea lumina tiparului și primul său roman: *My Brother's Wife* (Soția fratelui meu). Însă cel care avea să îi confere cu adevărat notorietatea a fost *Barbara's History* (Povestea Barbarei, 1864), un roman despre infidelitate și bigamie – teme aprig discutate în epocă –, firul acțiunii (amplasat în comitatul Suffolk din estul Angliei, regiune pe care o vizitase adesea în copilărie) întretesându-se în jurul unui personaj feminin aparte, ce impresiona prin erudiție, pasiune și independență.

Tot în acea perioadă, Amelia Edwards le-a lansat conaționa-

lilor pasionați de lectură și alte genuri de provocări: povestiri cu fantome, cea mai cunoscută rămânând *The Phantom Coach* (Îmblânzitorul de fantome, 1864), biografii sau povești pentru copii.

Poate și datorită diversității subiectelor abordate, poate și pentru pasiunea pe care a dovedit-o în scriitură, dar și pentru acribia cu care se apleca asupra fiecărei teme, personaj sau cadru geografic (doi ani i-ar fi luat, în opinia biografilor, să se documenteze, să creioneze și apoi să finalizeze fiecare roman în parte!) – Amelia Edwards a cucerit inimile ale din ce în ce mai multor cititori, ultimul său roman, *Lord Brackenbury* (1880) fiind retipărit în 15 ediții.

DESCOPERIND LUMEA, SE DESCOPERĂ PE SINE: DOLOMIȚII...

Anul 1860 a reprezentat însă cu adevărat momentul de cotitură în viața Ameliei. Ambii părinți au murit la doar o săptămână diferență. Fără niciun fel de obligații, cu destui bani în

NICIO BARIERĂ NU A PUTUT-O OPRI PE AMELIA...

DORINA MIHALCEA

În încercarea de a se prezenta publicului american, cu o modestie aparte, Amelia Edwards scria, în aprilie 1891, în *The Arena* – publicație liberală cu apariție lunară din Boston: „În ceea ce privește ziua mea de muncă, nu ar fi prea multe de spus. De când mă știu, încă din copilărie, am fost prin definiție o persoană muncitoare,

chiar zeloasă în orice am întreprins. Când sunt întrebată care sunt momentele din zi pe care le dedic scrisului sau lecturii, răspund simplu: oricând, în afara scurtelor întreruperi când mănânc, fac câteva exerciții fizice sau dorm“...

La scurtă vreme după moartea Ameliei, Matilda Betham-Edwards (1836 – 1919), un nume important al literaturii britanice, rămânea cu credința că, dacă acea care îi fusese verișoară ar fi trăit mai mult timp sau în alte vremuri, „s-ar fi dedicat trup și suflet cauzei susținerii drepturilor femeilor, având stofa unui conducător puternic, a unui șef de partid și chiar a unui prim-ministru“...

Cine a fost Amelia Edwards?! Astăzi, cu excepția lumii egiptologilor, numele nu mai spune mare lucru. Povestea ei poate reprezenta subiectul unei producții hollywoodiene de mare succes.

**MAMA NU ȘI-A DORIT
SĂ CREASCĂ O...
FATĂ DE CASĂ!**

7 iunie 1831: un sfârșit de primăvară londoneză, ploios,

cu doar câteva crâmpoie de soare. Razele acestuia aveau să strălucească însă mai puternic în casa ofițerului Thomas Edwards (1786 – 1860), care sărbătorea venirea pe lume a fiicei, Amelia Ann. Încă din prima zi de viață, mama, Alicia Walpole, a rămas fermă pe poziție: îi va asigura copilei o educație aparte, ținând-o, totodată, cât mai departe de viața casnică. Ea ar fi fost cea care – după cum arăta Amanda Adams,

într-o lucrare dedicată primelor femei arheolog din lume – i-ar fi insuflat spiritul de independență ce a ghidat-o apoi mereu în viață.

Amelia s-a dovedit un copil liniștit, destul de singuratic, care și-a petrecut multă vreme în mijlocul familiei; mereu printre cărți, pe care începuse să le considere spirite pereche. Când cei de vârsta sa abia reușeau să buchisească vreo poveste, Amelia deprinsese deja atât tainele

un fermier local, ce le-a servit drept călăuză) au acceptat provocarea. Nu le-a fost deloc ușor! În jurnalul de călătorie (*Untrodden Peaks and Unfrequented Valleys*, Vârful neexplorate și văi puțin cunoscute, 1873), ilustrat cu propriile desene, Amelia a recunoscut: „Drumurile erau prea lungi și prea oboseitoare ca două femei să le străbăta la pas și nu le-aș recomanda nimănui care nu este în stare să îndure opt până la zece ore de mers pe șaua catărilor”. Dar frumusețea locurilor descoperite a făcut ca efortul depus să merite...

... ȘI EGIPTUL

Abia reîntoarse în Anglia, un an mai târziu, Lucy și Amelia au planificat o nouă escapadă. Dar vremea capricioasă, ploile care nu mai conțineau le-au determinat să schimbe, din nou, traseul, alegând toridul Egipt, despre a cărui fascinantă istorie Amelia citise cu atât nesăț în copilărie. La bordul unei mici ambarcațiuni închiriate (*dahabeah*), împreună cu alți câțiva pictori și scriitori, au pornit într-o expediție pe Nil, din Cairo. Au urmat șapte săptămâni pe cât de spectaculoase, pe atât de extenuante, ce au culminat cu vizitarea Abu Simbelului și participarea la săpături la Templul lui Ramses al II-lea. Aventura a fost descrisă într-una dintre cele mai cunoscute lucrări purtând semnătura Ameliei Edwards, *A Thousand Miles Up the Nile* (O mie de mile pe Nil, 1877), atât ca autor, cât și ca ilustrator.

Egiptul s-a transformat, de atunci, în pasiunea vieții. La întoarcerea în Anglia – după alte scurte vizite în Siria, la Damasc și Baalbek, și în Imperiul

La bătrânețe

Otoman, la Istanbul –, Amelia a decis să se dedice promovării egiptologice. Pentru a stăpâni cât mai bine fascinantul domeniu, nu s-a sfiit să ceară ajutorul specialiștilor, precum Samuel Birch (1813–1885) sau Reginald Stuart Poole (1832–1895).

Muncind pe brânci, pas cu pas buchisind tainele hieroglifelor, an după an, Amelia Edwards s-a transformat într-un adevărat reper: nu numai că a încercat să participe la redactarea celor mai importante publicații din domeniu, dar s-a implicat trup și suflet în găsirea de surse de finanțare pentru crearea unui fond destinat cercetărilor arheo-

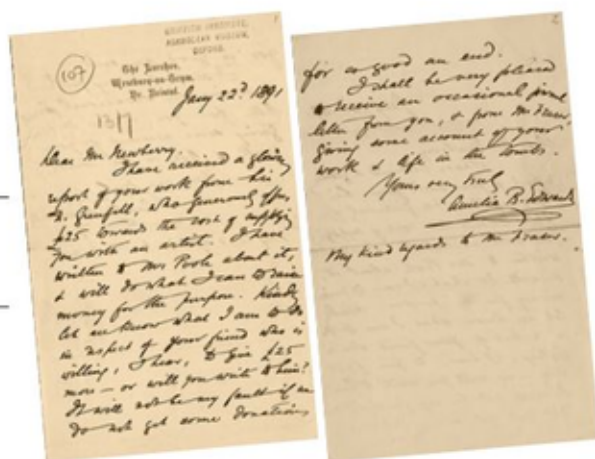
logice și lucrărilor de preservare sistematică a monumentelor faraonilor.

A colaborat îndeaproape cu mult mai tânărul arheolog și egiptolog Flinders Petrie (1853–1942), cel care a ocupat și prima catedră de egiptologie la University College (pe care a coordonat-o între 1892 și 1933, când a devenit profesor emerit). Petrie a scos la iveală, printre altele, și faimoasa Stelă a Victoriei lui Merneptah (faraon care a domnit între 1213–1203 î.H.), artefact considerat singurul document egiptean care menționează cuvântul *Isrir* sau *Israel*.

PIONIERĂ PE TĂRÂMUL ... PIONIERILOR

Pentru a atrage cât mai mulți aderenți și, mai ales, posibili finanțatori ai proiectelor ce vizau recuperarea istoriei Egiptului antic, Amelia Edwards nu a precupețit nimic. Mănată de pasiune și debordând de energie, cu o rezistență demnă de invidiat (dovedite din plin prin expedițiile întreprinse la o vârstă la care femeile din generația sa se

Una dintre
scrisorile
Ameliei
Edwards

*Templul
de la
Abu Simbel,
ilustrație
din volumul
O mie de mile
pe Nil*

buzunare pentru a-și putea pune în aplicare orice vis avut vreodată, Amelia Edwards a început cu adevărat să strălucească. Era o femeie puternică, ajunsă la maturitate, beneficiind de independență financiară și eliberată de constrângeri familiale sau sociale, o scriitoare cunoscută.

Cu toate că niciodată faptul că se născuse femeie nu o opri-se să facă ceea ce își pusese în minte, era conștientă că situația era cu totul alta atât în Regatul Marii Britanii, cât, mai ales, în lume. Astfel că a îmbrățișat cu toată pasiunea cauza sufragetelor, numărându-se printre cele aproape 1.500 de semnatare ale primei Petiții redactate de membrele așa-numitei Societăți Kensington (1865 – 1866). Documentul, care apăra dreptul de vot „al tuturor capilor de familie și al celor care posedă proprietăți, indiferent de sex” (excluzându-le astfel pe femeile căsătorite, de a căror bunăstare socială era răspunzător bărbatul!), a fost înmănat liberalilor Henry Fawcett (1833 – 1884) și John Stuart Mill (1806 – 1873), în speranța că sprijinul lor îi va garanta succesul. Din păcate, Parlamentul britanic a respins amendamentul, cu un vot destul de clar – 196 la 73. Dar, pentru sufragetele britanice era doar

începutul; nu puteau să se lase înfrânte atât de ușor.

În ceea ce o privea pe Amelia, ea și-a urmat propria cale: și-a apărut și promovat principiile de viață atât prin acțiuni, cât, mai ales, prin ajutor financiar acordat atât cauzei în sine, cât și instituțiilor de învățământ care dovedeau că vor asigura acces neîngrădit la studii și reprezentanțelor de sex feminin.

Încă din copilărie, pe cărările Irlandei bunicilor sau hălăduind pe coastele măturate de vânturile Mării Nordului, Amelia învățase să iubească drumețiile. În mijlocul naturii, cu cât era mai departe de aglomerațiile urbane și de haosul umanității, simțea că trăiește cu adevărat. Cu cât peisajul era mai sălbatic și mai greu accesibil, spiritul de

aventură, de luptă o împingea mai departe.

Italia, Germania, recent independenta Belgie (1830) – granițele aproape că nu însemnau nimic pentru Amelia. Nici cele fizice, nici cele lingvistice, ea dovedindu-și abilitățile lingvistice nu numai ca vorbitor, ci și ca traducător de versuri din franceză sau italiană.

Adolescentă, a adormit deseori visând la măreția Dolomiților, calcaroșii Alpi, ce se întindeau între Tirolul de Sud și Trentino, în nordul italian. În 1872, într-o primăvară toridă, alături de o prietenă apropiată – Lucy Renshaw (despre care astăzi se știe doar că, la rândul ei, se bucura de independență financiară, permițându-și să fie însoțită peste tot de o cameristă) –, cele două se decid să părăsescă un Napoli sufocat de căldură și să-și găsească liniștea în răcoarea Elveției. O oprire la poalele Muntelui Generoso, situat între pitoreștile lacuri Lugano și Como, le-a schimbat planurile. Mult mai puțin bătutul traseu al Dolomiților le-a atras ca un magnet. Într-o epocă în care femeile foarte rar se aventurau pe drumuri de munte și, mai ales, neînsoțite de bărbați, Amelia și Lucy (c adevărat, împreună cu

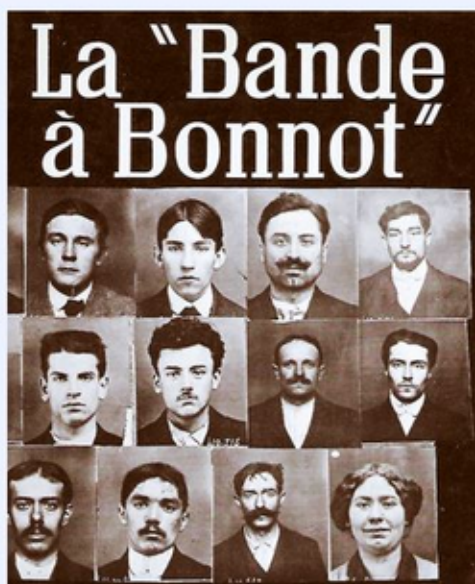
*Două piese din colecția Amelia Edwards,
azi păstrată la Petrie Museum of Egyptian Archaeology,
Londra*

PARIS: CINCI LUNI DE TEROARE

THEO STĂNESCU-STANCIU

Miercuri, în jurul orelor 9 dimineața, strada Ordener, Paris: aparent, o zi liniștită, ca oricare alta, pentru Ernest Caby, angajat al Băncii Société Générale cu sarcina de a colecta bani, și garda sa de corp, Alfred Peemans. O mașină frânează brusc și cei doi ajung să își vadă moartea cu ochii. Dintr-un autoturism de culoare verde, Delaunay-Belleville (marcă renumită în epocă, exemplar de lux, fiabil și rapid), doi vlăjgani cu pistoale le sar în față. Unul trage asupra lui Caby, răcindu-l grav. Celălalt îi înșfacă sacul cu bani. Întreaga scenă se petrece în doar câteva zeci de secunde. Atacatorii fug spre mașină. Câțiva trecători vigilenți încearcă să îi oprească. Cel care rămăsese la volan scoate arma și trage câteva focuri în aer. Cei doi reușesc să revină la automobil. Dar, din grabă, sacul cu bani este scăpat în rigolă. Unul dintre tâlhari se dă jos să îl recupereze. Se lovește de un tânăr care fugea. Trage încă un foc spre el. Din fericire, nu îl nimerește. Revine în autoturismul care demarează în trombă.

Când, până la urmă, poliția ajunge la fața locului, atacatorii s-au făcut de mult nevăzuți. Rapiditatea cu care s-a derulat întreaga lovitură, dar, mai ales, violența manifestată pun pe gânduri Franța. Ziarele urlă, oamenii încep să se gândească la propria protecție.

Acesta a fost doar începutul a ceea ce va fi botezată de presă „Banda automobilistilor”... Era pentru prima dată în istorie când o mașină era folosită pentru un jaf.

LOVITURĂ DUPĂ LOVITURĂ

Conștienți că autoturismul le-ar putea crea probleme, tâlharii se îndreaptă spre Belgia. La Dieppe îl abandonează și se întorc, cel mai probabil, cu trenul, la Paris. Sunt însă dezamăgiți, prada este foarte... subțire: doar 5.000 de franci și câteva titluri de stat. Unul dintre ei încearcă să le vândă pe piața neagră din Belgia. Eșec total! Trebuie să se reunească și

să pună la cale o nouă lovitură.

Pentru aceasta, au nevoie de o mașină. Nicio problemă: în Ajunul anului nou, trei dintre ei se deplasează în Flandra belgiană, la Gent, unde încearcă să fure una. Proprietarul îi surprinde în flagrant. Mult mai solid, unul dintre tâlhari îl pune la pământ. Zgomotele încăierării sunt auzite de un paznic de noapte, care intervine. Nefericită alegere: este împușcat fără nicio remușcare.

Între timp, un informator

puteau considera deja ajunse în a doua parte a vieții!), dublate de un talent nativ în mânuirea cuvântului – fie el scris, fie declamat –, a înțeles că, așa ca și în alte domenii, pământul pionierilor, neînfricatul tărâm al Statelor Unite ale Americii, se poate dovedi extrem de folositor.

Astfel că, în iarna lui 1889 – 1890, și la invitația unor importante personalități ale lumii academice nord-americane (precum poetul și diplomatul James Russel Lowell, 1819 – 1891; abolitionistul John Greenleaf Whittier, 1807 – 1892; specialistul în Drept Oliver Wendell Holmes, 1841 – 1935, sau scriitorul William Dean Howells, 1837 – 1920) a întreprins un impresionant turneu de conferințe peste Ocean. Timp de cinci luni a traversat America, impresionând – după cum avea să își amintească un participant la una dintre prelegeri (la care se strâneau, uneori, și peste 2.000 de persoane!) – prin „crudiție rară, grație și naturalețe, finul simț al umorului”. Determinată să-și susțină cauza cu orice preț, nu avea să

țină cont nici măcar de suferințele trupului. Când, cu doar câteva ore înaintea conferinței organizate în Columbus, un pas greșit a costat-o o fractură, nu s-a lăsat bătută: a chemat imediat un chirurg local, care să o ajute să învingă durerea și să îi imobilizeze corect brațul.

Confrații americani au recompensat-o cu trei titluri onorifice academice, acordate de două colegii din Massachusetts și unul din New York. Cele mai importante subiecte abordate în acel turneu nord-american au fost publicate în 1891 (*Pharaohs, Fellahs and Explorers*, Faraoni, felahi și exploratori).

Pentru Amelia Edwards viața nu a putut fi imaginată decât trăită la maximum și fără compromisuri. Și nu numai în ceea ce privea scrisul, pasiunea pentru călătorie sau pentru subiecte și spații exotice. După o nefericită pseudo-idilă cu un verișor îndepărtat (din partea maternă), pe care, după unii biografi, l-ar fi părăsit chiar cu puțin înainte de nuntă (1852), Amelia a decis că se simțea atrasă și împlinită doar de... femei. Unul dintre prieteni,

poetul și criticul literar John Addington Symonds (1840 – 1893, a cărui înclinație spre homosexualism era cunoscută în epocă) i-ar fi mărturisit la un moment dat doctorului Henry Havelock Ellis (1859 – 1939), considerat un adevărat pionier în studierea diverselor orientări și înclinații sexuale, că Amelia nu s-a ferit niciodată să-și declare pasiunea pentru femei.

Trecerea anilor, lungile perioade petrecute fie ținută la birou, creionând povestiri sau compunând scrisori de solicitare de fonduri (după unele calcule, într-un singur an, în ultima sa parte a vieții, a așternut pe hârtie aproximativ 4.000 de astfel de misive!), fie pe drumuri prăfuite și îndepărtate, departe de confortul unei locuințe victoriene și-au pus definitiv amprenta. O gripă rebelă i-a pus capăt vieții, în aprilie 1892. Pe lângă toate acestea, a cântărit enorm și pierderea, cu doar câteva luni înainte, a celei care i-a fost o lungă perioadă iubită și confidentă, Ellen Drew Braysher (1804 – 1892). Cele două au fost înmormântate una alături de alta... ■

SOTIA LUI RADU CEL FRUMOS (Biverb: 5, 7)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **PETRU RAREȘ**, din nr. 9/2021

ALMAS – CICEU – DOAMNA – SOMN
– RARA – RETEAG – I – IORGA – ANU
– ANA – HALA – AR – NE – TATARI – A
– OCNE – I – MARS – PUTNA – PASA –
OLU – RAU – ISB – LC – ROSCA – CO
– ELENA – VLAD

Soluția jocului **ANTICĂ**, din nr. 9/2021

LEGENDE ELINE
(LE-GEN-DE/EL-ÎN-E)

Édouard Carouy

ic și de bani lichizi. Se îndreaptă către sediul sucursalei Băncii Société Générale din Chantilly, la circa 40 km de Paris.

De astă dată, Bonnot este șofer, André Soudy (n. 1892) stă la pândă, în timp ce ceilalți camarazi – Garnier, Callemmin, Vallet și Étienne Monier (n. 1889) – intră în bancă. Doi angajați sunt omorâți. Sunt furați 50.000 de franci. Cu toate că jandarmii au reușit să apară destul de repede, fiind dotați doar cu biciclete și cai, nu au fost în stare să țină pasul cu performanțul motor cu combustie internă în opt cilindri recent lansat de compania de automobile De Dion-Bouton.

Era a doua oară când Société Générale avea de suferit de pe urma „Bandeii automobilistilor”. Așa că ia decizia de a oferi o uriașă recompensă – 100.000 de franci – pentru informații care vor conduce la arestarea infractorilor. Conștienți că, de această dată, lovitura avea să-i transforme în inamicii numărul unu ai societății, membrii bandeii hotărâsc să se separe. 200 de polițiști cotrobăie orașele de la periferia Parisului. Timp de

o săptămână în întreaga presă imaginile victimelor îngrozesc societatea.

Unul câte unul, bandiții încep să fie prinși. Primul, la 30 martie, este arestat André Soudy, un tânăr de 20 de ani, printre altele și bolnav de tuberculoză. La 4 aprilie, cade și Édouard Carouy (n. 1883). Trei zile mai târziu, urmează încă unul: Raymond Callemmin.

La 24 aprilie, în jurul orei 06.30, însuși numărul doi din Siguranța Națională, Louis-François Jouin, pune în practică încă o arestare: Étienne Monier, zis și Simentoff, acuzat de a fi organizat un jaf ratat la Alès. La domiciliul acestuia, din Ivry-sur-Seine, poliția găsește două scrisori încă netrimise, una dintre ele fiind adresată unui anume Antoine Gauzy (n. 1879). Comisarul, împreună cu alți cinci subalterni, decid să se deplaseze și la locuința acestuia. Ajunși la adresă, află că Gauzy deține, împreună cu soția, un magazin de confecții, situat la parter, ei locuind la primul etaj. Chestionat, Gauzy declară că nu îl cunoaște pe Bonnot. Jouin decide să îi percheziționeze și locuința. E însoțit de inspectorii

Louis-François Jouin

Robert și Colmar. Intrigați de perdelele trase și ușa ferecată a unei camere, intră în forță. Din penumbră, o siluetă sare. Sunt trase focuri de armă. Jouin cade răpus, Colmar suferă răni grave. Dar și Bonnot – căci despre el era vorba – este, la rândul-i, lovit de un glonț. Reușește să fugă. Se furișează în apartamentul vecin, apoi sare pe o fereastră, ajungând în curtea imobilului. Escaladează un zid și, după o cursă printre case, i se pierde urma.

Din nou, forțele de ordine se fac de râs. Jurnalele urlă. Ancheta demarează. La locul crimei sunt prezente cele mai importante figuri din Siguranța

Într-unele dintre biografiile dedicate membrilor „Bandeii automobilistilor” se povestește că, în 1910, pe când Jules Bonnot se afla la Londra, pentru a se întâlni cu membrii unor celule anarhiste, a devenit, pentru o scurtă perioadă de vreme, șoferul lui Arthur Conan Doyle, părintele lui Sherlock Holmes (sau, după alte surse, al unuia dintre cei mai apropiați prieteni și colaboratori ai săi, Ashton Wolfe). Chiar dacă în nicio lucrare dedicată romancierului britanic nu apare această informație, o amintire a lui Edmond Locard (1877 – 1966), cel considerat părintele criminalisticii în Franța, poate constitui o dovadă. Conform acestuia, când Doyle a vizitat laboratorul său de poliție științifică de la Lyon, s-ar fi oprit în fața unei fotografii, exclamând: „Dar acesta este chiar Jules, fostul meu șofer!”

oferă poliției un pont important: hoții ar avea legătură cu mediul anarhiștilor din Paris, grupați în jurul publicației *L'Anarchie* (fondată în 1905, cu principalul scop de a combate „viciile, obiceiurile și prejudecățile”, tutunul și alcoolul, dar și conformismul resemnă al celui care votează, se înrolează, se căsătorește și muncește zilnic).

Sunt anchetate persoanele cunoscute că fac parte din acel grup. Apar primele informații. Se schițează portrete și se caută antecedente. Sunt vehiculate nume: un mecanic, cu antecedente penale, Jules Bonnot (n. 1876); Octave Garnier (n. 1889), un brutar care fugise în Belgia, pentru a scăpa de serviciul militar; un fotograf, casier și tipograf la *L'Anarchie*, Raymond Callemine (n. 1890); René Valet (n. 1890), un lăcătuș, prieten cu Garnier, de pe vremea în care ambii se aflau în Belgia, cu același scop, evitarea înrolării. Tâlharii însă rămân de negăsit.

Îmbătați de succesele facile, membrii „Bandeii automobiliștilor” dau din ce în ce mai multe lovituri, atât în Franța, cât și în Belgia vecină. La Paris, tâlhăresc magazinele a doi vânzători de arme. O lună mai târziu, la 27 februarie 1912, fac rost de un nou automobil, tot Delaunay-Belleville, de culoare gri. Gonesc pe străzile Parisului. În Piața du Havre intră în coliziune cu un autobuz de linie. Speriați, accelerează, pentru a părăsi cât mai rapid locul accidentului. Un agent care dirija circulația în zonă

*Mașina Delaunay-Belleville
cu care s-a comis atacul asupra băncii din Paris*

încearcă să îi oprească. Pasagerul de lângă șofer îndreaptă revolverul și trage trei focuri. Poliștii cad secerat.

Moartea unui reprezentant al legii agită și mai mult presa și opinia publică. Francezii sunt revoltați. De ce poliția nu face nimic pentru a-i prinde pe membrii „Bandeii automobiliștilor”?

La 29 februarie poliția marchează prima victorie: un anarhist cunoscut este ridicat din pensiunea unde locuia împreună cu soția și copiii și acuzat de participare la tâlhăria angajatului Băncii Société Générale. Victima, Ernest Caby, îi recunoaște chipul: Eugène Dieudonné (1884 – 1944) a fost, fără îndoială, unul dintre atacatori. Acuzatul neagă

însă orice implicare. Îi cunoștea pe Garnier și Bonnot, dar doar atât!

Zilele trec; o oarecare acalmie se instalează. Mulți răsuflă ușurați – poate arestarea unuia dintre anarhiști i-a obligat pe restul să se retragă. În dimineața de 12 martie, *Le Petit parisien* și *Le Matin* publică însă o scrisoare care va face

senzație. Sub semnătura lui Octave Garnier, textul este unul evident provocator la adresa forțelor de poliție, fiind adresat judecătorului de instrucție Gilbert și comandantului Siguranței pariziene, Xavier Guichard. „Sunt conștient că va veni un sfârșit pentru lupta pe care o duc cu societatea, care dispune de un arsenal formidabil, în comparație cu ce am eu. Știu că voi fi până la urmă înfrânt, că sunt mult mai slab, dar voi face orice îmi stă în puteri să plătiți scump această victorie a voastră”. Printre altele, îl declară pe amicul Dieudonné nevinovat, luându-și asupra sa toate faptele comise. Și, pentru a conferi autenticitate celor scrise, Garnier semnează cu amprente de la cinci degete de la mâna dreaptă, care, după o analiză a poliției, sunt considerate autentice (ele se aflau în arhive, deoarece, la 17 ani, autorul fusese arestat pentru furt).

Două săptămâni mai târziu, la 25 martie, un nou furt: din nou o limuzină – De Dion-Bouton –, ce trebuia livrată unui colonel la Cap Ferrat, pe Coasta de Azur. Având un mijloc rapid de deplasare, se decid, pe loc, să atace și o bancă. Aveau nevo-

*Imagini din presa vremii care descriu
asediul de la Choisy-le-Roi
și prinderea lui Jules Bonnot*

Lanț de trăgători la Choisy-le-Roi

După câteva încercări nereușite de a-i prinde, prefectul Lépine decide un atac fulger. Împreună cu șapte subordonați intră în forță. Cu toate că sunt răniți, Valet și Garnier continuă să tragă fără oprire. Unul dintre jandarmi îi rănește mortal. Este ora 3 dimineața și corpurile celor doi bandiți sunt scoase din pavilion. Poliția răsufla ușurată. Victoria, de astă dată, era în dreptul ei. Mulțimea, entuziasmată, aclamă, după cum se notează în raportul poliției. „La aflarea veștii despre prinderea tâlharilor, o bucurie violentă s-a manifestat printre miile de spectatori, strânsi în lungile ore ale asediului, traducându-se prin aclamații la vederea zuavilor și a poliției“.

Rămân însă și câteva întrebări fără răspuns. De ce nu au putut fi

prinși în viață ultimii membri ai bandei?! Oare autoritățile mușmalizează ceva?! Garnier a fost omorât în schimbul de focuri sau s-a sinucis?! Le-au fost violate și cele mai elementare drepturi celor hăituiți de poliție?! Nu este dat niciun comunicat.

Se pregătește procesul, restul de 20 de persoane, arestate anterior, sunt judecate între 3 și 27 februarie 1913. În seara zilei de 26 februarie, juriul se retrage. Mai bine de 13 ore sunt necesare pentru deliberări. Dimineața următoare este dat verdictul: patru acuzați sunt achitați; unul primește cinci ani de închisoare; muncă forțată primesc alți doi, în timp ce Callemmin, Soudy, Monier și Dicudonné – pedeapsa cu moartea. Urmează o primă lovitură de teatru: până atunci

Callemmin afirmase că este nevinovat, dar acum se ridică și declară că Dicudonné nu a participat la nicio lovitură, doar el, împreună cu Garnier. Ei trebuie pedepsiți!

În celulă, disperat, un alt bandit, Édouard Carouy, înghite cianură și se sinucide.

Avocatul lui Dicudonné înaintează un recurs excepțional președintelui Poincaré. Pedeapsa cu moartea este comutată în muncă silnică pe viață. La 15 ani după sentință, va fi grațiat. A fost reușita unei campanii duse de jurnaliștii și scriitorii Albert Londres și Louis Roubaud în paginile cotidianului *Le Petit parisien*.

În ceea ce îi privește pe ceilalți trei, soarta le este pecetluită: sunt ghilotinați la 21 aprilie 1913.

În schimb, proprietarul pavilionului unde și-au găsit sfârșitul Garnier și Valet, om practic, pune la cale o adevărată afacere: stabilimentul este transformat în muzeu, iar diverse obiecte, resturi de haine pătate de sânge, tuburi de cartușe, sunt vândute pe post de relieve.

După doar cinci luni de jafuri violente, „Banda automobilistiilor“ devine istorie. ■

Veniseră cu toții, care cum putuseră: în automobile și în trăsurile, în birje și în căruțe. În noaptea aceea șoferii și birjarii au câștigat sume fabuloase. Pe bulevard, în Montmartre, în Cartierul Latin, ei strigau de pe caprele trăsurilor: „Poftiți, vă rog, cinci franci ca să vedeți asediul din Nogent“. Și se îmbulzea lumea ca nebună, luând trăsurile cu asalt.

După ce încetaseră împușcăturile, se puteau vedea pete de sânge pretutindeni. și doamne elegante, ca și femeile din popor veneau să-și moaie batistele în sângele curs din rănilor lui Garnier și ale lui Valet. Bărbații se băteau pe rămășițele luptei, bucăți de lemn etc. Gloanțele scoase din zid se vindeau cu un napoleon unul.

(*Gazeta ilustrată*, Editura Socec, București, 12 mai 1912)

André Soudy (sus)
și Antoine Gauzy

Națională: comisarul Xavier Guichard, directorul Serviciului anchete, Hamard. Este prezent și comisarul din Ivry, Moissan. Se reconstituie faptele, căutându-se și cel mai mic indiciu care ar putea conduce la arestarea lui Bonnot și a restului bandei.

În fața magazinașului lui Gauzy, se strâng din ce în ce mai mulți oameni. Puțin după prânz, cu mâinile încâtușate, este scos Antoine Gauzy, pentru a fi dus în arestul poliției. Mulțimea, înnebunită, strigă fără încetare: „Moarte asasinului“! În ciuda numeroșilor agenți de poliție care îl escortează, Gauzy primește rafale de pumni și de picioare.

La spitalul din Ivry, inspectorul Colmar primește primul ajutor. Seara, este vizitat chiar de Raymond Poincaré, de câteva luni ales președinte al Consiliului de Miniștri (ianuarie 1912 – ianuarie 1913), însoțit de primarul orașului, Jules Coutant. Cei doi îl anunță că, pentru curajul dovedit, i se va acorda Legiunea de Onoare.

După o destul de lungă anchetă, Gauzy va fi inculpat pentru asociere la acte criminale

și rănire a oamenilor legii, la 28 februarie 1913, fiind condamnat la 18 luni de închisoare.

Lațul începe să se strângă și în jurul lui Bonnot. Obligat să treacă pe la un farmacist, pentru a-și obloji rana, lasă în urmă indiciu după indiciu. Un anume Jean Dubois, alt simpatizant anarhist, care deținea un garaj la sud-est de Paris, la Choisy-le-Roi, îl adăpostește. Dar, la doar trei zile de la atac, poliția îl localizează, orașul fiind cunoscut ca o colonie anarhistă, un așa-numit „cuib roșu“.

Urmează un adevărat asediu, coordonat în persoană de prefectul poliției, Louis Lépine. Sunt chemate numeroase forțe armate, inclusiv un regiment de zuavi, infanteriști aparținând Armatei Africii (în special, Algeria), dotați cu mitraliere Hotchkiss, considerate ultima descoperire în materie. Curioșii se strâng, convinși că vor avea parte de spectacolul vieții.

Se trage și dintr-o parte și dintr-alta. Acțiunea parcă trenează. Pentru a îi pune capăt, locotenentul Gărzii republicane, Félix Fontan, decide să folosească dinamită. După explozie, autoritățile atacă în forță. În sfârșit, Bonnot este prins, urmând să își dea sfârșitul, în aceeași zi, 28 aprilie, în urma rănilor suferite, într-un spital din Paris.

Mulțimea curge în valuri spre garajul anarhistului. Fiecare vrea să vadă locul unde a fost prins Bonnot, fiecare vrea să ia câte o amintire...

Chiar dacă liderul a fost ucis, banda nu pare terminată. Doi dintre membrii fondatori, Octave Garnier și René Valet (zis și Morcovcață), reușesc să se ascundă într-un mic pavilion în apropierea Marnai, la Nogent, un orașel situat la sud-est de Paris. Autoritățile primesc un pont. La prima vedere, denunțul pare prea fantezist. Un comerciant din Nogent declară că ar fi zărit doi tineri ce își duc veacul pe malul râului, împreună cu una sau două fete. Informația trebuie verificată. Și nu mică a fost uimirea, când poliștii au descoperit că Garnier și Valet petreceau zile liniștite într-o zonă verde de lângă Mama, făcând gimnastică și citind.

Autoritățile speră ca, de astă dată, arestările să fie pașnice. Dar trupele strânse în zonă atrag atenția celor doi, care se baricadează în interior. Este noaptea dintre 14 și 15 mai. Urmează un nou asediu: mult mai îndelungat, de aproximativ nouă ore, și mult mai spectaculos. După unele rapoarte oficiale, sunt prezenți la fața locului 850 de oameni ai legii, printre care 400 de zuavi. Mulți sunt folosiți însă pentru a stăvili mulțimea.

Prefectul
poliției,
Louis Lépine
(în centru)

copilul pe cap, într-o albie mică (I.I. Russu, 1981). La români, leagănul este prezent în riturile de trecere, la naștere, căsătorie, moarte, mișcarea sa pendulatoare simbolizând ciclul vieții, legănarea fiind asociată cu saltul ritual: ridicatul în brațe, aruncatul augural, care marcau trecerea de la o treaptă la alta a existenței umane.

Uncle cântece populare românești vorbesc despre legănatul pruncului după naștere, de tânăra mamă, gest care se înscrie într-un act pregătitor, menit să-i transmită pruncului capacitatea de a iubi. De la legănatul pruncului în brațe, de către mamă, la datul în leagăn gesturile poartă în ele reveria copilului, liniștirea lui, obiceiul având un pregnant caracter ludic, aducând bucurie și bună dispoziție.

Legănele sau legănușele se așază deasupra patului sau lângă el. În nordul Transilvaniei se atârnavă de grindă – astfel, copilul era tot timpul supravegheat de mamă sau de frații mai mari. Erau și legănușe care se purtau pe umăr sau în spate, atunci când mama pleca la drum sau la muncile câmpului. Legănușele care stăteau pe podea aveau tălpile rotunjite pentru a putea fi legănat pruncul (Hășmaș, Sibiu). Toate aveau scrijelite pe ele semnul crucii, ca ornament pentru protecția copilului. Leagănele de podea aveau picioarele terminate la partea superioară cu stilizări de capete de cai, reprezentări apotropaice, menite să apere copilul de boli și de duhurile rele. Existau însă și legănușe de cap de forma unei coveți, lucrate din lemn de tei sau de brad, pentru a fi ușor de purtat, sau împletite din alun (Olt).

Leagănul de spate, lucrat din lemn de tei, avea formă dreptunghiulară, dar colțurile rotunjite, și era decorat prin pirogravare cu semnul crucii, cercuri (simbolul solar) și flori stilizate. Acesta era legat de spatele mamei cu sfori (obrâni;

Leagăn vechi agățat

Caraș Severin și Mehedinți). După ce se lucra legănușul, până ce se năștea copilul, trebuia pusă în leagăn o pâine, mare și rumenă. În imaginarul rural acest gest ritual avea menirea să asigure pruncului sănătate, o viață prosperă și noroc. Să crească frumos și să fie bun ca pâinea (Muntenia, Transilvania, Moldova). Nu trebuia folosită o salteluță veche, de la alt copil, pentru că se credea că pruncul poate lua „năravurile“ și bolile celui copil. Salteluța trebuia să fie nouă, umplută cu fân proaspăt cosit, din care trebuia scoși ciulinii și neghina, pentru că ar fi fost de rău augur copilului.

In legănuș se păstrau și primele hăinuțe ale pruncului – scutecele sau pelincile –, care se făceau dintr-o cămașă a tatălui, gest ritual menit să ajute copilul să preia calitățile acestuia și să întărească și legătura de sânge. Leagănul nu trebuia pendulat gol, căci putea aduce moartea prematură a copilului (Bucovina, Moldova, Transilvania). Dacă pruncul cobora singur din leagăn era interpretat ca un semn că mama va mai avea curând un copil (Suceava). Nu trebuia să fie culcat alt prunc în leagăn, pentru că se credea că-i va fura somnul celui alt și nu va mai crește.

Fiind socotit casa copilului, și el trebuia protejat de duhurile necurate. Pentru aceasta se puneau sub pernă o bucată de fier, un bob de tămăie, boabe de piper și rugăciunea Visul Maicii Domnului, scrisă de mâna mamei. Astfel, copilul era ferit de pericole (Țara Oltului). Nu era bine să iei ceva din leagănul copilului, pentru că i se putea fura somnul. Se mai credea că persoana care visa un legănuș putea deveni curând nună mare sau nun mare sau naș de botez. Dacă o persoană visa un legănuș cu lanț era semn că putea ajunge la închisoare. Cel care visa că se dă în leagăn putea ajunge om împlinit și fericit în viață (Suceava). ■

Reprezentare a unui copil în leagăn din Antichitate

DE RÂNDUL LEAGĂNULUI

Dr. GEORGETA ROȘU

*Leagăn tradițional din India....**... și din România*

Între piesele de mobilier din casa țărănească un rol important îl avea leagănul sau legănușul, destinat pruncilor și care era lucrat de obicei de tată. În Transilvania existau ateliere meșteșugărești în care se lucrau leagănele „în torzi”, din scânduri de brad.

Era un pat de mici dimensiuni, de forma unui coș alungit, lucrat din pânză sau construit din lemn ori împletituri din nuiile.

Era prins cu sfori de una dintre grinzile tavanelui, deasupra patului, fixat cu cârlige atunci când avea patru picioare și stătea pe podea sau prins doar pe două tălpi cu baza circulară. Era un obiect de civilizație, așa că prezența lui în familie indica și o anumită treaptă de educație, de intuiție pedagogică și civilizație. Copilul adoarme mai ușor când este legănat (Șt. Bârsănescu, 1961). Era lucrat din lemn de arțar, paltin sau molid ori împletit din nuiile de alun, pentru că exista credința că aceste esențe de lemn aveau putere să protejeze copilul.

Leagănul este întâlnit în toate culturile și la toate popoarele. În scrierile brahmanice leagănul e menționat ca o navă care duce spre cer, mișcarea sa ritmică, asemănătoare cu aceea a unui pendul, fiind asemuită ciclurilor cosmice, ritmurilor naturii, motiv pentru care era interzis în lumea profană, fiind prezent numai în anumite ceremonii. La indieni era identificat ca instrumentul ritual prin care se realiza legătura dintre pământ și cer. Pentru chinezi, pendularea

sa trimitea la alternanța și complementaritatea principiilor masculin-femin, yang și ying.

În Dacia era cunoscut încă din perioada preromană. S-a păstrat o prețioasă măturică figurată pe una dintre metopele Columnei lui Traian. Scena LXXVI prezintă un grup de bărbați și femei, în care două mame țin copiii în brațe, iar una poartă

Scena LXXVI de pe Columnă, unde se poate observa și o femeie care poartă copilul pe cap, într-o albie mică

CARANTINA

Ca să păzească Valahia de biciul năprazniciei boli a ciumii, glăsuiește art. 180 al Regulamentului pentru carantine, se va așeza pe marginea din stânga a Dunării un cordon de sănătate neștrămutat, alcătuit din trei carantine mari și din patru mici cantoane pentru schimburi.

La Giurgiu fiind schelă mare, prin care treceau toate mărfurile ce veneau din Țarigrad, Adrianopol, de la Cazanlâc și din Bulgaria, precum și cele ce veneau prin Varna din alte locuri, s-a hotărât a se înființa carantină mare, având un director, un subdirector, un medic, o moașe, un dragoman, care trebuia să știe românește, turcește și o limbă europeană, un secretar, doi cinovnici – funcționari – ai cancelariei, patru slugi însărcinate cu privegherea călătorilor, cu îngrijirea, cu acrisirea și afumarea oamenilor și lucrurilor, alte 12 slugi la magaziiile de mărfuri, toate lefurile și cheltuielile împreună ridicându-se la 46.600 lei anual.

Călătorii care intrau în țară erau vizitați de medic și trebuia să stea în carantină cel puțin patru zile; opt zile când ciuma se ivea dincolo de Balcani și 16 zile când bântuia dincoace de Balcani.

Îmbrăcămintea și bagajele se dezinfectau. Mărfurile – stoffe, lână, bumbacuri, blănuri – de asemenea erau reținute, curățite și întinse la vânt timp de 16 până la 42 de zile.

Ca inspector general al carantinelor din amândouă Principatele a fost numit un ofițer devotat Rusiei,

generalul Mayros [Nicolae Mayros, grec de origine. Se născuse în Muntenia, pe la 1782; secretar intim al lui Alexandru Suțu Vodă (1819; la a patra domnie în Țara Românească, 1818 – 1821 – *n. red.*]; luase parte la organizarea mișcării eteriste. Puțin în urmă, intrând în armata rusească și luând parte la mai multe campanii, fusese ridicat la gradul de general. Reîntors în Muntenia, împreună cu Kiseleff, a fost numit inspector general al carantinelor, post în care a funcționat până în 1851.

Pentru cei ce intrau în țară, fără a face carantină, Regulamentul prevedea trimiterea la ocnă pentru toată viața. Paza carantinei și a cordonului Dunării o făcea miliția. Pentru linia Dunării s-au înființat 18 caiace, având fiecare un comandant și opt vâslași. [...] Prin ordinul Divanului săvârșitor al Valahiei către magistratul orașului Giurgiu se cerea a se înființa pe lângă carantina nouă, din veniturile comitetului de înfrumusețare, un birt care să se dea cu închiriere în folosul Bisericii Sf. Nicolae.

Comitetul carantinelor face cunoscut Divanului că, după raportul ce a primit de la carantina din Giurgiu, „cinovnicii și trecătorii pătimesc strămătorii de cele trebuincioase ale hranei, nefiind productori de vânzare“.

Divanul intervine pe lângă președintele magistratului, îndatorându-l „a fi cu toată îngrijirea ca din partea comitetului orașului să se facă lucrarea acestui birt temeinică și fără niciun cusur, iar după ce va lua săvârșire și se va închiria pe seama Bisericii Sf. Nicolae, apoi să se îndatoreze pe birtașul ce se va orândui, ca să fie îndestulat cu toate cele trebuincioase producturi, spre îndestularea hranei cinovnicilor și celorlalți trecători, având și cuhnic pentru facerea bucatelor și a vinde totdeauna acele producturi după prețurile ce le va pune magistratul într-un exemplar tipărit“.

(Scarlăt A. Stăncescu, *Din trecutul orașului Giurgiu*, București, Institutul modern de arte grafice, 1935)

Biserica
Sf. Nicolae

CENTENARUL TRIPLEX CONFINIUM RÂUL TUR, SATU MARE

Col.(r.)dr. DAN PRISĂCARU

(Muzeul Militar „Ștefan cel Mare“

Filiala Moldova a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I“)

În baza articolelor 2 și 3 din Tratatul frontierelor, semnat la Sèvres la 10 august 1920, Comisia mixtă româno-cehoslovacă, întrunită la Praga, a încheiat la 4 mai 1921 Protocolul referitor la reglarea unor detalii privind frontiera între România și Cehoslovacia.

Potrivit punctului 2 al documentului, „confluența râurilor Hodospatak și Tur devine de acum înaintea noului Triplex Confinium al celor trei state, România, Ungaria și Cehoslovacia“.

Pentru marcarea Centenarului stabilirii definitive a graniței de nord-vest a României Întregite – din inițiativa Filialei Moldova a Muzeului Militar Național, „Regele Ferdinand I“ – în data

de 9 august 2021, împreună cu Ștefan Sălăjan, pictor de biserici, originar din Maramureș, și cu reprezentanții Serviciului Poliției de Frontieră Satu Mare, comisar șef dr. Alin Pîrcălab, șeful Serviciului, comisar șef Viorel Roman, șeful Punctului de Trecere Frontieră Petca, comisar Stănică Brădeanu și agent Maria Danci, au marcat simbolic la Triplex Confiniumul de la Tur acest eveniment semnificativ de consacrare juridică pe plan internațional a prevederilor Conferinței de Pace de la Paris din anii 1919 – 1920.

Reiterăm și cu acest prilej mulțumirile noastre pentru camarazii din Serviciul Poliției de Frontieră Satu Mare și Inspectoratul Teritorial al Poliției de Frontieră Sighetu Marmatei pentru sprijinul acordat demersului științific comun din 9 august 2021. ■

DICTIONAR MITOLOGIC

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL: 1) Rege al cetății Micene, participant la războiul troian. 2) Alt nume atribuit lui Apollo, zeul lumii și al poeziei, epitet ce provenea de la numele unui oraș din Focida, unde exista un templu al divinității renumit pentru oracolul său – Legendar împărat chinez, care ar fi domnit în mileniul al III-lea î.H., luat drept model pentru viitorii împărați datorită inteligenței și hărniciei sale, despre care se spune că ar fi inventat jocul de strategie Go. 3) Un alt nume al lui Hippomenes, soțul renumitei alergătoare Atalanta, pe care a cucerit-o după ce, cu ajutorul Afroditei, a învins-o într-o cursă. 4) Nume de familie olandez, polonez, indian și turc – Fiul lui Tiberinus Silvius, regele cetății Alba Longa, condamnat pe veșnicie din pricina lășității și timidității sale să îndeplinească o funie din paie în Tartar. 5) Ifis! – Conducătorul expediției argonauților. 6) Oes! – Spirit din

credința tradițională a poporului yoruba din Nigeria și în religia voodoo din Haiti, un războinic asociat cu făurirea uneltelor din fier – Rēna! 7) Zeu roman al încrederii, onestității și jurămintelor, ajuns în mitologia romană, conform autorilor antici Cato și Silius Italicus, din credința sabinilor, fiind considerat strămoșul mitologic al acestui popor – Personificarea soarelui în mitologia maori, cuvânt care și înseamnă „soare” sau „zi” în limba acestui popor. 8) Altă denumire atribuită legendarei Troia – Un fiu al lui Poseidon cu mama necunoscută, eponim al Aoniei, o altă denumire antică a Beotiei. 9) Denumirea antică a capitalei Regatului Colchida, primul stat georgian și destinația expediției argonauților – Numele în limba aragoneză al primei capitale a Regatului Aragon din Spania. 10) Prenume grecesc, originar din termenul antic pentru „crou” – Personificarea Pământului în credința romană, echivalentul Geci din mitologia greacă.

VERTICAL: 1) Hrana zeilor în mitologia greacă, despre care se spune că acordă viață lungă sau chiar nemurire (art.). 2) Doica lui Hyllus, fiul lui Heracles – 12 preoți ai zeului Marte, înveșmântați precum războinicii din epoca arhaică a Romei, care organizau o procesiune anuală în jurul orașului în luna martie. 3) Preoți cunuci ai zeiței Cybele, un cult frigan importat apoi în Grecia antică și în Roma – Localitate în Iran. 4) Ak..., zeiță primordială, creatoare a popoarelor turcice, personificare a apei, considerată sora mai mare a Pământului – Fiul lui Poseidon și al lui Pronoe, un posibil eponim al Fociliei. 5) Localitate în Belgia – Nume de familie scoțian. 6) Iuppiter..., un alt nume al dealului Aventin din Roma, menționat de poetul Ovidiu, unde, conform unei legende, regele Numa Pompilius l-ar fi invocat pe Jupiter pentru a-i cere ajutorul în urma unor furtuni ce puneau în pericol recolta – Atis! 7) Festival din regiunea Kerala din India, dedicat regelui mitologic Mahabali, ce ar fi cucerit lumea înainte să fie oprit de zeul Vishnu, care i-ar fi permis apoi să se întoarcă pe Pământ o dată pe an – Nume de familie englezesc. 8) Miticul întemciitor al cetății Ninive conform istoricilor greci, care, din scrierile acestora, ar fi cucerit toată Asia până la granița cu India – Rege danez legendar, care ar fi domnit la începutul secolului al VI-lea d.H. și l-ar fi recompensat pe croul Beowulf după ce acesta a ucis monstrul Grendel. 9) Osia! – Divinitate italică, adoptată apoi în mitologia romană, asociată cu lumea de dincolo și venerată pe Muntele Soratte. 10) Personificarea nopții în mitologia romană – Nimfă a mării, una dintre miile de fiice ale titanilor Oceanus și Tetis.

Dicționar: BAL, XACA, IRO, NIAR, MUNO, GUNX, ACE

Laurian BUTURE

POTRIVNICILE EXILULUI

Vă prezentăm în continuare două documente din același fond Constantin Vișoianu, păstrat la Arhivele Hoover Institution on War, Revolution and Peace, de la începutul anului 1956. Ca de obicei, mulțumim doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU pentru posibilitatea de a le publica.

No.46/56

18 Ianuarie 1956

Sire,

Comitetul Free Europe ne-a comunicat că, începând de la 1 ianuarie, a dat satisfacție altor cereri ale noastre și anume:

a) Acordă o sumă de 50 dolari lunar pentru Fundația universitară „regele Carol I”;

b) Acordă o sumă de aproximativ 900 dolari lunar pentru publicarea unui ziar în limba română;

c) Acordă o subvenție pentru plata chiriei unui mic apartament, a unui secretar și a unei dactilografe pentru reprezentanța din Paris a Comitetului Național Român; și

d) Acordă o sumă lunară pentru plata unei noi secretare.

Sunt bucuros că astfel vom putea spori activitățile Comitetului Național Român și că o parte din cererile noastre sunt satisfăcute de Comitetul Free Europe.

Pe de altă parte, Comitetul for a Free Europe ne-a comunicat că studiază chestiunea cumpărării sau închirierii unei case la Paris în care să fie instalate Fundațiunea Regală, reprezentanța Comitetului, ziarul *La Nation Roumaine* și alte activități ale Comitetului. De asemenea, Comitetul Free Europe ne-a adus la cunoștință că speră să obțină în curând din partea Comitetului său de Direcție aprobarea unei subvenții pentru ajutorarea reprezentanților noștri din diferite țări.

Sire,

Rog respectuos pe Majestatea Voastră să îmi îngăduie să-i supun și cu acest prilej dorința adâncă a Comitetului Național Român de a clarifica și împlini situațiunea Fundațiunei în conformitate cu raportul nostru anterior către Majestatea Voastră. Ajutorarea Fundațiunei de către Comitetul Free Europe nu se poate face decât dacă Fundațiunea are o situație clară și o organizațiune [neclar]. Ar fi desigur dureros ca Fundațiunea să piardă acest ajutor din pricina infirmităților ei de organizare.

Sunt cu cel mai profund respect,
Sire,

Al Majestății Voastre,
prea plecat și prea supus servitor
Președintele Comitetului Național Român,
C. Vișoianu

Secretar general

Gh. Ionescu

No. 94/56

2 Februarie 1956

Domniei sale

Domnului general C. Petre-Lazăr

Adjutant al M.S. regelui Mihai I

Domnule general,

Am onoarea a vă trimite aici-alăturat raportul asupra activității Comitetului Național Român pe luna ianuarie 1956, pe care vă rog să binevoiți a-l supune Majestății Sale regelui.

Primiți, vă rog, domnule general, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

C. Vișoianu,
Președintele Comitetului Național Român

No.94/56

1 Februarie 1956

Sire,

Activitatea Comitetului Național Român a continuat să se desfășoare în cursul lunii ianuarie în cadrul programului său general, în cadrul Adunării Națiunilor Captive și în pregătirea noilor activități pe care le permite sporul bugetar acordat de Free Europe.

În ședințele sale de lucru, Comitetul Național Român a reexaminat situațiunea internațională în legătură cu țara noastră și pe baza ultimelor declarațiuni făcute de președintele Statelor Unite și de secretarul de Stat. Membrii Comitetului au avut prilejul să facă declarațiuni la stațiunile de radio Vocea Americii și Free Europe în legătură cu primirea Comitetului General al Națiunilor Captive de către secretarul de Stat și în legătură, de asemenea, cu schimbul de scrisori dintre Bulganin [Nikolai; prim-ministru al U.R.S.S.] și președintele Eisenhower.

(Va urma)

CONTENTS (Romanian History) D.R. Rosetti The trouble with quitting smoking ● A. Manoliu-Vorobchievici, M. Nicolae-Poseescu I was the lady-in-waiting of the Afghan Queen Soraya ● E. Olariu A dynasty of plastic artists: the Storck family ● E. H. Latham Jr. Kurt Hielscher, a photographer's journey through Interwar Romania (II) ● N. Șerban Belgians decide to help Romanian villages in danger of being torn down ● S. Ionescu, A.-S. Ionescu How I drew Corneliu Coposu ● S. Chefani-Pătrașcu An anti-Communist testimony hidden within a house's roof ● T.D. Lazăr Theodor Pâslaru – recollections from the year of the Great Union ● C. Șoroagă 1884. The visit of Austria-Hungary's Crown Prince, Rudolf, along with his wife, to Romania ● C. Nițulescu Romanian diplomats pursued by the Securitate (II) ● V.-A. Nicolae The story of the Caracău railway viaduct ● M. Mihailide A lesser-known translation of Dante in Romanian: the one by doctor Ion A. Țundrea ● M. Vasileanu The mystique of the Burning Bush versus Communist ideology ● G. Roșu Once upon a time, there was: the cradle ● D. Prisăcaru 100 years since setting the border with Czechoslovakia ● S.A. Stăncescu A city within a story: the Giurgiu quarantine ● Romanian Documents at Hoover Institution (CLXXXVI)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Д.Р. Росетти Почему так трудно бросить курить ● А. Манолиу-Воробкевич, М. Николае-Посеску Я была придворной дамой Сорайи, королевской-консорты Афганистана ● Е. Олариу Род Шторк – династия мастеров изобразительного искусства ● Е.Х. Латэм мл. Курт Хилшер, фотограф межвоенной Румынии (II) ● Н. Шербан Бельгийцы помогают румынским деревням, находящимся под угрозой разрушения ● С. Ионеску, А.-С. Ионеску Как я нарисовал Корнелиу Копосу ● С. Кефани-Пэтрашку Антикоммунистическое свидетельство, спрятанное в жести крыши ● Т.Д. Лазэр Теодор Пыслару – Воспоминания года Великого Объединения ● К. Шороагэ 1884. Визит кронпринца Австро-Венгрии, Рудольфа, с женой, в Румынии ● К. Ницулеску Румынские дипломаты, преследуемые Секуритате (II) ● В.-А. Николае История железнодорожного виадука Каракэу ● М. Михаилиде Малоизвестный перевод Данте на румынском языке, принадлежащий доктору Иону А. Цундра ● М. Василяну Мистика Неопалимой Купины против коммунистической идеологии ● Дж. Рошу Жили-были: колыбель ● Д. Присэкару Столетия установления границы с Чехословакией ● С.А. Стэнческу История одного города в кратком рассказе: Джурджу в карантине ● Румынские документы в Гуверском Институте (CLXXXVI)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1 – 3, sector 1, PO Box 15 – 702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

DIALOG CU CITITORII

POVESTIRI CU VETERANI

Domnul PETRU TĂTARU, din Gârbova de Jos, jud. Alba, ne scrie: În revista *Magazin istoric* din iunie 2021 a apărut articolul *Nicolae Xenopol mort la datorie* scris de domnul Ion Scumpieru. La pagina 72 este pomenit ofițerul superior Victor Cădere, șeful misiunii militare române din Siberia, al cărui scop era repatrierea prizonierilor ardeleni din armata austro-ungară, încartiruiți la Vladivostok.

Subsemnatul, și din relatările bunicului patern, ale tatei și ale unchilor, cunosc puțin diferit această clipă astrală, la zenitul statului și națiunii noastre. Simpatia și recunoștința dacă m-ați ajutat să aflui și tardiv, după peste un secol, amănunte despre această odisee glorioasă.

Am mai avut un străunchi din jud. Satu Mare, cavalerist la 17 ani născut, tot luptător pe Frontul de Est și prizonier în Rusia. Iar tatăl mamei mele, originar din Carei (jud. Satu Mare), militar involuntar în armata lui Horthy, a luptat în Uniunea Sovietică în Al Doilea Război Mondial. A căzut în prizonierat la americani, unde

a fost bine tratat. Însă conform acordurilor a fost preluat de militarii din Armata Roșie și a urmat o perioadă foarte dificilă pentru el.

Îi recomandăm cititorului nostru și celor interesați articolul Victor Cădere un erou al neamului, **de Dimitrie Cădere, din nr. 5/2019 al revistei Magazin istoric, alături de volumul editat de Vadim Guzun, Victor Cădere.** O epopee românească în Siberia.

ERATĂ

În numărul 6/2021 al revistei, la articolul Pe urmele lui Neacșu din Câmpulung, la pagina 28 s-a strecurat o greșală. Numele arhivarului brașovean, care a descoperit Scrisoarea lui Neacșu, a apărut greșit în revistă drept Friedrich Wilhelm Stenne, și nu Stenner.

GLORIA TRECĂTOARE

Domnul MIHAI POPESCU, din București, ne scrie: Circulă o legendă referitoare la expresia latinească *Memento mori* (Amintește-ți că vei muri). Conform acesteia, atunci când

un general roman își serba triumful, un sclav ar fi trebuit să stea în spatele său și să-i șoptească aceste cuvinte sau o formulă asemănătoare, să-l aducă cu picioarele pe pământ.

Legenda a fost consemnată de Tertullian, un autor creștin din veacul al II-lea d.H. Dorea astfel să îi atace pe împărații romani păgâni divinizați. Povestea sa a fost luată ca atare, și nu doar ca alegorie, de autorii creștini din veacurile următoare, iar formula asemănătoare ca tâlc *Sic transit gloria mundi* (Așa trece gloria lumii) a fost inclusă și în ceremonia întronării papilor.

Ceilalți autori antici descriu altfel ceremonia. Sclavul fie conducea trăsura generalului, fie ținea o coroană (de aur sau de lauri) deasupra capului său, fie îi șoptea doar „privește în spate” spre mulțimea ce-l aclama.

Parodiind o astfel de scenă, Philostratus (170 – 247/250) a descris un moment în care Traian și-ar fi condus filosoful preferat în carul său triumfal prin Roma. La un moment dat, împăratul s-ar fi întors spre el și i-ar fi spus: „Habar nu am ce zici, dar te iubesc așa cum mă iubesc pe mine!”.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356. Abonamentul se poate realiza și online, pe website-ul Poștei Române: <https://www.posta-romana.ro/abonamente-presa/magazin-istoric-328.html>

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1–3, etajul 3, camerele 11 – 14, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

magazin istoric

5 948384 040081

21010